

קובץ צ"ז

ה'תשע"ז

קובץ גליונות לפרשת מקץ-חנוכה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
הגאון האדיר רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן שליט"א
מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א
מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א
הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

גליון זה יוצא לע"נ
האשה מרת הניה ע"ה
בת ר' פנחס אריה לייב ז"ל הי"ד
נלב"ע נר חמישי דחנוכה כ"ט כסלו
תנצב"ה

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

כרמיאל 052-7166636 (ברורמן) מבוא חורון 054-8413562 (פיינר) מודיעין עילית בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן (בימי חמישי בין השעות 4-7) חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק ברכפלד ישיבת מיר בימי שישי בבוקר 050-4128779 (דדק) נאות הפסגה 052-7608620 נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) צפת כולל בראשות הרב קפלן שליט"א 054-8454791 קרית אתא ישיבת מעוז חיים 052-7129279 ראש העין ישיבת בית הלוי בראשות הגה"צ ר' אבנר עפגין רח' חפץ חיים 6 רחובות 050-4101805 רכסים 052-7171992 (פרקש) תפרח 08-9924520	גאולה 053-3172626 (אלה) חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בר אילן/נוה צבי 054-8474651 גבעת שאול 052-7159755 (גינזבורג) כנסת 054-8429113 (גרוס) מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) סורוצקין בבתי הכנסת: אהבת תורה באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקיכן) קרית יובל 052-7639488 רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' 052-7675009 (קמיל לייבנר) ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י רמות פולין ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) שערי חסד 054-8498969 (קירט)	אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון ביהכנ"ס הגדול החדש 052-7159869 (כולל גרטלר) (בימי חמישי בין השעות 5-12) פרדס כץ 052-7168580 בבתי הכנסת: חניכי הישיבות (ברוט 20) מגין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזבורג) טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פיינר) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים ישיבת מיר/נוה יעקב 052-7677676 (לוי)	אופקים 052-7635246 (סמיד) אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) באר שבע 052-7628911 (פיקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה א' ישיבת נתיבות התורה-תפרח 052-7138967 (אמרון) ביתר גבעה A ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 054-8413562 (פיינר) בני ברק שכון ג' / יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) דסלר/כולל ברסלב 052-7159869 (בן אריה) ויזניץ (טסלר) 050-4192923 בבתי הכנסת: לדרמן רמת אלחנן בכוללים: בית הלל נחלת משה
---	--	--	---

המחיר לקובץ הוא בסך 2 ₪ בלבד,

יש להזמין מראש עד ליום רביעי בערב,
 המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900



טלפון: 03-6579999 מייל: 6579998@gmail.com

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: K.GILYONOT@GMAIL.COM

לתרומות, ולהנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גליון זה יוצא לע"נ

האשה מרת הניה ע"ה

בת ר' פנחס אריה לייב ז"ל ה"ד

נלב"ע נר חמישי דחנוכה כ"ט כסלו
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

דבר העורך

ידוע, כי חנוכה חל תמיד כשקוראים את פרשת מקץ, והלא דבר הוא למתבונן, כי הנה אנו קוראים על פרשת גדולת יוסף והתמנותו למלך רם ונישא, שאיש לא ירים את ידו ואת רגלו מבלי רשותו, ותקופה קודם היה עבד בזוי, שעבר יסורים ובזיונות שקיבל מאחיו ומשאר האנשים שהיו מעליו. פלא פלאות!! וגדולי בעלי המוסר רגילים ללמוד מזה, שרואים מכאן שאדרבה, היסורים, הרדיפות, הבזיונות שאדם מקבל - הם 'קרבן קפיצה' למעלות נשגבות שהולך לבוא עליו, ואל לו להיחלש ולהרפות ידים מכל הדברים הרעים שעוברים עליו, רק להתחזק ולהאמין בבורא כל העולמים, שיחיש לו ישועה, ובודאי לא תשוב תפילתו ריקם. יוסף הצדיק היה בשפל המדריגה שנמכר כאחרון הבזויים לעם ניכר, אפילו בלא כתונת לעורו, ושם צמחה לו הישועה. נורא למתבונן. ויש ללמוד לכל אחד את הלקח לעצמו.

בספר החדש 'אלא' - האלבום התורני - הלכתי שיצא בשבוע שעבר, מובא הנהגות רבינו שר התורה שליט"א, מבוקר ועד ערב, דבר דבור על אופנו לפי סדר השולחן ערוך מסימן א' ועד סוף השולחן ערוך אבן העזר. בצירוף מראות מחייו להראות את הדרך ילכון בה ואת המעשה אשר יעשון בבחינה של 'כזה ראה וקדש'. בין השאר מובא שם בהלכות תפילה על מעלת התפילה עם הנץ החמה והנהגת רבינו בזה בדקדוק רב, ומובא שם שפעם הורה כי אין לכוין את תחילת שמונה עשרה שיהיה בדיוק עם הנץ לא פחות ולא יותר, כי תפילה אינה 'לוח זמנים' שיש לעמוד בה, תפילה היא - לעמוד ולהתחנן לפני המלך, וכמובן יש להשתדל לדייק שיהיה עם הנץ החמה אך לא לדקדק בה יותר מדי, ראה שם עוד.

כי באמת, מי שזוכה להידבק בבורא עולמים, מרגיש כעומד לפני המלך וזוכר שהכל נקבע מאיתו יתברך שמו, ואין זה אמירה בעלמא אלא תחנונים וריצוי לפניו ית'. ורבינו שליט"א היה נוהג שנים רבות (כפי שמובא בספר ה"ל) לעמוד בעינים עצומות ויד על ליבו במשך כל השמונה עשרה, וכך עומד ומעתיר את תפילתו. בתפילה שנוזכה תמיד לעובדו בלבב שלם ויתקבלו תפילותינו באהבה ולרצון לפני אדון כל.

בברכת שבת שלום
חנוכה שמח וחודש טוב
יצחק זאבסון (א"ב)

"ויפתח האחד את שקו לתת מספוא וגו' והנה הוא בפי אמתחתו" (מב, כז)
כבר עמדו הראשונים למה אצל האחד היה הכסף בפי אמתחתו למעלה ואצל האחרים הי' בתחתית השק כמ"ש ויהי הם מריקים שקיהם עי' רמב"ן. ואפשר שהתבן והמספוא לא הי' מעורב עם התבואה רק נתן לא' שק מלא מספוא בשביל כולם ובשאר השקים הי' תבואה גם בשביל לוי, ובשק של המספוא נתיירא יוסף לשים הכסף בתחתיתו שמה יערה את כל השק לתוך האבוס ולא ירגישו כלל בהכסף לכן נתנו למעלה בפי אמתחתו כדי שכשיפתח השק לתת המספוא מיד יראה אבל בשאר השקים של התבואה נתנם למטה כדי שלא ירגישו מיד כשיפתחו ששם בודאי יראו גם לבסוף שהרי הוא למאכל אדם ודוק [שו"מ בעזה"י בפי' הטור עה"ת שכ' וי"מ שזה האחד הי' נותן מספוא לכל החמורים עכ"ל ואולי כיון למש"כ].

יש להבין למה עשה יוסף כן לתת המעות באמתחותיהם שע"ז נתן להם מקום להבין אח"כ שלא בנימין גנב הגביע רק הוא נתנו שם כמו שהם ידעו שנתן הכסף באמתחותיהם שכ"א ידע האמת שהוא לא נתן המעות, ובאמת טענו כן כדאי' בב"ר פצ"ב ח' שבנימין אמר גברא דיוסף יש כאן (ר"ל שהוא נתן שם הגביע) ובס' הישר אי' שיהודא א"ל עודך מדבר על גביעך אשר נתת אותו באמתחת אחינו ותאמר כי גנב אותו מאתך ובמדרש הגדול זה יהודא שאמר ליוסף בתחלה שמת כספנו באמתחותינו ובסוף נתת הגביע באמתחת בנימין. ונ' שבאמת רצה יוסף שיבינו שמעליל עליהם עלילת שקר אבל לא ידעו מה טעם מעליל עליהם ויבינו שבודאי זה עונש מן השמים על מכירת יוסף כדי שיעשו תשובה גמורה, אבל אם היו חושבים שבאמת בנימין גנב הגביע לא היו אומרים שזה עונש על מעשיהם.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

הגה"צ רבי מרדכי עמרם יעקבזון זצוק"ל

לפני כמה חדשים (אב תשע"ה), נלב"ע הגה"צ רבי מרדכי עמרם יעקבזון זצוק"ל, מושגי' ישיבת "תפארת ציון" בבני ברק, אשר הרביץ תורה לאלפי תלמידים למעלה מיוכל שנים, ונטע בהם חשקת התורה וידיעת ההלכה על בוריה ויראת שמים, ואשר הי' מקושר עם רבינו שליט"א עד למאוד, ואף בצוואתו למשפחתו כתב להם הדרכה מה ללמוד בשביל צמוח ל"ח גדולים, ובתו"ד כ' ידיעת משנה ברורה עם שונה הלכות על בורים". ונביא בכאן מקצת מעשים אשר היו בין רבינו שליט"א להבחל"ח הגרמ"ע זצ"ל, כפי ששמענו מתלמידיו שיחיו, לתועלת הרבים.

כשיצא לאור הספר "ארחות יושר", למד בו הגרמ"ע זצ"ל, וכשהוא הגיע לסימן ה' ראה שכתוב בו נגד מה שיש שמים הפיאות אחורי האוזן, מיד, הוציא את פיאותיו לחוץ, וכך נשאר עד יומו האחרון! ויש להתבונן בזה, דלמרות שכבר הי' אז באזור גיל השבעים, שקשה אז לשנות הרגלים, עכ"ז כשראה מש"כ באר"ח, הוציא מיד פיאותיו!

סיפר בן רבינו הגאון רבי שלמה שליט"א, ראש ישיבת תפארת ציון, שכשהתחיל להתפלל בישיבת "תפארת ציון" לאחר שהתמנה לעמוד בראשות הישיבה, כשהגיעו לקדושה דסדרא הוא הי' נעמד, וזאת כפי מנהג אביו רבינו שליט"א עפ"י מרן החזו"א (כפ"כ בארחות יושר), אך שאר הקהל הי' יושב, והמשגיח הגרמ"ע זצ"ל לא ידע כיצד לנהוג, אז הוא הלך לשאול את רבינו. א"ל רבינו: שכולם יעמדו! ואכן, מאז ועד היום כך המנהג בישיבת תפא"צ.

בשנתו האחרונה של הגרמ"ע זצ"ל, כאשר הי' מסובל ביסורים קשים מאוד, חשב להפסיק למסור שיעורים בישיבה כי כבר היה תש כוחו, אך בני משפחתו פנו אל רבינו בשאלה - אם אכן נכון להפסיק או שימשיך על אף חולשתו, ורבינו שלח ליומר לו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי! וכששמע זאת הגרמ"ע זצ"ל קפץ ממקום מושבו, וחזר למסור שיעורים תמידין כסדרן עד זמן קצר לפני הסתלקותו. יהיו הדברים לע"נ הטהורה.

מעניני חנוכה

ש. בספר דרך אמונה (פ"ה צה"ל ס"ק ק"ב) פסק מע"ת כי אסור להדליק נרות חנוכה בשמן של שביעית, ורציתי לידע מה סובר בזה מע"ת כלפי דיעבד במי שכבר הדליק נרות חנוכה בשמן זה האם יצא ידי חובתו או לא.
ולכאורה זה שייך לסוגיא של מצוה הבאה בעבירה כיון שהוא עושה מצוה של נ"ח וביחד עם זה עבירה של הפסד פירות שביעית, וכבר נחלקו הפוסקים בסימן תרמ"ט סעיף ה' האם יש פסול של מצוה הבאה בעבירה במילי דרבנן, - האם זה נכון.

ת. לא עשה כהוגן וראוי שיחזור להדליק בלי ברכה.

ש. ברמ"א בסימן תרע"ד כתב דנהגו שלא להדליק נרות חנוכה מזה לזה משום דרך הראשון הוא עיקר המצוה, ורציתי לדעת לפי טעם זה האם מותר להדליק את הנר השלישי מהשני כיון ששניהם הידור או שגם בזה אסור ומה הטעם.

ת. כל אחד יכול להיות הראשון (ולמ"ד כבתה זקוק לה אם נשאר א' סגי).

ש. שוב שאלתי: ברמ"א בסימן תרע"ד כתב דנהגו בנרות חנוכה שלא להדליק מנר לנר משום דעיקר המצוה הוא בנר הראשון והשאר הם רק להידור. ונסתפקתי לפי טעם זה האם מותר להדליק את הנר השלישי מהנר השני דבזה ליכא טעם הנ"ל דהרי שניהם נרות הידור וענה לי מע"ת כל אחד יכול להיות הראשון, ולמ"ד כבתה זקוק לה אם נשאר אחד סגי.
והיינו דפשיטא ליה למע"ת דאסור גם בכה"ג, ועדין לא הבנתי סברא זו דהרי אנן קי"ל דכבתה אין זקוק לה, ולכאורה הדין פשוט דאם כבה הנר הראשון ואח"כ כיבה הוא במזיד את שאר הנרות דאף לסוברים דבכיבה במזיד אינו יוצא דמ"מ כאן יצא דהנר הראשון שהיה עיקר המצוה כבר מאליו, וע"כ דלא אמרינן דכל נר יכול ליחשב כנר הראשון, וצ"ע.

ת. אם כבתה הראשון בפשיעה.

(כרם אליעזר)

בענין ריבוי סעודה ושמחה

בהא דכתב הרמ"א ס' עת"ר ס"ב "ויש אומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, משום דבאותן הימים היה חנוכה המזבח" הקשו הלא חנוכה הוא שמונה ימים, וחנוכה המזבח היה שבעה ימים (מו"ק ט' א') וצריך לומר, כיון שבאותו הזמן של נס פך השמן היה חנוכה הבית לא חששו ליום נוסף שהיה בו נס פך השמן.

בגמרא איתא שאחרי הניצחון ומציאת פח השמן "לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים". וכבר דקדקו בלשון הזה "ימים טובים". ובימי החנוכה, יהודי נתברך השיב לרבנו "אפרלייכן חנוכה". ושאלו אח"כ האם הגון ושייך לומר נוסח זה בחנוכה, וכי זה חג שיש מצוות שמחה. והשיב, כי שייך לומר כן על פי משמעות בלשון הרמב"ם. ע"כ.

ולכאורה כוונתו לדברי הרמב"ם שם בתחילת ההלכה "שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל" ואח"כ סיים שם "והן אסורים בהספד ותענית כימי הפורים". ואמנם אמר רבנו שודאי אין צריך לשתות יין כמו כל החגים לפי שלא נתקן על היין.

זאת חנוכה

לשואל - האם יש מקור להא דאמרי רבים על "זאת חנוכה" שהוא גמר חתימת הדין של ר"ה ויר"כ השיב רבנו כי מקורו עפ"י הקבלה - שיש בו מעין חתימה, שמסיימים לשלוח את הפתקים. (א' שאל על מעלת נתינת צדקה ביום זה, והשיב בצחות, לתת צדקה הוא תמיד מעלה וענין).

(שיח חנוכה ופורים)

ש. במוצאי שבת לנוהגים להדליק נרות חנוכה ואח"כ להבדיל. האם מותר לאשה לסדר את השולחן מאכילת סעודה שלישית במקום כדי שיוכלו להבדיל שם, או שבתוך חצי שעה אסור לה לעשות מלאכה ועליה להשאיר את השולחן כך ויחפשו לעשות הבדלה במקום אחר או שימתינו עד לאחר שיעבור חצי שעה.

ת. אצלנו נהגו להבדיל ואח"כ להדליק נר חנוכה.

ש. שכח להכין נרות חנוכה בערב שבת בשביל מוצאי שבת, האם מותר לומר בשבת לאנשי ביתו שיכינו את הנרות במוצאי שבת שיהא מוכן להדליק מיד כשיחזור מביתו או שאסור לומר.

ת. עי' שו"ת הלכות סימן שז' דין א'. (שם כתב "כל דבר שאסור לעשות בשבת אפילו איסור דרבנן, אסור לומר בשבת דבר פלוני אעשה למחר וכו' ולדבר מצוה כגון כתיבת ס"ת וכה"ג מותר לומר אעשה למחר ומ"מ נכון לכתחילה להחמיר כשאין צורך בדיבורו היום וכו').

ש. לנוהגים להדליק נר חנוכה בשקיעת החמה, מדוע במוצאי שבת לא ינהגו שידליקו קודם נר חנוכה ואח"כ יתפללו מעריב, שהרי חיוב הדלקת נרות חנוכה חל עליהם עוד לפני החיוב של תפלת מעריב, ויסדרו שיהיה מנין מאוחר יותר לאחר שידליקו נרות חנוכה, וכך ירוויחו שידליקו נרות חנוכה כמה שיותר קרוב לזמן חיוב. וכן לנוהגים להדליק בצאת הכוכבים נאמר שידליקו נרות חנוכה ואח"כ יתפללו מעריב, שהרי יש ענין לאחר יציאת השבת מה שאפשר גם כשאומר ברוך המבדיל.

ת. כל זמן שאסור לא חל המצוה.

(קונטרס עזרת אליעזר)

הערות הקוראים

הכתוב בגליון השבוע פרשת וישב, בעמוד 3, שמותר ללמוד הלכות חנוכה בזמן הסמוך להדלקה, מקורו בהלכות שבת. שם כתוב שמותר ללמוד הלכות שבת יחידי לאור הנר ולא חוששים שמא יטה, כי איך יגיע להטיית נר כשהוא לומד הלכות שבת, שלימוד זה מזכירו בכל העת שהוא שבת. וזה מה שפסק רבנו שליט"א שללמוד הלכות חנוכה מותר בזמן הסמוך להדלקה, דלא חיישינן שיאחר להדליק. כי כיון שעוסק בעניני חנוכה לא ישכח להדליק בזמן.

ובכך מובן הכתוב בעמוד 4, שרבנו שליט"א רצה ללמוד את "חובותיו" והעמיד שומר ואמר לו ללמוד הלכות חנוכה. ואיך היה רשאי ללמוד ע"י שומר, הרי ערבא ערבא צריך. ואינו נחשב לשומר. אך לפי שהשומר לומד הלכות חנוכה הוא כבר רשאי להיות שומר גם למי שלומד עניינים אחרים.

בברכה מרובה

הרב צבי כהן

(מחבר ספרי: הגעלת כלים, טבילת כלים, "חנוכה", ועוד)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 126
שנה ג'
פרשת מקץ
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים הנכתבים בעלון, לתרומות והנצחות, נא לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים, או בת.ד. 5397 ירושלים, או בפקס 0722164414 ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

וכעין מש"כ (וראה יסוד ושורש העבודה שער הכולל פי"ט, ועוד) בשם האר"י שלא לשלב אצבעות יד ימין בשמאל, הטעם הוא משום שכך עושים בעת צער וגורם שיתנהגו עמו רח"ל כך, ועי' ט"ז או"ח סימן צ"ה ס"ק ל.

כל הימים

אנכי אערבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים (פמ"ג פסוק ט')
פרש"י לעוה"ב. והנה כעין זה ילפינן בברכות (י"ב ב') מדכתיב למען תזכור את יום צאתך ממצרים כל ימי חיך, ודרשו חז"ל "להביא לימות המשיח". ונראה דגם לבן זומא הדורש שם מהפסוק שמזכירין יצ"מ בלילות, מ"מ כאן אין סיבה לחלק בין יום ללילה וגם בן זומא ידרוש כאן לעוה"ב. וצ"ע איך אדם יכול לומר שמאבד את חלקו לעוה"ב וכי הוא בעלים על זה?

ובמכות י"א ב' משמע שיהודה נידה את עצמו, וגם צ"ב דבמו"ק י"ז א' מבואר שנידוי שלא כדן לא חל [ומה שכתוב שם דמר זוטרא חסידא נידה את עצמו לפני שנידה ת"ח שם, אין זה נידוי ממש אלא כעין נידוי] ועוד צ"ב איך יהודה התחייב להחזירו הרי יתכן שיגיע זמנו של בנימין למות, ועי' כלי יקר לעיל פסוק ח' ובהעמק דבר מפרש שקיבל על עצמו את עונותיו לקבל דין שמים תחתיו בעת סכנה ועמש"כ לעיל מ"ב ל"ז.

אין ספק מוציא מידי ודאי

ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו. (פרק מ"ג פסוק ח')
פרש"י ברעב. צ"ב איזה מיתה רש"י בא לאפוקי, דהלשון נמות לא משמע שיתפרש על יוסף שהוא יהרג, בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש ואנו כלנו מתים ברעב אם לא נלך, מוטב שתניח את הספק ותתפוש את הודאי. צ"ב וכי יעקב לא חשב על סברא זו בעצמה ואולי לא הי' חשש שימותו אלא היו סובלים מאי תזונה והיו יכולים לחיות מהדברים שעדיין הי' להם [כמפורש להלן פסוק י"א] אבל לא משמע כן עמש"כ לעיל מ"ב ב'.

והנה לפי טענה זו משמע שהדין הוא שצריך להיכנס לספק מיתה לתועלת חיי עולם אפי' כשמפסידים חיי שעה, ועי' שו"ת אחיעזר ח"ב סוף סימן ט"ז על אדם שלפי דברי הרופאים לא יכול לחיות הרבה זמן ועי' ניתוח יש אחוזי הצלחה קטנים שיחיי הרבה שנים אם צריך לעשות את הניתוח עי"ש ולכאורה זה הנידון כאן ועי' הגהות הרד"ל במד"ר צ"א אות יא.

בן י"ח

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירו. (פרק מב פסוק ח')
פרש"י שיצא מאצלם בלא חתימת זקן ועכשיו מצאוהו בחתימת זקן משמע שאם אין זקן עד גיל י"ח זה דבר רגיל. ועי' מג"א סימן ל"ט ס"ק א' שקטן פסול לכתוב תפילין עד שמביא ב' שערות ומספיקא פסול עד שיהא בן י"ח שנה עכ"ד. והאחרונים (מחצית השקל ועוד) תמהים דלא מצינו בשום מקום הך שיעורא לתלות שהביא שערות ויתכן שכאן יש קצת מקור לשיעור זה.

לזכות החתן אלטר ישראל שמעון נ"ו והכלה מירל תחי' לרגל נשואיהם בשטו"מ

שלוחה בזה ברכתי מזל טוב כל הברכות וההצלחות, להזוג העומדים להינשא בימים אלו, ויה"ר שיהי' ביניהם אהבה ואחוה שלו' וריעות, ואז שכינה בבית, ויזכו לדורות צדיקים וחסידיים עד ביאת גואל האמיתי א.ס. [נוסח רבנו שליט"א בכמה מכתבי ברכה]

חלום פרעה

ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפות המראה והבריות וייקץ פרעה (פרק מ"א פסוק ד').
בפשוטו משמע שראה בחלום איך שכל פרה אוכלת פרה אחרת בשלימות בחיותה בלי להרגה תחילה. והנה בדעת זקנים פסוק ג' פירש שכתוב "והנה חלום" רק לאחר החלום השני משום דמה שפרות אוכלות זו את זו, זה דבר ששייך במציאות אבל בלעית השבלים זה בודאי חלום, אמנם להנ"ל גם צורת אכילה שפרה תבלע פרה שלמה בחיותה, זה דבר שאינו במציאות.

והנה בברכות נה, א אמרו דלא מחוו לי' לאיניש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופא דמחטא. ובאמת יש להעיר הרי פרעה חלם שהפרות רעות המראה אכלו את השמנות, וכן השבלים הגרועות אכלו את השבלים הטובות הרי דשייך לחלום גם חלום כזה.

ויש להתבונן איך פרעה חלם חלום אמיתי, אלא דהקב"ה שולח למלך מה שצריך לדעת כדי לומר לציבור מה לעשות, ובפרט כאן שהוצרך בכדי שע"י זה יוסף יהא משנה למלך, ויוכל לפרנס את יעקב בעיתות הרעב וכולם ירדו למצרים ואח"כ יקבלו התורה כשיצאו, בשביל זה הי' חלום כזה שאין מציאותי כלל אבל סתם חלומות אין דבר כזה.

תבואות יוסף

ותחלינה שבע שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם. (פרק מ"א פסוק נד').
האבן עזרא מפרש הארצות סביבות מלכות מצרים וכ"כ הרמב"ן עיי"ש. אמנם בפסחים דף קי"ט א' איתא דיוסף ליקט את הכסף של כל העולם ומשמע שבכל העולם הי' רעב, וצ"ב דלהלן מ"ז י"ג כתוב ותלה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב, ועוד כתוב שם בפסוק י"ד וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר וגו' ומשמע שהרעב הי' רק בארצות אלו ועי' מהרש"א בפסחים קי"ט א'.

והנה במה שהמצריים מכרו אוכל לכולם בשנות הרעב, יש איזה מידת חסד, ואע"פ שקיבלו עבור זה כסף, מ"מ יש מדינות שיש להם אוכל בשפע ובכל זאת אינם מוכרים לאחרים, ויתכן שהתנהגו כך בהשפעת יוסף ולולא יוסף הצדיק הם לא היו מוכרים תבואה, ובמד"ר (צ"א ה') איתא מנע בר יקבה לאום זה פרעה שגנז את התבואה בשני רעבון והיו הבריות מקללים אותו וברכה לראש משביר זה יוסף שזן את העולם בשני רעבון.

שלא להגביה ידיו

ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה. (מב, ו)

פרש"י נשתטחו לו על פניהם וכך כל השתחואה פשוט ידיים ורגלים הוא, וכן היו משתחוים במקדש והנה בזה"ק פרשת יתרו איתא שלא להגביה הזרוע מעל הראש, ויל"ע אם זה גם בדרך שכיבה ומ"מ אין זה איסור ולצורך עושים כך, ומה שלא מגביהים הזרוע יתכן שזה משום דבשעת צרה אדם מרים ידיו מעל ראשו, וכתוב איכה ג' מ"א נשא לבבנו אל כפים וגו' וכשמרים ידיו הוא גורם יתנהגו עמו מהשמים בהנהגה של צער רח"ל,

ענין בפרשה – בטחון

דברים נפלאים שרשם תלמיד ותיק ממה ששמע ממרן רבנו בעל אילת השחר שליט"א לחזק הלבבות בעניני האמונה והבטחון (הדברים נכתבו ונערכו ע"פ הבנת הכותב- המשך המאמר אי"ה בגליון פר' וארא).

צדיק באמונתו יחיה

בדרגת "מאמין" ישנם מדרגות רבות, ויחידים בלבד זכו להגיע לדרגה הגבוהה ביותר שהיא האמונה השלימה והמוחלטת ("במאה אחוז"). והרי אפילו על צדיק כנח נאמר שהיה מקטני אמנה (וודאי שגם זו מדרגה גבוהה).

והסיבה לדבר זה, שהאמונה המוחלטת והפשוטה כ"כ קשה היא, היא משום שהאדם בטבעו מרמה את עצמו שבאמת מאמין הוא, גם ע"פ דרך הנהגתו שמתנהג בה עתה.

ומי שזכה להגיע לדרגה זו של האמונה השלימה הרי שזכה לדבר גדול מאד. ואיני יודע אם אפשר להגיע למדרגה גבוהה זו בלא מעלת התורה, אמנם גם אם לומד עכ"פ קצת תורה אפשר להגיע למדרגה גבוהה, וכמו שהאבות, ושם ועבר, וחונן, ומתושלח זכו להגיע למדרגה זו אף קודם מתן תורה.

ואפילו אנשים פשוטים היו שזכו למדרגה זו, וזכורני מצעירותי שהיה נפח יהודי אחד בעיר דרוהיטשין שהיה יהודי צדיק גדול מאד ולא היה ידוע כת"ח ורק היה לומד משניות, ואעפ"כ רבים היו נוסעים אליו להתברך מפיו מפני שהיו אומרים שברכותיו מתקיימות. (ואת כל הכסף שהיו נותנים לו היה נותן לשיבות). וגדולתו היתה עקב אמונתו הפשוטה!

ורק האדם עצמו הוא שיכול לחזק את עצמו באמונה, בכך שיתבונן ויראה שהבוטח בה' חסד יסובבנהו, וכמ"ש כפירי רשו ורעבו, ואילו דורשי ה' לא יחסרו כל טוב! והיינו שלצדיק הבוטח לא חסר כלום מפני שחי תדיר בהרגשה שהכל טוב לו, ומרגיש שהשם רועי לא אחרו, וזאת משום שאין לצדיקים חפץ בעשירות, וכל שאיפתם היא רק שיהיה להם לחם לאכול ובגד ללבוש כדי שיוכלו לעבוד את בוראם בשלום ובהשקט.

וע"כ כשיתבונן האדם בהנהגת הקב"ה עם בראיו ובהשגחתו עליהם שהיא מופלאה ביותר ובכך שהבורא מספיק ומכין לכל בריה ובריה את מזונה ע"כ יתעלה ויתחזק באמונתו (וע"כ קבעו ע"י משנ"ב סי' ק"ע סק"א) לומר בתחילת הסעודה פרק כ"ג מתהילים הנ"ל שנאמר בו על הבטחון כדי שיתבונן מי הוא הנותן לו את מזונו).

וזהו הביאור במה שאמר דהמע"ה בתהילים (לב' י') "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו" והכוונה בזה דגם להבוטח ישנם מכאובים כהרשע, אלא דהבוטח מתבונן ורואה מתוכם את החסדים שהקב"ה מסובב בהם ומתעלה בצדקותו, ואילו כנגדו הרשע ברשעתו מוצא בהם סיבה להחליש את אמונתו וע"כ מתרבים מכאוביו [א"ה וראה שפ"א שם].

ובזה תמיד יש להתפלא על הרופאים הרואים לנגד עיניהם את פלאי הבריאה ואת כל השמירות וההגנות שהקב"ה הטביע בגוף של אדם, ושפאי כשמתקלקל משהו בגוף גם ע"כ ישנה שמירה, היו הם צריכים להיות המאמינים הגדולים ביותר, אלא שעוצמים את עיניהם מלהביט בזה מפני שרוצים להמשיך לחטוא, ועליהם נאמר ישירים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. וסיפר מרן הרב שך זצ"ל שפ"א שאל לא מהרופאים שהיו מטפלים בו היאך יכול אתה לכפור הלא רואה אתה לנגד עיניך את הפלא הגדול שלבו של אדם פועל שנים רבות כ"כ בסדר מדוקדק והלא לא יתכן דבר כזה אם לא שיד ה' בזה??, והשיבו אותו רופא שאינו מתפעל מזה ואמר לו בזה"ל "ככה זה!!". וכל זה הוא מפני שהיצר מסמא את עיניו של אדם לכל יראה ויתפעל אפי' מהדברים המוחשיים כדי שיוסיף לחטוא. וכמסופר שאמר הגר"ח זי"ע לאפיקורס אחד שהק' לו קושיות בעניני אמונה, והשיבו הגר"ח שכל קושיותיו אינם אלא תירוצים, כדי שעל ידם יוכל להמשיך בחטאיו.

ומעולם כך היתה דרכם של רשעים להכחיש את המוחש, וכמובא בברכות ו, ב שהתפלל על כך אליהו הנביא בהר הכרמל עניי שלא יאמרו מעשי כשפים הם, וזאת אע"פ שראו בעיניהם את ירידת האש מן השמים. וכן מצינו בלבן הארמי שאע"פ שידע והבין שנתברך ביתו בגין יעקב וכמו שאמר "ויברכני ה' בגללך" אעפ"כ לא נמנע מלגנוב ממנו ולרמותו. ובאמת שכולנו שייכים לנסיון זה, שהרי אם היינו רוצים לחיות בדרגה זו של אמונה היינו מתבוננים ורואים בחוש את הסייעתא דשמיא המלווה אותנו בכל יום בכל פעלינו וע"כ היינו מתחזקים באמונה.

אלא שאם היה הדבר קל לבני האדם לא היתה הבחירה בדבר זה ואדרבה היו כולם חוזרים מיד בתשובה. וע"כ על אף שתפקידו של היצר הוא להראות לאדם את הדברים הסובבים אותו הפוך מהמבט האמיתי, אבל מי שבאמת ירצה להתבונן יוכל לראות בעיניו כמה שהקב"ה מפרנסו ומספק לו את צרכיו מעודו ועד היום הזה.

וככל שיורדים הדורות, מתמעטים המאמינים האמיתיים בעלי האמונה הפשוטה, ואם בדור קודם היו מועטים בדרגה זו הרי שבדורינו אנו נתמעטו הם ביותר. והיושבים על מדין בבתי הדינים מספרים שרואים כמה שנתרבו המקרים שבנ"א נכשלים וגוזלים איש מרעהו וכל זה הוא מהתמעטות המאמינים השלמים.

דהרי כל מה שבנ"א מבקשים להתפרנס ע"י גניבה, ושקר, וחילול שבת וכיו"ב או שאר דברים אסורים, אין זה אלא מחסרון האמונה שאינם מאמינים שהקב"ה הוא הזן ומפרנס את כל הברואים ויפרנס גם אותם אם ילכו בדרך הישר ולא יעברו על רצונו יתב'.

ומה שהרבה בנ"א מרוויחים ממון רב שלא בדרך ישרה, שמעתי בשם החזו"א שאם בחר האדם בדרך עקלתון להתפרנס בדרך זו של גניבה ושקר או מחילול שבת וכדו' הרי גרם הוא לעצמו שרק בדרך זו תהיה פרנסתו שקצב לו הקב"ה ואם לא כן ירעב ללחם עד שיגנוב, אא"כ ישוב מדרכו הרעה ויקבל ע"ע שלא להתפרנס מדרך הישר.

והאדם נבחן על אמונתו, אם גם כשזולתו מרע ומזיק לו לא יהיה לו בלבו עליו ואדרבה יאמין שהכל רק מגזירתו יתב' ולא חבירו הוא המרע לו. והרבה רואים אנו היפך מזה שכשאדם פותח חנות ע"י חנותו ומסיג את גבולו בא הלה וצועק חמס על שמשגיג את גבולו, ואין זה אלא מחסרון באמונה, שהרי אם היה מאמין שהקב"ה זן ומפרנס ומכלכל את בראיו והכל בגזירתו יתב' הלא לא היה צריך לכעוס על חבירו ע"כ.

ואע"ג שמוכר בגמ' בבא בפרא בפרק לא יחפור שבמקרים מסוימים יש לאדם זכות טענה על מה שפוסק את מקור חייו אין הדברים נאמרו לבעל הבטחון האמיתי המאמין ויודע שכל פרנסתו היא רק ממה שגזר הבורא עליו בר"ה אם יעשר או יעני, ולא על החנות נגזר אם תרויח או לא אלא עליו נגזרה הגזירה אם ירויח אם לאו וכמה.

ויעוי' בכתר ראש (קכ"ד) שפ"א נסתפק הגאון בדמי מעשר, והיקל בזה ואח"כ נפל הגרזן לבאר ושמו את מחיר הגרזן שהיה בדיוק ככסף המעשר שהסתפק עליו, והפריש תיכף המעשר ואח"כ עלה הגרזן והדלי.

ואף בשידוכים נגזר הדבר בגזרתו יתב' מי יתן יותר וכמה יתן על נישואי הילדים. ואע"פ שיש בכל דברים אלו מהלך הנראה טבעי, הרי הקב"ה בד"כ אינו מנהיג את עולמו בדרך ניסית ואינו "זורק כסף מהשמים" וע"כ נראים הדברים שתלויים הם במהלך טבעי, אבל באמת את הטעם האמיתי עושה רק הקב"ה. והוצאות נישואי הילדים הם ככל מזונותיו של אדם שנקצבו לו מר"ה אלא שאח"כ נגזרים דרכי ירידת השפע אליו לפי פקודותיו של מקום ע"י שיעשה "שטות" כזו או אחרת.

ויחידים יחידים מבינים דבר זה, אבל רוב בנ"א כועסים כשרואים את קוניהם הקבועים שהולכים לקנות בחנות המתחרה עמם וצועקים חמס ע"כ, ואם היו באים אלי להתייעץ הייתי משיב להם הרי לא חנותך היא שמרוויחה אלא אתה הוא המרוויח, ובלא גזרתו יתב' לא תרוויח אפי' פרוטה אחת. ומעשה היה באחד שקנה חנות נעלים מוצלחת בממון רב ובמקום טוב וסבר שירוויח הרבה כבעל החנות הקודם, ומאז שנכנס לחנות זו ירדה החנות מטה מטה. ואין זה אלא שעל בעל החנות הקודם נגזר שירות, ואילו עליו לא נגזר שירות וע"כ פסקה החנות מלהרויח.

שיעור ההשתדלות תלויה בדרגת האדם

בס' בית הלוי פרשת מקץ ביאר דברי המדרש עה"פ אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו דזה יוסף שלא פנה אל הרבים שע"י שאמר לשר המשקים כי אם זכרתי וכו' נתווספו לו ב' שנים בבית הסוהר.

וביאר שם דהתביעה על יוסף היתה שלפי דרגתו שעמד בה במידת הבטחון לא הוזקק להשתדלות זו, וכ' שם דאדם אחר שאינו בדרגה זו לא היתה עליו תביעה כזאת משום דאדרבה מחויב הוא להשתדל כדי שיצא מבית הסוהר (ובאמת יש להק' ע"ז מקידושין דף נ"ט דרבב"ח שלח את רב שיקנה לו קרקע וקנה אותה רב לעצמו משום דהיה במקום של גברא אלימי ולא היו מוכרים אותה לרבב"ח ורק ברב נהגו כבוד, ואי' שם דרב לא הודיע ע"כ לרבב"ח שמא בינתיים יקדמו אחר ויקנה אותה לפניו, ויש להק' ע"ז דוכי רב לא היה בדרגת הבטחון שהיה לו לחשוש שמא יקדמו אחר ויקנה את השדה המיועדת לו).

ומ"מ אין להק' כן על מה דאי' בשו"ע הל' ת"ב דמותר ליארס בת"ב שמא יקדמו אחר דע"ז דלא מועיל בטחון שישא דווקא אשה פלונית, דהרי הדבר נוגע גם אליה ואולי היא אינה רוצה בו).

וא"כ שיעור ההשתדלות הטבעית הוא כפי הרגשת האדם במדרגתו במידת הבטחון ולב יודע מרת נפשו. ומנסים את האדם בדברים אלו כפי מצבו שעומד בו. ובנ"א רגילים להרבות בהשתדלותם ולטרוח יומם ולילה ואינם חושבים למדוד את השיעור הנרצה להשתדלותם.

והעיקר בזה שלא ירמה האדם את עצמו ויתנהג כפי מדרגתו באמת. ובכל אופן צריך לידע שהפרנסה לא תבוא בדווקא ממה שהשתדל בו אלא ממה שגזר עליו הקב"ה, ופעמים שיעבוד ביהלומים ולא ירוויח דבר ופעמים שיתעסק באבנים ויתעשר, ויתכן שאדם ילמד מקצוע כדי להתעשר וישאר עני ויתכן שלא ילמוד כלום ויתעשר. ומראשי המוסדות שומעים אנו תדיר שעפ"י רוב משתדלים ומשקיעים במקום אחד ומצליחים ממקום אחר.

וסיפר לי הרב ו. שפ"א נסע לחו"ל לטובת הכוללים שלו לזמן ארוך יותר מהרגיל ולבסוף עשה את כל מלאכתו רק במחצית השעה שלפני סוף הטיסה בחזרה באר"י. (והלא הקב"ה יכול להושיע ברגע אחד). וכן היה אומר הרב מפוניבז' זל"ה שכשהיה נוסע לחו"ל לא היה מקבל את התרומות מטרחתו אלא בדווקא ממקום אחר.

ובמעשה רב או' ס"א ובכתר ראש או' נ' אי' בשם הגר"א דשיעור ההשתדלות לפרנסה הוא ב' שעות ביום אחה"צ, ובאמת הגאון עצמו לא עסק בהשתדלות לפרנסה אפי' כשעור זה. ולאשת מהר"ח מוולאז'ין היתה חנות שממנה היתה מפרנסת את משפחתה ואף את הישיבה בתקופתה הראשונה כשעדיין לא היו בה הרבה תלמידים. וכן לאשת החזו"א גם היתה חנות, אבל למעשה לא היה לו ממנה פרנסה כראוי, ואמר שדי לו בלחם עם "לבן" ולכך הלא יש לו די כסף, ולא הסכים לקבל נדבות מנדיבים אלא הסכים שיקנו ממנו כמות של ספרים כדי להתפרנס מכך והיה מחלקם לבני תורה, וכשקניתי ממנו את ספרו עמ"ס מקוואות (שהיה אז ספר קטן בפנ"ע) הצעתי לו לשלם ע"כ ולא הסכים לקבל, ואמר לי שיש לו די כסף וקניב ספרים אלו מנדיב אי' ע"מ לחלקם.

ולמי שגם ההשתדלות בזמן הקצוב שכתב הגאון הנ"ל מפרעת אותו מלימודו שבשאר שעות היום, עליו למעט יותר מזה. **וכן אברך הלומד ככולל מקיים את חובת ההשתדלות במה שיושב ככולל והיא גופא הבטחון וההשתדלות.**

והנה ברור כשמש הוא שדי בזמן זה ואי"צ להשתדל יותר מזה, ואף לא ירויח יותר מריבוי השתדלות, והמשתדל יותר מהנצרך דומה הוא למי שמחבר לחבית יין שתי ברזים, וחושב שע"כ יצא יותר יין מהחבית. וגם למי שדרגתו פחותה באמונה לא תועיל לו ריבוי ההשתדלות וטועה הוא אם יחשוב שיועיל לו ריבוי ההשתדלות דהרי לא יוסיף לו כלל, ואין זה נובע אלא מחולשתו באמונה ובבטחון.

ועוד דכשאדם שוקע בהשתדלותו ומרבה בה יותר מהראוי מפסיד הוא בשל כך את מעלת ומטרת התפילה שנצטוונו בה כדי שנתקרב אליו יתב'. ועפ"י רוב כן הוא הדבר אצל רוב בני האדם שכשנכנסים למסחר שוקעים בהשתדלותם יותר מדאי ומפסידים את ההתקרבות לבוראם. וכל מה שנראה לאדם שריבוי ההשתדלות הועיל לו אין זה אלא למען נסותו באמונה. ובתקופה זו רואים אנו שכל אותם גבירים שהרבו להשתדל הפסידו הון רב.

עצות לחיזוק בבטחון

ענין הבטחון הוא הדבר הקשה ביותר לעמוד בו, וכמובא באורות הגר"א בשם הגאון במשלי (כב') **דעיקר התורה היא הבטחון** דבעל בטחון יכול לקיים כל התורה, אבל מי שאינו בעל בטחון ישנם מצוות שאינו יכול לקיימם כראוי עקב חסרונו בבטחון. וכל חיזוק בקיום המצוות משפיע אף הוא בחיזוק מידת הבטחון, וכן גם ריבוי עמל התורה מוסיף במידת הבטחון שכפי גודל עמלו בתורה יתחזק במידת הבטחון.

ורבינו בחי' בס' כד הקמח כתב דעיקר האמונה היא ע"י הבטחון ומי שאינו בעל בטחון אינו יכול גם להאמין כראוי והמתחזק באמונה יתחזק גם בבטחון.

וצריך הרבה סייעתא דשמיא להשיג דבר קשה זה שהיא מידת הבטחון השלימה שעל ידה יהיה האדם למאמין אמיתי,

ועצה להתחזק באמונה היא ע"י שיחשוב אדם על גודל חסדי המקום עמו שהרי כשנולד היה חסר כל, והקב"ה דאג לו לכל מחסורו מעודו עד היום הזה, ולהיפך כשאדם סבור שאין לו את צרכיו הנחוצים לו הרי שאינו בעל בטחון. וכן עוד מועיל להתחזק במידה זו ע"י שיאמר פסוקי בטחון, [א"ה ראה בס' תולדות רבי זונדל מסלנט שהביא רשימת פסוקי בטחון. ובס' משפטי צדק או ריד איתא: נמצא כתוב בשם הגאון החסיד מופלג בדורו נר ישראל עמוד הימיני מורנו ורבונו רבי לייב אב"ד פראג הנקרא בשם מהר"ל מפראג שיאמר כל אדם פסוקי בטחון כדי להרגיל עצמו בבטחון ואמונה וזאת עיקר דת הישראלי וצריך להתחזק בזה מאד מאד ואחר אמירת הפסוקים יבקש מהשם יתברך שיזכנו להיות חזק מאד באמונה ובטחון כרצונו יתעלה.

עוד היה אומר המהר"ל מפי זקנו הגאון רבי חיים שמקובל בידנו מהקדמונים שאמירת פסוקי בטחון מסוגלים לבטל כל גזרות קשות והיו אומרים פסוקי בטחון במערכות המלחמה ושמו בטחונם חזק בהקדוש ברוך הוא והיו ניצולים וכן מסוגל הוא לומר פסוקי בטחון לפני משא ומתן וכל עסק שהוא]. וכן מובא דטוב לומר גם פרשת המן בכל יום, ובבאה"ט כ' דאפי' בשבת טוב לאמרו, ובב"י כ' שע"כ יאמין האדם שכל צרכיו באים אליו בהשגחתו יתב', וכן הביא בס' הנ"ל התשב"ץ קטן (מובא בנו"כ של הטור ריש או"ח) שהביא ד' **הירושלמי שכ' דהאומר פרשת המן בכל יום מובטחים לו מזונותיו, וכ' התשב"ץ ע"כ "ואני ערב".** (יעו"ש).

וכשחושב אדם מחשבות מעיניו האמונה והבטחון הרי יכול לפעול דברים נשגבים בכל העולמות והבוטח בה' חסד יסובבנו, וע"כ ינצל מן הדברים הרעים וכדאי טוב לחסות בה' וגו' סבוי כדבורים וגו'.

והמחשבה על יחודו יתב' (וכן גם בשש הזכירות התמידיות) מצד א' קלה היא מאד דקל לחשוב על המחשבה הפשוטה שהקב"ה אחד הוא והוא הבורא ומנהיג את העולם, ומאידיך יש בה צד קשה שקשה לחשוב על כך כסדר בכל הליכותיו ומעשיו שעושה שהיא המעלה הגדולה שבענין זה.

ואשרי מי שחושב על כך בתמידות בכל עסקיו. **ומ"מ מי שחושב כל העת בדברי תורה עולה על כולם דת"כ כנגד כולם.** ו"לחיות את האמונה" הוא הדבר ה"חזק ביותר". והדבר הגדול ביותר המועיל להתחזק באמונה הוא שמירת כל המצוות והכנעת היצר. והמתחזק בזה זכה לעצמו ולכל סביבתו, **וכמו שכשהיה הח"ח בדורו מכיון שהיה הוא חזק באמונה העלה בזה גם את בני דורו, ולעומת זה בדורינו נחלשה האמונה ביותר.**

על הנסים ועל הנפלאות

בימי החנוכה שנבקעו להלל הבאנו כאן מקבץ סיפורים שרבנו רגיל לספר כהודאה לבורא עולם שהצילו ממות לחיים בכמה זמנים שונים, ומלבד ההודאה התמידית על החיים בכל רגע ורגע, הבאנו בעיקר את הדברים הפחות מפורסמים וידועים

ברעב זנתנו

סיפר רבנו שליט"א שהוא נולד בימי המלחמה העולמית הראשונה, בתוך מציאות של גלות, רעב ומחלות שהיו עקב המלחמה. רבים מתושבי בריסק נמלטו במלחמה מבריסק למקומות רחוקים - כגון מינסק סאראטוב, מרן הגר"ח מבריסק למשל ברח למינסק, וכיון שאמו של רבנו באה מקמניץ עקרו למשך המלחמה למשפחתם בקמניץ שם נולד רבינו. וגדל בעוני נורא עד למאוד שאין לשער ואין לתאר, אחיו שנולד אחריו בעיצומה של המלחמה נפטר כי לא היה לו אוכל, ואמר רבינו - היום יש דייסות וכל מיני תחליפים לתינוק אולם אז היה רק חלב אם, ואימו של רבינו, לקחה מיניקת לעזור לה אבל לשתיהן ביחד לא היה מספיק חלב מפני הרעב [המיניקת היתה צריכה גם להאכיל את בנה שלה ומה שנשאר לא הספיק] והתינוק נפטר מרעב עד כדי כך היה העוני והרעב.

וסיפר רבנו שסיפרו לו שכשהיה ילד כבן ארבע חמש והביאו לו בבית הארחה כוס חלב לשתות, שאל מה זה הלבן הזה, שעד אז לא היה להם חלב ולא ידע כיצד נראה חלב.

עוד סיפר שהביאו לי שם תפוז"א רציתי לקחת את התפוז"א בשתי ידי מרוב רעב, היה חסר לי במידת הבטחון. [בגיל 4 ...]

מחלים רעים

סיפר רבנו כשהיה נער כבן י"ב בעת שלמדו מס' כתובות בשיבה, הכניס פעם את רגלו לתוך המגפים, ונכנסה לו סיכת מתכת לרגל ובדרך נס נתקעה בעצם העקב ולא נכנסה לתוך מחזור הדם דבר שהוא סכנת חיים ממש היות ויכלה להגיע ללב ח"ו, אולם אף אחד לא הבחין בה ולא ידעו את פשר כאביו העזים, וככה נמשך שש שבועות, עד שחובש אחד [שהיה מומר שנשוי לגויה, וכבר היה זקן בפנסיה] העלה בדעתו הדבר, ונסעתי ברכבת לבית חולים ושם עשו צילום רנטגן שכבר היה באותם שנים ורק אז ראו את הסיכה, ועשה החובש ההוא ניתוח להוציאה, מפאת חומרת הזיהום ברגל היה הניתוח בליל שבת, וכיון שלא היה שם בית חולים או מקום אישפוז היה צריך להחזיר את רבינו באותו היום לביתו בעגלה רתומה לסוס. ניתוח של הימים ההם לא היה דבר פשוט, שש שבועות לא יכל רבינו ללכת ללמוד בגלל אותה סיכה.

מחרב הצלתנו

רבינו דיבר כמה חסדים הקב"ה עושה עמו, ואמר בתוך הדברים שמיום הולדתי אני מוקף בחסדים, לדוגמא היו עסקנים שניסו לשחרר אותי מהצבא הפולני, ואילו היו מצליחים הייתי נשאר והי' קורה אתי מה שקרה לכולם, אך כיון שלא הצליחו הי' סיבה לברוח לשווייץ ובכך ניצלתי.

עוד סיפר רבנו כשהייתי צעיר סברו לעשות לי משקפיים כי חשבו שבזה אני יפטר מהצבא, אבל הרופא אמר שבמספר קטן כזה לא יועיל להפטר מהצבא, וזה היה השגחה משמים שאם היה לי משקפים שפוטרוני מהצבא הייתי נשאר בימי המלחמה בבריסק כמו כולם, ובכך שנאלצתי לצאת מבריסק כדי להפטר מהצבא ניצלתי בחסד ה'. (צדיק כתמר יפרח)

בגרמניה הנאצית

ועל נס הצלתו הארכנו כבר בגיליון פר' בהר תשע"ד ונביא כאן פרט א' שסיפר רבנו שבדרכו לשווייץ היו לו תחנות בינים בוורשא ובברלין. בוורשא שמע שהגר"ש שקופ זצ"ל נמצא כעת בוורשא ממתין בחדר המתנה לרופא ד"ר פרישמן ע"ה, מיד ניגש רבנו לשם ונתן לו שלום, והחזיר לו שלום, מאורע זה השאיר חותם עז על רבנו ומספר זאת תדיר. 12 בלילה המשיך רבנו בנסיעתו לברלין שם החליף רכבת, מרכבת שנוסעת למזרח, לרכבת שנוסעת למערב, וזה היה לפני ליל הבדולח, אמנם הנשיא הידנבורג נתן כבר להיטלר ימ"ש את הממשלה. אבל עדיין לא התחילו הבעיות, והיה רבנו בתחנת הרכבת בלב ברלין משעה שש בבוקר למשך שש שעות ולא עשו לו דבר.

הודאה שינצל מחולי

כשיצא הס' אילת השחר על נדרים באותה העת רבנו שליט"א נרפא מחליו, ולכן כתב הקדמה מיוחדת, [והדביקו את זה על הדף הראשון של חלק מהספרים, ואח"כ חדלו מכך].

בעזה"י. יתברך הבורא וישתבח היוצר על כל הטוב אשר ברא בעולמו ומנהיגו תמיד במדת החסד, ובמה אומר להודות לו על חסדו יתברך שעשה במיוחד לי כל ימי חיי, אמנם באתי בזה עכשיו להוסיף כי בשנים האחרונות נחליתי וברב חסדו כי גמל עלי הצילני ויה"ר שספרי זה ישמש כתודה לו יתברך על חסדו הגדול. [ובהזדמנות זו הנני גם להודות לידידי הנאמנים אשר מאד עזרו בימי צערי ויה"ר שיזכו לרוב נחת מכל יוצאי חלציהם והקין קיימת לעולם הבא].

אנא קבל כתודה ותזכני לרוות נחת מכל יו"ח הולכים בתורת ה' ודבקים במצותיו הטהורים וגם אזכה לאור באור החיים, כידוע שדרכו להטיב לטובים ואפילו לשאינם טובים, ועיינו תראינה בקרוב ביהמ"ק על תפארתו כהנים בעבודתם ולויים לשירים ולזמרים וישראל במעמדם. המחבר.

מחרב הצלתנו

סיפרו לרבנו את שסיפר אדם שהיה נוכח בשעת מעשה אצל א' מגאוני הדור שלפני המלחמה זצ"ל, שנכנס אליו בליל שבת ומצא את בתו רודפת אחריו עם סכין על מנת לדוקו, עד שהרוחות נרגעו. והיה זה מזעזע עד לעומקי הנפש לראות גאון נורא זה האיך סובל מבתו יחידתו. ואמר לו אותו גאון: זהו צער גידול בנים!!! ואמר הגרא"ל, היא לא היתה שפויה בדעתה! וגם אני לפני כמה שנים ניסה אדם חשוב [שהיה שוחט במקצועו] שלא היה בריא בנפשו לרצחני. והיה לפלא אצל כל השומעים, וזה היה פעם ראשונה ששמעו על כך. והמשיך לספר, שהגיע אליו וחיפש סכין... וה' הצילני!!! ושאלנו מתי זה בדיק היה? ואמר לפני כ- 30 שנה!! ויהודי זה מאושפז בבי"ח לחולי נפש - ה' ירחם! (רשימות הרה"ג ר' הלל ק. שליט"א)

נס חנוכה של הרבנית

סיפר רבנו על הרבנית ע"ה שבעת שהגיעה לשווייץ בשנות המלחמה היו צריכים לרשום היכן היא עובדת, דבלא זה לא היו מכניסים סתם פליטים והיה סכנה שהיו מחזירים חזרה את הפליטים, והרבה היו רושמים אצל משפחת גליצקי שהיתה משפחה מרובת ילדים ובעלת חסד גדולה, ואפי' שלא עבדו שם באמת הסכימו שירשמו את שמם, וכך היא עשתה. וביום שמיני של חנוכה הגיעו שוטרים לביקורת אצל מש' גליצקי לבדוק האם באמת הרבנית עובדת שם או לא, והרבנית כמובן לא הייתה שם בכלל והיה נשקף מזה סכנה לכל שהותה בשווייץ, והם החלו בחיפושים, וכיון שהיה להם משפחה גדולה של בנים, והיה נר' ח' של חנוכה נמצא שהדליקו באותו יום הרבה חנוכיות עם הרבה נרות, ופתאום אחד השוטרים ראה את כל הנרות, תפס פחד וחלחלה וצעק 'שיש כאן שדים ורוחות' וברח החוצה עם כולם יחד, ויותר לא באו לחפש שם. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

בשיח בחוקיך

עלוז שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

גליון מס' 96 * מקץ שבת חנוכה תשע"ו

עניני חנוכה

ממון פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

נר חנוכה שכבה בערב שבת

בשו"ע כתב (סי' תרע"ג סעי' ב') הדלקה עושה מצוה, לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה, ואפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אינו זקוק לה. ובמ"ב ס"ק כ"ו כתב, ועיין בט"ז שחולק על זה, ודעתו שקודם קבלת שבת שיש עדיין היתר להדליק, מחוייב לחזור ולהדליק ובלי ברכה, עכ"ל.

מעשה בערב שבת שחל בו יום הראשון של חנוכה, והדליק אחד נר אחד כדין, והנה הוא רואה שהנר אינו דולק כל כך טוב אבל עדיין הוא דולק ולא כבה, ואז הדליק הר נוסף שאם הראשון יכבה יהיה הנוסף הנר של חנוכה, ולבסוף כיבה את הנר הראשון ונשאר לו הנר השני שהדליק.

ואמר ח"א שליט"א, דההדלקה של הנר השני לא הועיל לו כלום, דהרי לדעת המהרש"ל והט"ז אם נכבה הנר לפני שבת הרי הוא מחוייב להדליק נר חדש של חנוכה, ויוצא שהוא הדליק את הנר השני בזמן שהראשון עדיין היה דולק, א"כ הנר השני הוא לא נר חנוכה כלל אלא נר חול, וא"כ אח"כ שכיבה את הנר הראשון הרי כיבה את הנר חנוכה ואז נתחייב להט"ז להדליק נר חנוכה, ואין לו.

בערב שבת חנוכה, כתב במ"ב (סי' תרע"ט סק"ב) דנכון שיתפלל מנחה תחלה ואחר כך ידליק, עיי"ש. ונראה דפשוט דאם התפלל מנחה אחר שהדליק כבר נר חנוכה ודאי דלא יאמר אז על הנסים.

נר חנוכה בשבת שיש בו גם היתר, אם הוא מוקצה

במ"ב (סי' תרע"ה סעי' א', סק"ו) כתב, וכתבו הפוסקים, שאפילו היה ההדלקה וההנחה במקום אחד בפנים או בחוץ גם כן יש ליזהר שלא לטלטל הנר חנוכה ממקומן עד שיושלם השיעור של הדלקה דהיינו חצי שעה, ויש מאחרונים שמקילין בזה, וכתב הפמ"ג דלכתחלה בודאי יש להזהר בזה. ואפילו בנרות חנוכה שמדליקין בבית הכנסת גם כן נכון ליזהר לכתחלה שלא לטלטל ממקומן עד שיעור חצי שעה, עכ"ל.

וג"א שליט"א אמר, דהן אמנם מצד הלכות שבת אם יהיה דבר היתר עם הנר חנוכה יהיה מותר לטלטלו, מ"מ מצד הלכות חנוכה שראוי לא להזיזו במשך חצי שעה הרי זה יהיה בכלל דינא דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות, וממילא לא יהיה בזה בסיס לדבר האסור והמותר.

אמנם זה אינו, דהלכות חנוכה לא עושה מיגו דאיתקצאי לענין מוקצה בשבת דזוהי סיבה צדדית שאינה קשורה לשבת, וכמו לענין נוי סוכה ביום השני שאם יהיה היתר עימם, אין זה שייך לבסיס.

ועוד, דאף שראוי לא לטלטל את הנר חנוכה שלא יהיה נראה דלצורכו הוא מדליק, מ"מ להזיז קצת ודאי שיהיה מותר, וממילא לא שייך דאן מיגו דאיתקצאי.

הדליק נר חנוכה והתריס שלפני הנרות היה סגור

מעשה באחד שהדליק נר חנוכה בברכה בחלון הפונה לרשות הרבים כדינו, ולאחר ההדלקה שם לב שהתריס של החלון היה סגור, כך שהעוברים ברשות הרבים לא ראו את הנרות בשעת ההדלקה, ורק לאחר ההדלקה הסיר את התריס, יש לעיין אם דינו דומה להדליק שלא במקום הדלקה והוציאה לחוץ שלא יצא.

והנראה דאפשר לדון אם דמי להדליק שלא במקום הדלקה, דהנה איתא בגמ' (שבת כ"א:) נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ וכו', ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו, ע"כ. מבואר דאף דהדלקה עושה מצוה ובעינן להדליקה במקום פירסומי ניסא והוא לעיכובא, מ"מ בשעת הסכנה פלגינן לב' ענינים, עיקר מצות הדלקה מקיים בביתו, ואף שאת הענין הב' שההדלקה הוא לפירסומי ניסא אין הוא מקיים כיון שהוא שעת הסכנה, מ"מ את עיקר ההדלקה עדיין נשאר לו לקיים, אבל כשמדליק שלא במקום פירסומי ניסא כגון למעלה מכ' אמה לא יצא, ועל כן יש מקום לדון כיון שהדליק במקום ההדלקה רק

ששכח להסיר את התריס, הרי שיש לו מצות הדלקה וחסר לו עדיין את הפירסומי ניסא, וכיון שהוא מקום ההדלקה, והתריס עומד להיפתח והוא מתכוין לפותחו, אפשר דבכה"ג אפשר להשלים את החלק של פירסומי ניסא גם לאחר שהדליק אף שהדלקה עושה מצוה, ואינו דומה למדליק במקום שאינו מקום ההדלקה דאף את החלק של ההדלקה לא קיים כיון שהדלקה עושה מצוה, אבל המדליק במקום העומד להדלקה יתכן דשפיר אפשר להשלים לאחר ההדלקה את החלק של פירסומי ניסא לאחר הדלקה.

ואם נכבה הנר קודם שהספיק לפתוח את התריס, לכאורה מספק ידליק בלי ברכה. מ"מ למעשה, צ"ע.

ויתור על הידור מצוה עבור מצוה של אחרים

במג"א (סי' תרע"א סק"א) כתב, אם יש לו שמן בצמצום, ולחבירו אין לו כלל, מוטב שידליק בכל לילה אחד, ויתן גם לחבירו דהא מדינא אין צריך אלא אחד, עכ"ל.

וצ"ע היכן מצינו שאדם צריך לוותר מקיום מצוה שלו בהידור כדי שחבירו יקיים את המצוה שלו.

והיה מקום לומר דדברי המג"א נאמרו רק על מצוות שיש בהם פירסומי ניסא, ומחדש המג"א דאדם צריך לדאוג ולוותר מההידור שלו כדי שגם לחבירו יהיה מצוה של פירסומי ניסא, וכך יהיה יותר פירסום הנס.

אמנם זה אינו, דגם המג"א בהלכות לולב (סי' תרנ"ו ס"ק י"ב, והובא במ"ב שם ס"ק מ"ב) כתב, וז"ל, אדם שיש לו אתרוג מיוחד ובעיר אחרת אין להם כלל, מוטב שישלחנו לשם והוא יברך על של הקהל, עכ"ל, מבואר דאף במצוה שאינה של פירסומא ניסא שייך האי דינא, וי"ל דהוא מדין כל ישראל ערבים, וקמ"ל דמדין ערבות אדם צריך לוותר על הידור מצוה שלו כדי שלאחרים יהיה מצוה, וא"כ ה"ה לשאר מצוות.

קריאת ההלל בר"ח שחל בימי החנוכה

יש להסתפק בראש חודש שחל בימי החנוכה במי שיודע לקרות רק חצי ההלל ולא את כולו, והרי בר"ח קורין חצי הלל, ובימי החנוכה קורין את כל ההלל, אם אפשר לו לקרות רק את חצי ההלל בברכה ויצא ידי חובת קריאת הלל דראש חודש.

ומסתברא מילתא, דשפיר יכול לקרות רק את חצי ההלל, דקריאת הלל של ראש חודש ושל חנוכה, הם שתי סיבות נפרדות לחיוב הקריאה ורק שחיובים אלו נפגשו יחד, ואם לא יכול לקיים חיוב אחד, יקיים את החיוב השני ובברכה.

ולפי"ז אם אח"כ מזדמן לו לקרוא הלל השלם. יברך שוב על החיוב של חנוכה שעדיין לא קיים ויקרא ההלל.

(לוקט מחוט שני הל' חנוכה)

פרשת מקץ

אנכי אערבנו (מג, ט)

אמר רב הונא, מנין לערב שמשותעבד, דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו. (ב"ב קע"ג:)

אב שציוה לבנו שלא יהיה ערב להלוואות

אב שציוה לבנו שלא יהיה ערב להלוואות, עיין מש"כ הרמב"ם (הלכות דעות פרק ה' הל' י"ג) וז"ל משאן ומתנן של תלמידי חכמים באמת ואמונה וכו', ואינו נעשה ערב ולא קבלן וכו'. ועיין מש"כ רבינו יונה (משלי י"א ט"ו. וע"ע שם ב' ט"ז) עה"פ רע ירוע כי ערב זר, וז"ל, הזר הוא האיש אשר לא הכיר ולא הוחזק אצלו במדת הנאמנות, ואם לא ירצה לשלם הזר ההוא הלוה, או שאין לו לשלם לא ינצל מאחת משתים, או שיצחק עליו המלוה ויחטא ואשם כי לא ישלם לו ותרבה עליו עם החטאת והאשם התלונה והתרעומת או שיכריחוהו בית דין לשלם ויחזור ויצחק על הלוה וידין עמו ונמצא קונה מדון ומריבה, וגם הפסד ממון אם אין ללוה לשלם וכו' על כן אמר רע ירוע כי ערב זר והוא האיש הרע תקראנו אותו כאלה בערבות הזר, אך איש טוב לא תבאחו כל זאת בערבות, כי הוא גומר בדעתו מתחילה לשלם למלוה בלא דין ודברים אם אין ללוה לשלם ולא יריב להתקוטט עם המלוה אח"כ, כי על הדעת הזאת נכנס בערבות מתחלה, ולולא כי זאת עמו לא היה נעשה ערב לזר אחרי כי הוא איש טוב ושונא מדנים ומבקש שלום וכו', עכ"ל.

מבואר שאין ליתן ערבות לחבירו רק מפני שהוא מסתמך שחבירו הלוה יפרע, שאף שהלוה הוא אדם ישר והגון מ"מ אפשר שלא יתאפשר לו לפרוע ואז יצטרך הערב לפרוע וזה גורם לתרעומות ומחלוקות, וכידוע. אך יש אופן שמותר לחתום ערבות לחבירו, בזמן שהערב חותם על דעת שהוא – הערב – יפרע את החוב כשהלוה לא יפרע, והיינו כשיש לערב ממה לשלם, והערב מסכים בדעתו מתחילה לשלם את כל החוב, אבל אם הערב מסתמך רק על הלוה שיפרע, אין לחתום ערבות.

על כן אב שיודע שמצבו הכספי של בנו לא מאפשר לו לפרוע חובות של אחרים, ומצוה את בנו שלא יהיה ערב, ודאי מחוייב הבן לשמוע לאביו, שמצוהו כדין. (חוט שני כיבוד אב"א)

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הרה"ג ר' אברהם צבי טויב שליט"א

ואל ישלוח בנו יצר הרע

בהתקרב ימי החנוכה, אמר רבינו - פעם בימי החנוכה היה היצר הרע בא עם אכילת הלל לאטקעס, לבבות, וחיוס הוא בא עם דברים חדשים, סתם ולא פירש.

ולא באתי לפרש כונת רבינו, אך אחד חדרכי היצה"ר, הם אותם כלים טחאים - איומים וגוראים, אייפון וחבריו. ובימים אלו לדאבונו נשמעה עוד זעקת "אוי" ואנחה, חבית יהודי טוב, שבנס היקר, חיושבי אהלה של תורה, נפל רח"ל חאיגרא רחא, על ידי שנחשך לאותם כלים גוראים, ה' ירחם, אוי נא לנו.

בה תאמר לבית יעקב

זכינו השבוע לכנס חזוק והתעוררות למנהלי הסמינרים של בית יעקב, נגד החורבן הנורא של לימודי ההשכלה וכו', אצל מרן שר התורה שליט"א, ושלה רבינו דברי חזוק להשמיע בפניהם. ועד כמה הדברים הם בצפור נפשו של רבינו, ראינו כשבאו מנהל הסמינר הרה"ג ר' זאב וולף שליט"א עם בנו הרה"ג ר' שלמה שליט"א לשאול בנוגע לחשש פירצה צדדית, שיש לחוש אולי יתקרה עי"ז מעט הריתחא של המלחמה נגד לימוד ההשכלה והאקדמיה, והאריך רבינו הרבה זמן כדי לראות האך להציל את הדבר. אשרינו שזכינו לעמודי האש העומדים לנו לחומה מפני כל הרוחות הפוערות המבקשות לחדור לתוך מחנה הקדושה, וחובתנו גיב לשתף פעולה ולראות האך להתרחק בתכלית מכל הדברים הללו, שאסרום רבותינו.

שותף עם הקב"ה

זכה יהודי יקר לקבל על עצמו עזת רבינו לעשות שותפות בעסקיו עם הקב"ה, ולתת "מחצית" מהרווחים למצות, וזכה ב"ה להרויח הרבה, וביקש לשאול אם יכול להשתמש כרגע באותו חצי של מצוה, כדי להשקיע זמנית בעיסקא שצריך לה מאד כסף, וכשיצליח גם בו, יחזיק את החלק שלקח. והשיב רבינו בשלילה!

כי אין שכחה לפני כסא כבודך...

לאחרונה עלה על שולחן רבינו זכרון הסרטון שרואים את החפץ חיים מגיע לכנסיה הגדולה, ואמרו לרבינו שיש כאן דבר פלא שהסתיר הקב"ה את הדבר כ"כ הרבה שנים, ונגלה רק כעת. ואמר רבינו שרוצה הקב"ה להראות לנו ששום דבר לא נעלם! ותוך כדי אמר רבינו בנימת התפעלות - שרואים בסרט האך שהחפץ חיים הולך ועיניו למטה... ודרך אגב דבר זה נוגע להלכות חנוכה, כששאלו את רבינו לפני הרבה שנים, לענין בית שבנוי בסמוך להר, והרשות הרבים הוא "גבוה" עשרים אמה מעל הנר חנוכה, אם כשר בכך, והביא רבינו את התוס' בב"ק דף כ"ז ע"ב דמבואר דאדם רגיל אינו הולך עם עינים למטה, אך אמר דמ"מ יתכן דגם אדם רואה למטה יותר מלמעלה, ולכן אף כשיש יותר מעומק כ' אמה כשר וצ"ע.

כל שומר שבת כדת

דיני שבת רבו כים הגדול, וחובה ללמוד ולשנן היטב את ההלכות, כדי שלא ניכשל ח"ו, ובמשך השנים הרבה פעמים שמענו מרבין לעורר על דברים קטנים שלא שמים לב, במשך השבת, ויכולים להיכשל ח"ו.

ואביא מעט דוגמאות

פעם אמר שמסופק אם יש איסור לגרום למים "שירתחו" בשבת, כגון כשמוציאים מים מן המיחם שעומד ע"ג האש, הרי על ידי שנחסרו מים מן המיחם, לפעמים מתחילין המים שנשארו במיחם לרתוח, ואף שכבר נתבשלו, מ"מ אולי אסור לגרום שירתחו, דהוי בישול חזק יותר.

וכן עורר לדון האיך מותר לאכול חמין בשבת עם כף, הרי אחרי שמכניס האוכל לפיו, נשאר מעט לחות ע"ג הכף, וזה מתקרר מיד, ואח"כ כשתוחב את הכף בתוך התפוחי אדמה וכדומה שזה דבר גוש, מתבשלין אותן טיפות, ולא יתכן לומר שצריך לייבש בכל פעם את הכף. ואמר דע"כ דלחות מועטת כ"כ, אין לה חשיבות, ולא חשיב בישול. וה"ה בכוס מעיקר הדין אחרי שאין טיפות בעין, וכעין מתניתין דתרומות לענין חבית שעירה ממנה שמן של תרומה, דמשמיעה ג' טיפות אין כבר איסור תרומה על מה שנשאר מעט שמן בחבית. ובימים אלו נשאל רבינו אם מותר ליתן חלב צונן לתוך תה או קפה רותחים שנמצאים בכלי שני, אם צריך לחוש דחלב הוי מקלי הבישול, ואמר שדבר שאינו מפורש הוא, ואיך אפשר לדעת, ואף חלב מפוסטר אי"ז בישול רק ששים אחוז.

~ ~ ~ "ח"י שבות"

ומדי איירינן בהלכות שבת, באו לפני רבינו לאחרונה בענין "ח"י שעות" שהרחיב בזה החזו"א הרבה, על המדינות הנמצאות במזרח הרחוק, שישנם שאינם מודעים לקביעת יום השבת שם למחרת שבת בארץ ישראל, וטועים לנהוג כמו בארץ ישראל, ונמצא שביום השבת האמיתי הם "מחללים שבת" רח"ל. וכתבו זקני וגדולי הדור שליט"א מכתב על הפירצה שבדבר, ובקשו מרבינו להצטרף, ולאחר ששמע היטב כל מילה במכתב, אמר שזה אמת, וצירף חתימתו לכך. ובהזדמנות אמר שגם הגאון הגדול רבי שמחה זליג ריגר זצ"ל מורה הוראה דבריסק היתה דעתו כהחזו"א.

וזה לשון המכתב

לאחרונה מתפרסמים כל מיני דברים המנוגדים לאמת ולאמיתה של תורה בענין קו – התאריך, כנגד מה שהורה בזה מרן החזו"א זצ"ל, וכן היתה דעת מרן הגרי"ז זצ"ל, כי היום המאוחר בי"ח שעות להשבת שבירושלים הוא יום השבת, ודעת הבעל המאור הוא הדיעה המחזורת... על כן נתחייבנו להודיע כי כל דבריהם כנגד האמת וכנגד אמיתה של תורה, והנמשך אחריהם ועושה על פיהם הוא מחלל שבת ויום טוב ר"ל. ויהי רצון שלא יכשלו בני עם קדוש להשם בחילול שבת ויו"ט, וזכות שמירת שבת כדינה וכהלכה, תגן על כל שומריה ומקיימיה. והוסיף רבינו על המכתב אחרי חתימת מרן פוסק הדור הגר"י נסים קרליץ שליט"א ומרן שר התורה שליט"א הנני מצטרף להנ"ל, א. ל. שטיינמן

~ ~ ~ תלמיד חכם שבת...

בשבוע האחרון נסתלק לבית עולמו, תלמיד חכם גדול, דיינא דנחית לעומקא דדינא, הגאון רבי חיים שלמה שאנן זצ"ל שמפעם לפעם ה' מציע שאלות חמורות שבאו לפניו, קמיה רבינו יבלחט"א. ובזכרוני שסיפר לי לפני כמה שנים סברא אחת שרצה לומר לרבינו, ונהנה מהדחיה שדחה אותו רבינו, והנידון היה כאשר היה עוסק הרבה בעניני גיטין והגיעה אשה שיש לה שם שמשמשת בו לעלות בו לתורה! ה' ירחם! – כנראה שהיתה הולכת מפעם לפעם לתיפלה של רפורמים וכדו', – ורצה הגאון הנפטר זצ"ל לומר דאין זה נחשב לשם, כיון שהוא משמש לאיסור, והביא ראיה ממתני' דכלים פרק כ"ד משנה ט"ז, דבגד של היוצאת לחוץ טהורה מכלום. ופי' הרע"ב דמיירי בבגד של זונה, העשוי לצאת לחוץ, ואינו חשוב בגד. הרי דדבר שנעשה לאיסור, אי"ז נותן לזה דינים, וא"כ גם כאן שם שמשמשת בו לאיסור, אי"ז נחשב לשם, ולא צריך לכותבו בגט.

ודחה רבינו, דשאני לעלות לתורה, דמבואר במתני' במגילה דמעיקר הדין נשים עולות למנין שבעה, אלא מפני כבוד הציבור אינן עולות, וא"כ אי"ז דבר איסור, משא"כ בגד שנעשה לעבירה רח"ל.

ומחובתי לספר דבר מופלא, לפני תקופה נתבקשתי לדבר עמו בענין פרשה סבוכה שהיתה אמורה להגיע אליו לדיון, וכשפניתי אליו, לדבר על זה, אמר לי מיד, איני רוצה לשמוע כלום! כל זמן שלא שמעתי את שני הצדדים, ודיבר באופן נחרץ כ"כ, עד שלא האמנתי שזה הוא, שכידוע היה נח מאד לבריות, ומכבד כל אחד, וראיתי מזה עד כמה האמת בוערת בו, ונזהר כ"כ מלשמוע שום דבר, קודם שישמע טענת ב' הצדדים.

ינחם השי"ת את משפחתו הדגולה, ובתוכם ידידנו חתנו המופלג הרה"ג ר' דניאל נייאט שליט"א מבחירי בוגרי "ארחות תורה", שהמליץ לו רבינו מאד להיכנס לבית הגאון הנ"ל באשר הם צאצאים של "הבית הלוי" ואמר לו רבינו כדאי לך להיכנס לבית שיש שם כזה סבא גדול.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.



שיחה ג' בסדרת
השיחות לימי החנוכה

גליון נ"ו, פ' מקץ
ל' כסלו ה'תשע"ז
רמת - השרון

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אלכסנדר שליט"א

חומות מגדלי

[תורה שבע"פ וכתם של חכמים]

שיחה שנאמרה בר"ח טבת תשע"ב.

שלטון יון בארץ ישראל נמשך מאה ושמנים שנה. הראשון שכבש את ארץ ישראל והשתלט עליה, היה אלכסנדר מוקדון, השליט היוני האחרון היה אנטיוכוס ובוה נסתיים שלטון יון בא"י ועבר לחשמונאים - הבנים של מתתיהו שאת הבן האחרון מהם העם מאוד אהב והכתירו אותו למלך - שמעון החשמונאי.

ליון הייתה שאיפה להתפשט ולשלוט על כל העולם אבל עם השלטון הזה הביאו בכל מדינה ומדינה את תרבות יון. היו להם אלילים ושיטות משלהם. נתחיל מאלכסנדר שבעצם הייתה לו את אותה השאיפה כמו לאנטיוכוס, רק שאנטיוכוס הלך בכח ואלכסנדר שהיה חכם ופיקח גדול, לא הלך רק בכח הזרוע ואת התרבות הכניס ע"י כך שהציג בפני כל עם את התרבות שלהם כדי שהעם הזה יתמזג בתרבות יון. עם יון העמיד בתוכו חכמים גדולים, ענקי רוח. עד עכשיו משתוממים בעולם מן החכמה העמוקה של חכמי יון.

היונים ידעו שיש כוחות רוחניים בעוה"ז וכוחות חומריים - דהיינו עוצמה. אלכסנדר שהיה מלך היה גם חכם גדול. בימי קדם היה נהוג שאת המלך מלמדים חכמים גדולים את כוחות הנפש. איך להתאפק. למשל בגמ' כתוב שלימדו בביה"ס של מלכי פרס ומדי את הילדים מגיל ילדות איך לדעת לעמוד בהיכל המלך^א. אומ' הגמ' שחינכו אותם בשיטה פדגוגית איך אפשר לעמוד שעות על גבי שעות אפי' שזכוב עוקץ במצח בלי לגרש אותו, היו בוחנים אותו, והעמידו יתוש שעקץ אותו והוא לא יוצא. לימדו אותם שליטה עצמית על הדיבור וההרגשים הם עברו חינוך של עוצמה גופנית חזקה ועוצמה נפשית - איך לא להבהל מדברים פתאומיים, כתוב בספר דניאל שהביאו את דניאל חנניה מישאל ועזריה שיש להם כח לעמוד בפני מלך, לא כח אגרופים אלא כחות נפשיים לעמוד בפני מלך.

עאכ"ו הכוחות של המלך עצמו. המלכים היו בעלי ידע עצום, לאלכסנדר היה מורה מחכמי יון שקראו לו דִּיאוגֶנֶס. והוא לימד את אלכסנדר שהיה תלמיד טוב מאוד. רק בהבדל 'קטן' מחכמי ישראל, אלכס' למד את החכמה וידע את כל הכוחות הרוחניים אבל השאיפה שלו הייתה אגואיזם - כמה שיותר עוצמה, שלטון וכו', להיות מלך על עם חזק. חייל יוני היה עובר אימונים קשים מאוד. היו רופאים מומחים שבודקים אותם מילדות ורואים אם יש ילד שלא צפוי לו עתיד להיות גיבור באגרופים ושרירים היו

זורקים אותו לים והורגים אותו. בכדי לגדל עם של גיבורים היו משמידים את החלשים. זאת אומרת שכל הדברים הטובים והרוחניים כמו חמלה רחמים וכו', אין להם חשיבות. העוצמה הגופנית היא הגוברת על כל ההרגשות, והשאיפה לגדל עם של גיבורים היא הגוברת על הכל. יש לאדם טבע של מידות טובות, אבל היונים החניקו את המידות הטובות כדי לגדל את העם הגיבור - העם היוני.

אמנם המורה שלו לא היה כזה. דִּיאוגֶנֶס היה אדם שהייתה לו שיטה שהאדם לא נברא בשביל ליהנות, אדרבא, כמה שפחות ליהנות מהעוה"ז. הוא היה פילוסוף מעמיק ועוסק בדברים רוחניים ללמוד חכמת הכוכבים ופילוסופיה והיה מתעמק בזה. אבל גם הוא ושאר חכמי יון שכל עסקם היה ברוחניות, לא האמינו בהשגת הנפש. לא היה קיים בעיניהם דבר של עוה"ב. לטובת העוה"ז באמת יותר טוב שלא יהיו רוצחים וגנבים. וכן, אם אדם מתרגל להסתפק במועט ממילא לא יצטרך לגנוב וכך מחנך את עצמו, לטובת קיום האנושות הייתה להם שיטה כזו. עדיף שאדם לא יהיה אגואיסט וכך יחיו כולם בשלום חיים שלווים יותר. אבל עכ"ו לא האמינו בחיי העוה"ב.

כששאלו את סוקרטס הפילוסוף המפורסם, מה לעשות בגופו אחרי שימות^ב אמר - שום דבר, או שתורקו אותי לשדה לא מעניין אותי מה שיעשו בי, הגוף הזה הוא כמו חמור מת.

אלכס' התחיל בכיבושים בגיל צעיר, הוא כבר היה מנהיג שהתמודד נגד שלטון פרס ומדי. יש פסוק בס' עזרא, "פֶּה אָמַר פָּרֹשׁ מֶלֶךְ פָּרַס, פֶּל מַמְלַכּוֹת הָאָרֶץ נָתַן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם"^ג, הוא שלט על מצרים, הודו, סין, יון, אירופה וכל הארצות, כתוב במגילת אסתר 'מאה ועשרים ושבע מדינה', כתוב בגמרא^ד שהיו ג' מדינות שאחשוורוש לא מלך עליהן מכל העולם, אלכס' יצא להלחם נגד המלכות האדירה של פרס ומדי והצליח. יש בספרי היונים סיפורים מפורטים על הקרבות שעל הים והיבשה איך שציים - אניות מול אניות שבין טורקיה ליון הגיעו ונלחמו זכ"ז, והיונים עזרו והולכים. כבשו את גולחמז וכו', ובנו עיר במצרים על שם אלכסנדר מוקדון, 'אלכסנדריה' עיר חדשה על שמו. כמו"כ בטורקיה גבול עם סוריה יש עיר 'אלכסנדריה'.

הנצחון הראשון של שמעון הצדיק

אלכס' הגיע לארץ ישראל כובש והולך בדרך לירושלים. שמעון הצדיק היה נשיא הסנהדרין, משיירי כנסת הגדולה, יצא לקבל פניו - יצא מולו. אפשר היה לחשוב מה עושה המנהיג של ארץ ישראל, הוא היה אמור לגייס עשרת אלפים חיילים כדי לעצור את הכובש הזר את אלכסנדר שרוצה לכבוש את ירושלים עיר הקודש - צריך הרי להגן

עליה. נכון, שמעון הצדיק יוצא להגן על ירושלים, ולוקח איתו משלחת גדולה מזקני הסנהדרין ואולי עוד אלפים שהלכו לקבל את פניו של אלכס' מוקדון, אבל לא בנשק. הוא לבש את בגדי הכהן הגדול, עם הציץ שכתוב עליו 'קודש להשם', כך הוא 'נלחם'. הוא הגיע עד אנטיפטרוס, בימינו אומרים שזה ליד ראש העין, ושם היה המפגש. אלכס' רוכב על הסוס כמו שמקובל ביון, שמעון הצדיק מתקרב בראש המשלחת וכשאלכס' רואה אותו - יורד מהסוס ומשתחוה לו.

להפתעה כזו אף אחד לא ציפה, הגנרל אלכס' משתחוה לאדם אחר? אמרו לו, אף פעם לא ראינו את זה כולם משתחוים לאלכס' ויודעים מי זה - 'אלכסנדר הגדול'. אמר אלכס', נכון, אבל זה לא אדם זה מלאך. ואני מכיר אותו, כי בכל פעם לפני שאני מנצח במלחמה אני רואה את דמותו. חשבתי שלא קיים בעולם אובייקט כזה, ראיתי דמות פנים של אדם קדוש עם הבגדים האלה, את זה אני רואה בחלום ואח"כ למחרת אני מנצח, אז אם הוא מבשר לי את כל הנצחונות - שלא אשתחוה לו? אלכסנדר ירד מהסוס וכבר נמצא שווה בשווה עם שמעון הצדיק^ה. זה הניצחון הראשון שעם ישראל מנצח את היונים, שמעון הצדיק ניצח את אלכסנדר, הוריד אותו מהסוס, ואיך הוריד אותו? לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי.

אומר אלכסנדר - אני כובש את ארץ ישראל, את זה שלא תבקש ממני, אלכסנדר צריך לשלוט בכל העולם וגם בירושלים. מה א"כ הבקשה? שמעון הצדיק מבקש שלא תגזור גזירות להעביר על הדת. שבארץ ישראל לא תחוקק חוקים שיכריחו אותנו לעבור על מצוות התורה. אנחנו רוצים לשמור שבת, לקיים סנהדרין עם ד' מיתות בית דין, שמי שמחלל שבת יש סמכות ומשפט לסנהדרין לחייבו סקילה. ומי שעושה דקירה במחט לאבא שלו ומוציא דם - משפט מוות: 'מכה אביו ואמו מות יומת', שבחג הסוכות נוכל לקיים מצוות אתרוגים ולולבים שלא תחרים את הסחורה שלנו, שנוכל לקיים את המצוות כדת משה וישראל. אנחנו עובדים אלוהים אחד ולא משתחוים לדמות פסל וצורה כיונים.

אלכס' היה חכם, כבר למד את הדתות וכבר יודע שדת ישראל שונה מכל הדתות. כמו שכתוב במגילת אסתר 'ודתיהם שונות מכל עם'. אמר אלכס': על הכל אני אוותר לך חוץ מדבר אחד, פסל אלכסנדר. צריך להעמיד אותו במקום הכי מרכזי, בביהמ"ק, ככה אני נוהג בכל כיבוש. על זה אי אפשר לוותר כי בלי זה אני לא מלך, איך ידעו שאני מלך?

במאמר המוסגר, אני הייתי ילד ברוסיה וראיתי את זה שם. ברוסיה היה שלטון של סטאלין ולפניו לנין. ובכל עיר וכפר במקום מרכזי ועירייה, היה פסל, ממש גוף עשוי מנחושת או מאבן, של לנין, הוא היה פרצוף מוכר בכל המקומות, כי לנין היה הכובש שהשתלט על רוסיה לפני סטאלין, וסטאלין היה עוזר שלו שביחד הם הדיחו את

^א ראה בהרחבה 'גאון יעקב' גליון נ"ג לפ' חיי שרה, תשע"ו

^ג עזרא א, ב

^ד מגילה י"א

^ה סנהדרין צ"ג ע"ב

^ו יומא ס"ט ע"א

לעילוי נשמת: **ביה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה**, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר, גבראלה בת שרה. ז"ל

הדור, בסוף לא נהיה גדול הדור, מה קרה לו. הוא חיפש דרך איך להשיג תקציב שיוכל בכסף הזה ללמוד בשקט ויוכל בזה גם לגלות את הספרים ולהגיע לכל מקום בשביל לחבר את הספר שלו. הגיע לאמריקה והזמינו אותו להיות מורה ב"י"ס של קונסרבטיבים שמחנך 'רביאיים', ב"י"ס לכהני דת של הכת הקונסרבטיבית. אמרו לו - אתה תלמד את הגמרא ואת השולחן ערוך ותקבל משכורת גבוהה. הסכים ונכנס אליהם.

הוא החליט לבקר אצל רבי משה פיינשטיין זצ"ל, נכנס אל הרב ואמר 'שלום עליכם'. הושיט לרב את היד והרב לא מושיט לו יד. אמר שוב שלום, אמר לו הרב 'איך שלום אמר השם לרשעים'. מה...? אני רשע, איזו עבירה עשיתי? אמר לו רבי משה פיינשטיין זצ"ל, אתה הלכת למכור את עצמך להיות מורה שם. - אבל אני מלמד גמרא כמו שלימדו אותי בישיבה, אני שומר שבת אני שומר את כל המצוות, אני רק מלמד שם, הם לא מכריחים אותי לעבור שום עבירה. אמר לו הרב - אז למה באמת הלכת לשם תהיה מורה בתלמוד תורה. - אמר אני צריך משכורת גבוהה כי אני צריך ללמוד תורה מתוך שלוה ומנוחה, שם נותנים משכורת גבוהה שאני אוכל לעסוק בתורה לחבר את הספר שיאיר את כל העולם. אמר לו הרב אני אגיד לך למה אתה דומה. לבחור שנפשו חשקה בתורה וחיפש שידוך של אשה עשירה וכך יוכל ללמוד תורה במנוחה ויוכל לחדש חידושים, הכל לשם שמים, חיפש עד שמצא עשירה והלך והתחתן איתה היה רק פרט אחד, האשה העשירה הזו הייתה גויה. האם צריך לתת שלום לאדם כזה? בדיוק לזה אתה דומה.

כשפורצים גדרים דרבנן את זה כבר בבחינת 'פרצו חומות מגדלי', זו פירצה. בסופו של דבר כשאנטיכוס גזר את הגזירות בכוח, הוא הרגיש את עצמו כ"חזק והיה בטוח שעם ישראל ישמע לו, מי לא ישמע הוא חשב, יש אולי מיעוט אנשים שיתנגד. הוא חשב שהגזירה תתקבל ואז עמ"י התחפך, מתתיהו ובניו נלחמו במסירות נפש לעמוד נגדם. 'בימי מתתיהו עמדה מלכות יון... וטיהרו את מקדשך'. מסופר בספר של סיפורי החשמונאים של יוספוס פלביוס שיהודה המכבי לאחר הניצחון הראשון, כשעמ"י שאך לפני זה חיללו שבת ולא מלו את הילדים - מיד חזרו בתשובה כיון שראו שזה השפיע על עם ישראל. והבנים של מתתיהו עברו מכפר לכפר ומעיר לעיר למול את הילדים הערלים. חלק פחדו מהיונים וחלק גדול אפי' לא מתוך פחד אלא מתוך השפעה שהחינוך שלהם קילקל מאוד את הנוער. כשאבו החשמונאים עמ"י קיבלו אותם בשמחה שימולו את הערלים ושיושיבו למדרים בכל עיר ועיר ללמד את ילדי ישראל.

א"כ ימי חנוכה אלה ימים של חיזוק ותגבורת, התקשרות של עמ"י עם לימוד התורה שנמסרה על ידי משה רבנו התורה שבכתב והתורה שבע"פ. הצדוקים רצו לעקור את התושבע"פ, אבל אנחנו מאמינים שגם התושבע"פ נמסרה ממשה רבנו ועד היום. הנוצרים הראשונים גם היו יהודים שהתחילו מעקירת תושבע"פ. כתוב בגמ' שהצדוקים אמרו שצריך לעשות את חג שבועות רק ביום ראשון לשבוע. עד היום הנוצרים חוגגים את יום ראשון, זה המשך מהצדוקים הקדמונים.

אשרינו שאנחנו לומדים את התורה ומוסרים אותה בדיוק כמו שנמסרה ממשה ליהושע ומיהושע לנביאים עד לימי שמעון הצדיק וכן המשך המסירה עד היום הזה. ומובטח שהתורה לא תשכח מפי זרענו ובכח זה אנחנו נזכה גם שיתקיים הפסוק "כִּי מְלֹאָה הָאָרֶץ דַּעַת אֶת ה' פְּמִיָּם לַיִם כְּפִסְיָם אֲמֵן ואמן.

שזה היה רק תירוץ, כי הייתה להם תאוות עולם הזה, חוקי התורה מגבילים אותם אז הם החליטו לעשות רפורמה ולהגיד לעם - אנחנו נפרש את התורה בצורה יותר קלה שיהיה לנו יותר קל להנות, ולכן ביטלו את האיסורים דרבנן. הם נלחמו נגד גזירות דרבנן, והסנהדרין מצידם היו משתדלים להשפיע והיה מאבק על החינוך של עם ישראל.

מספרת הגמרא מעשה באדם שרכב על הסוס בימי יונים. בתקופה שבין אלכסנדר לאנטיכוס מאה ארבעים ושלוש שנה שהיה שקט בלי מלחמות אז קרה המעשה, והביאווה לבית דין וסקלוהו. רכיבה על הסוס היא לא אב מלאכה ולא איסור דאורייתא היא איסור דרבנן, אומרת הגמרא - לא סקלוהו מפני שהיה ראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך, התחילו לשבור את חומות התורה, את המשמרת של האיסורים דרבנן. ומי שפורץ איסורים דרבנן אחרי זה פורץ את האיסורים הכי חמורים. כתוב בגמ' שיש סמכות לסנהדרין - מכים ועונשין גם דיני נפשות לשם הוראת שעה. הייתה הוראת שעה והמקרה הזה היה מקרה חמור מאוד. אם לא יראו לעם שזה אסור עד כדי כך שהורגים בשביל זה, לא יאמינו לנו, לכן עשו מעשה והרגו את הרוכב על הסוס מיתת בית דין. אם הסנהדרין היו תופסים את מי שחילל שבת בזה שהיה לו בכיס אגוזים, ויצא מן הבית אל רשות הרבים והיו דנים אותו משפט מוות, אז היה מוכן לכל העם, כי מדובר בחילול שבת דאורייתא כי זה הוצאה מרשות לרשות אבל רכיבה על הסוס זה איסור דרבנן סנהדרין מכין על כך, מה אנו רואים מכל זה? כאן חיפשו דרך איך לחזק בעם את החשיבות של איסורים דרבנן.

מובא בספרים שאילפי יהודים לא מלו את הילדים גם לפני שהיונים גזרו לאסור מילה. כי רצו כבר להדמות לגויים. שמעתי פעם מאחד שהוא קרא בספרי ההיסטוריה שהיו מביאים ספורטאים לעשות תחרויות ומשחקים. אצל יון היה נהוג שאת התחרויות של ריצה וקפיצות היו עושים ערומים בלי בגדים כלל. היונים היו צוחקים מהיהודים שעושים ברית מילה והיהודים התביישו למול הם רוצים להיות דומים לגויים אז הרבה יהודים למדו מהיונים. אלה היו שנים קשות לעם ישראל, בבחינת לא מלחמה בכח ובנשק אלא שהיונים הכניסו הרבה השפעה רעה ועזרו לזה היהודים הצדוקים שפרצו איסורים דרבנן ומוזה עברו לעבור איסורים דאורייתא.

בדיוק אותו דבר קורה באמריקה בימינו, הרפורמים פרצו מיד איסורים דאורייתא. הקונסרבטיבים באמריקה לעומתם אומרים שאיסורים דאורייתא הם שומרים. אבל הם פרצו גדרים אחרים. הרב משה פיינשטיין היה חזק מאוד נגדם, הקונסרבטיבים הם אמריקאים אבל לאחרונה יש נסיון לחדור גם לארץ ישראל. הם אמרו למשל שלא צריך עזרת נשים בבביהכ"נ אפשר להתפלל נשים וגברים ביחד באותו אולם. זו פריצת גדר. לפני חמישים שנה עדיין שמרו על הרבה דברים, כבר הרבה שנים שמשנה לשנה מתרחקים יותר ויותר והרבה דברים שהם חמורים יותר מזה הם עוברים עליהם.

הרב משה פיינשטיין זצ"ל החמיר מאוד בזה הוא היה ידוע באמריקה כפוסק הדור. היה מעשה באברך תלמיד חכם גדול מאוד ובעל כשרון שרצה לחבר ספר, בשביל לחבר את הספר היה צריך גישה לכל הספרות, היה צריך לכך גם מנוחת הנפש. ספר טוב, אמרו על האברך הזה שבעתיד יהיה אחד מגדולי

השלטון הקודם של המלך ניקולאי, את השלטון מסמל הפסל של השליט.

אמר שמעון הצדיק - לא...! אסור להסכים להכניס לביהמ"ק דמות פרוצית וכו', אמר לו - אני לא שואל אותך אנחנו נשלח גיבורים שיכניסו. אמר שמעון הצדיק, ברגע שהפסל יוקם יבוא יהודי וישבור אותו. אמר אלכס' אין בעיה יבואו גיבורים יהרגו אותו, נעשה מיד פסל אחר ויעמידו אותו בחזרה. אמר שמעון הצדיק מתי שתעמיד פסל יבוא יהודי וישבור אותו. אמר אלכסנדר זה לא יכול להיות, אם יראו שיש כבר מאה הרוגים מישהו יכניס את עצמו בסכנה? אמר שמעון הצדיק אנחנו מאמינים בעולם הזה והעולם הבא אנחנו לא מפחדים ממוות אנחנו מאמינים שמי שנהרג על קידוש השם יחיה בעולם הבא זה לא מפחיד את עם ישראל. אמר אלכס' אני לא מוותר.

אמר שמעון הצדיק - א"כ, האם זה כבוד בשבילך שאתה כובש מדינה ואתה הורג את כל האזרחים, הרי אפי' תהרגו אלפים יבואו וישבורו את הפסל, אמר שמעון הצדיק - אני מבין את אלכסנדר הוא אכן בבעיה. אבל יש לי רעיון: פסל מת מזהב או נחושת יש לך הרבה. אבל פסלים חיים שיקראו להם אלכסנדר זה עוד יותר כבוד. אנחנו ניתן הוראת שהילדים שייולדו עכשיו בתקופה הראשונה, יקראו להם בשם אלכסנדר. זה כבוד גדול יותר. אנשים מרגישים כבוד גדול כשקוראים ילד בשמם¹.

הסכנה השקטה

אלכסנדר לקח לליבו את הרעיון הזה ויותר על הפסל. אם כן נטעה לחשוב שאין שום סכנה מיון, זה לא נכון, אלכסנדר אמנם לא חקק חוקי כפייה להעביר על התורה, אבל הביא לארץ ישראל משלחות של מדענים, ספורטאים ומאמנים. הם היו באים מהעיר המרכזית אנטוכיא שבסוריה ולימדו תחרויות וכל מיני סוגי ספורט; אגרופנות, ריצה, קפיצה ורכיבה על סוסים. והיה תחביב בקרב הנוער איזה סוס ופרש דוהרים יותר מהר, ונהיו פרשים מישראל ונהיה תהליך איטי של מאה ושמונים שנה של הכנסת תרבות יון לארץ ישראל.

המלחמה בין יון לישראל לא התחילה אצל אנטיכוס זה התחיל מיד עם אלכסנדר שקיים הבטחתו שחוקים אמנם הוא לא חקק, אבל השפעת יון הוא כן הכניס.

יוסיפון הכהן מספר את כל ההיסטוריה שהיתה בארץ ישראל בתקופת יוון במשך כל התקופה. מסופר שם שהנציב שהיה שולט בארץ ישראל - קונסול יוני, שבכל פעם שהקונסול היה רוצה לגזור גזירה, היו יוצאות משלחות מהסנהדרין לבטל את הגזירות, ואף פעם לא בקשו שלטון בארץ ישראל, ביקשו רק לבטל את הגזירות. ומי היה מסית את היונים לגזור גזירות? - הצדוקים היהודים. אחרי שמעון הצדיק היה אנטיגנוס איש סוכו שהיה ראש הסנהדרין ואחריו היו יוסי בן יעזר. כבר התחילה השפעת יון וישנו תלמידים שהיו גדולי תורה, צדוק וביתוס יצאו לתרבות רעה. אומר הרמב"ם שלצדוקים לא הייתה משום השקפה פילוסופית כזו שאמרו הפירוש בתורה לא כמו ששמעון הצדיק מפרש רק פירוש שלנו, אלא

¹ **סיפר מרן שליט"א** שממע על סבא אחד שאעפ"י שכלתו היוולדת החליטה כבר על שם לילד, התעקש שיקראו לילד על שמו. והיה מוכן אף לרשום דירה בתל אביב על שם הילד לשם כך.



ספרים שו"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

ימי חנוכה "במחיצת החפץ חיים"

10"ד

"קידוש ה'"

"ואחר כן באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול".

מילים אלו, שהם סיום דברי השבח בתפילת 'על הניסים', מתארים את מעשי החשמונאים מיד לאחר ניצחונם במלחמה. רבינו (הח"ח חייו ופעלו עמ' תתקכד, ח"ח עה"ת פר' מקץ) מוסיף לבאר, שבמילים אלו מתארים חז"ל את מטרתם היחידה בכל מלחמותיהם, וכפי שנבאר.

לא בכדי, נס חנוכה ארע בימות החורף. החורף בקרירותו וסערותיו, מסמל את ימי הגלות. היוונים ביקשו להחריב את התורה - את נשמות ישראל. החשמונאים נלחמו בהם בכל כוחם ומאודם, ורצונם היחיד היה רק לקדש את שם ה', לשחרר את נשמות ישראל מעול היוונים, ולטהר ולקדש את רוח העם. אפשר היה לחשוב, שמא היתה להם מטרות נוספות, השתלטות מדינית על שונאיהם, שאיפה לשלטון, או שמא רצון נקם - לנקום באויביהם. אולם חז"ל גילו לנו, שמטרתם היחידה היתה קידוש שם שמים בקרב עם ישראל. רק מסיבה זו, הם מסרו את נפשם ללחום נגד מעצמת יון, ושאיתם לקדש את שמו ית' היא שעשתה אותם אמיצים עד כדי כך במלחמתם. ורק בזכות מטרה יחידה זו, הם זכו לניסים הגדולים שנעשו להם: "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים" וכו'.

מטרה זו מוגדרת בדברי הסיום הנ"ל, טהרת בית המקדש, חידוש הדלקת הנרות, וההודאה לה'. "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו" וכו' לא נאמר כדברי הלכה בתפילת הודאה זו, מילים אלו מתארות את מטרת מלחמתם, שעם ישראל ישוב להודות ולהלל לה' יתברך ולא יעבדו א-ל אחר זולתו.

קביעת ימים אלו לדורות-עולם להלל והודאה, מטרתה החדרת והשרשת האמונה בליבות בנינו ובנותינו. כפי שכתב הרמב"ן (שמות יג, טז) על ניסי יציאת מצרים, שמצוה לזכרם ולקובעם בלב צאצאינו, שהם מעידים על בריאת העולם על ידי הבורא ית', ועל השגחתו על כל הנעשה בו. והוסיף רבינו (נדחי ישראל פמ"ג), שכן הוא בכל הניסים שנעשו במשך הדורות, ובכללם נס חנוכה. השרשת האמונה ע"י הניסים, סייעה בידי המון בית ישראל בכל דורותיו לנהוג כחשמונאים המעטים, למסור עצמם על קדושת ה', בידיעה מוחלטת שהתורה ומצוותיה הם חיי נפשם, ובחרו מוות מחיים ולא לעבור על אף מצוה ממצוות התורה.

נצחון הגדול של החשמונאים

בימי חנוכה, היה מבליט את הנצחון הגדול של החשמונאים המועטים על היונים המרובים, כתוצאה מהרעיון והרצון הנשגב לקדש שם שמים ברבים, לא תאוות שלטון המריצם, לא שלטון ממשלתי על אויביהם היתה מטרתם, אף לא הרצון לכבש אותם עשאו כה אמיצים במלחמתם, רק הרעיון הקדוש לשחרר את הנשמה הישראלית מכבלי, ולטהר את רוח ישראל סבא ולקדש שם ד', ותפלת על הנסים מוכיחה, ואחרי כן באו בניך לדביר ביתך גו', להודות ולהלל לשמך הגדול, הרי כי המטרה העיקרית למלחמתם ונצחונם, הייתה רק בשביל להודות ולהלל לשמך הגדול, מעשי למלך עה"ת- ויגש



ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

ימי החנוכה "במחיצת החפץ חיים"

01"ד

"בהעדר אור"

ספרו לו פעם על התפוצצות אדירה שאירעה במקרה במקום מסוים, אם כי לא היו אבדות בנפש, גרמה להתפוצצות לנזקים חמורים, הרסה בתים במרחק רב מסביב, במרבית הבתים שבעיר נופצו השמשות וזה שבועות לאחר המעשה גרים היהודים שברובעים העניים בדירות שחלונותיהן עודם מכוסים בקרשים, תוך השארת סדק פה ושם כדי להכניס אור,

מאליו מובן שהחפץ חיים הצטער על כך מאוד מאוד, אך מענין, שצעריו לא היה מופנה לנזקים החמריים של העניים בלבד, אלא התאונן רבות על העובדה, שהעדר אור במדד מספקת גורם להפרעות בשלום הבית, כמבואר נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום בית, (שבת כ"ג' ע"ב) ותזנה משלום נפשי- זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחשך, (רש"י) מקום שהאור נעדר ממנו נעדר ממנו הסיפוק, הולכים ונופלים, נחבטים, אין רואים מה ואיך לעשות דבר, האוירה גדושת רוגז, מגיעים לידי מריבות... נאנח החפץ חיים עמוקות,

גבורים ביד חלשים

נצחונם המזהיר של החשמונאים על היוונים בא כתוצאה משאיפתם הנשגבה לקדש את השם, הנס של גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, התרחש בעיקר הודות למסירת נפשם בשביל שאיפותיהם, היינו לשחרר את הנשמה הישראלית, לטהר ולקדש את רוח ישראל סבא, לא השתלטות מדינית על שונאיהם, לא שאיפה לשלטון באויביהם הפיח בהם את הגבורה שבמלחמתם, אלא כפי שבאמת חוויתיהם שנתגשמו, וכ"ז מספר בדברים פשוטים וברורים תפילת על הניסים: ואחרי כן באו בניך לדביר ביתך... "להודות ולהלל לשמך הגדול" "ואחרי כן" זה מאפיין את עיקר מטרותם ושאיפתם במלחמתם ונצחונם,

בנתיבות התפילה

מדוע מתמהמה רבו של החפץ חיים בהדלקת הנרות?

פעם סיפר החפץ חיים זצ"ל, שבצעירותו ביקש לראות כיצד הצדיק רבי נחום'קה מהורודנא מדליק נרות חנוכה, עמד ליד חלון ביתו עם הגיע זמן הדלקת הנרות, והצדיק מתמהמה, עברה שעה ועוד שעה ועדין לא הדליק, אזר עוז, פנה אל הצדיק ושאלו: ילמדנו רבינו תורה היא וללמוד אני צריך, מדוע אינו מדליק בהגיע העת, שהוא הזמן המהודר?

נענה הצדיק ואמר: הן הלכה פסוקה היא, שאם יש לאדם נר אחד בלבד, עדיף נר שבת על נר החנוכה, אמנם נר חנוכה לפרסומי ניסא הוא, אך נר שבת ניתן משום שלום בית, והוא עדיף, ועתה הרכנית התמהמה וטרם שבה, ואם תראה שהדלקתי בהעידרה תקפיד ותעכר רוחה, ודאי עדיף לדחות את הידור המצוה של תחילת זמן ההדלקה מפני תוספת שלום ביתו...

לע"נ אסתר גיטל בת יוסף זרח ע"ה

פניני דעת



משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זלה"ה

דעת תורה

ואחר כך מקשה הגמרא, והא חנוכה וכו' דהיינו למה גומרין את ההלל בחנוכה, ומתרצת הגמרא, משום ניסא. ובפשטות כוונת הגמרא שמשום הנס הגדול שהיה בימים אלו של חנוכה, נס של רבים ביד מעטים, טמאים ביד טהורים וכו' נס שראו כולם את יד השם ונעשה שמו גדול וקדוש בעולמו, לכך גומרים בו את ההלל. אמנם כפי שביארנו זה עדיין לא מספיק כדי לחייב ולהתיר באמירת ההלל, אלא כוונת הגמרא שהניסים האלו יכולים וצריכים להביא את האדם למעלה ודרגה כזו כמו הדרגה שיש בהבאת קרבנות, הניסים צריכים לרומם את האדם ולהביאו לידי קדושה שיוכל לומר הלל ושירה לפניו ית"ש, הנס צריך להביא את האדם לדרגה של הכרה כזאת שיכול וראוי הוא לומר שירה.

אמנם זאת נאמר כי לנו אין כל מושג או הבנה איך וכיצד פועלים הקורבנות בקרבנות של האדם לפני הבורא ומדוע קורבנות אלו ולא אחרים, אולם לנו אין אלא דברי הגמ' ואין אנו באים אלא להסיט ולו כמלא הנימה את הכיסוי מעל דברים עמוקים אלו. אולם מתוך עומק ביאור דברי הגמ' לגבי ימי החנוכה. למדים אנו כי אותם ניסים אשר ארעו בימי החנוכה יכולים וצריכים הם להביא את האדם לידי מעלה ודרגה כפי שמגיע הוא על ידי הקורבנות בחג הסוכות. אותם ניסים שארעו בימי החנוכה צריכים לרומם את האדם ולהביאו לידי קירבה וקדושה עד כדי שיזכה ויהיה רשאי להגיד שירה לפני הבורא, לגמור את ההלל לפני מלך המלכים.

**הניסים
שארעו בימי
החנוכה צריכים לרומם
את האדם עד כדי שיזכה
לגמור את ההלל לפני
מלך מלכי
המלכים.**

"תכלית ימי החנוכה" (חלק ב')

בשבוע החולף עמדנו על ייחודה ומטרתה של גלות יוון. באנו לידי הבנה כי בגלות יוון זכה עם ישראל לקנות לעצמו את אותה תכונה נפלאה של מסירות נפש. עמדנו על כך כי להבדיל מפורים, הרי שהיוונים לא בקשו להרוג את הגוף מבחינה גשמית אלא להרוג את הנפש מבחינה רוחנית. ומשכך הרי שבגזירה כעין זו אין כל פיתרון אחר זולתי מסירות נפש למען קיום התורה והמצוות. ואכן אותה מסירות נפש של בני חשמונאי היא זו אשר הביאה את ההצלה הגדולה לעם ישראל. כך זכה עם ישראל לאורך כל הדורות לקנות בעצמו את אותה תכונה של מסירות נפש לה' ולתורתו.

בשבוע זה נמשיך בס"ד ונשכיל יסודות נוספים מכח הבנה זו במהות ימי החנוכה. על פי ההבנות אותם נחלנו עד כה נוכל להבין היטב את דברי ימי הגמ' במסכת ערכין (י.) - "דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (הראשון) של עצרת". בהמשך הדברים מביאה הגמ' טעם דימים אלו שגומרין בהם את ההלל הוא משום קדושת היום שמקריבין בהם קרבנות, והגמרא שם מבארת דלכך בסוכות גומרים את הלל כל ימי החג משום דקרבנות החג חלוקין בקרבנותיהן.

ניסי החנוכה ואמירת ההלל

ביאור הדברים כך הוא - אין זה דבר של מה בכך לזכות ולהגיד שירה לפני הקב"ה. בל נטעה ונחשוב לעצמנו כי בכל אשר יעלה בדעתנו לקום ולשורר לפני בורא עולם, נתונה בידינו הרשות. אין הדברים כך ודי אם נביא את דברי הגמ' בשבת (ק"ח:) - "אמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף". לבא סתם כך ולהגיד שירה הרי זה בבחינת חירוף וגידוף רח"ל. בטרם ישורר היהודי לפני קונו נדרשת הכנה ראויה, נדרשת התחדשות, נדרשת התקרבות לבורא עולם. רק אז ראוי הוא האדם לבא ולשורר לפני קונו. רק בימים בהם הקרבת הקורבנות מביאה את האדם לידי קרבה מספקת לבורא עולם, דווקא בחג הסוכות בהם בכל יום מקריבים קרבן שונה המקרב את האדם עוד טפח או טפחים לבוראו, דווקא אז רשאי הוא האדם, ואם רשאי הרי שהוא מחוייב, לגמור את ההלל.

"וכשחזרו בתשובה למסור נפשם"

להשלמת הדברים נבוא בזה לבאר מדוע ועל מה נזקק עם ישראל לאותה מעלה יתירה של מסירות נפש, עד כי ראינו שזו היתה הדרך היחידה להינצל מגזרותיהם של היוונים. נוכל להבין ענין זה על פי דברי הב"ח בהלכות חנוכה (סימן תר"ע) - "הטעם שחכמים חילקו בתקנתם בין פורים לחנוכה, דבפורים קבעום לימי משתה ושמחה, ובחנוכה קבעום להלל והודאה, וביאר שם דבחנוכה עיקר הגזירה היתה לפי שנתרשלו בעבודה ועל כן גם הגזירה לא היתה על הגופים אלא עיקר הגזירה היתה לבטל העבודה וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה הושיעם השי"ת על ידי הכהנים עובדי העבודה בבית השם, לפיכך לא קבעום אלא להודות ולהלל שהיא העבודה שבלב"

הנה נמצינו למדים כי כל סיבתה של גלות יוון הינה

שהמצב שלנו הוא בהתרחקות מהקב"ה, אם יש גזירה על הישיבות ועל התורה בכל מיני דרכים, עלינו להתבונן שכל זה בא לנו בהנהגה של מדה כנגד מדה, כי אנחנו התרחקנו והתרחקנו בלימוד התורה, התקרבו יותר לאותם השקועים בהבלי העוה"ז, לכך אנו נענשים שהם גוזרים עלינו כאלה גזירות, וא"כ כיון שכל הגזירה באה על "נתרשלו בעבודה", הרי כנגד זה צריכים לעשות את התשובה, ומהי התשובה? מסירות נפש, מסירות נפש לתורה, מסירות נפש להרבות בתורה שזהו היפך של "להשכיחם מתורתך".

זוהי תכלית העבודה המוטלת על כלל ישראל - לימוד התורה וקיום המצוות צריכים להיות במסירות נפש, בעמל וביגיעה. כגודל העמל והמסירות נפש לתורה ולמצוות כך גדולה יותר הקירבה לשלימות תכלית העבודה של כל יהודי ויהודי.

יתן ה' ונזכה בימי החנוכה ובמשך כל השנה לזכות ולמסור נפשינו לעבודתו יתברך ובכך להתקרב לעבודתו להודות ולהלל לשמו הגדול.

בגין כך שהתרחקנו בעבודה ולכך הרי שתשובת המשקל לאותו חיסרון וגירעון בעבודה הינו דווקא בהיפך הדבר, במסירות נפש מוחלטת לה' ולתורתו. יסוד זה שהקב"ה נוהג בהנהגה של מדה כנגד מדה - הוא מפני שהקב"ה בתכלית כוונתו לקרב את הכלל ישראל אליו ית"ש, לקרבם לעבודת ה', וכל העונשים וכל הצרות וכל הסבל אינם בגדר עונש אלא בגדר קירוב, רק הקב"ה שהוא הבורא והוא היודע את כוחות האדם מביא עליהם בכל פעם ופעם גזירות אחרות וסבל אחר, בשביל התכלית לקרבם שלא יתרחקו מעבודתו ית"ש. זה הסיבה שהנהגה בעונשים הם במדה כנגד מדה, כדי שעי"ז יבינו על מה באו הגזירות האלה, ואם יבינו על מה באו הגזירות האלו כבר יבינו איך להתקרב. זה היסוד של הנהגת הקב"ה עם הכלל ישראל בכל דור ודור ובכל תקופה ותקופה.

וכך יש לנו ללמוד לזמנינו, אם אנו רואים שיש גזירות הדת, וממי זה בא הגזירות? מהפורקי עול שיש להם שם ישראל! צריכים לדעת שזה מדה כנגד מדה על מה

למען דעת

דורשי רשימות דרשו את חג ה"חנוכה", חנוכה לשון "חינוך", שביום זה נסתיימה מלאכת המשכן בימי משה רבינו במדבר, וביום זה חנכו את המזבח וההיכל בימי חגי הנביא, וביום זה היתה חנוכת המזבח בחנוכת בית חשמונאי. בעת הזאת אנו גם מדגישים לעצמינו ביתר שאת את הצורך החיוני לשמור על פך השמן הטהור בכל העניינים ובענייני חינוך בפרט, נביא בזה כמה עובדות הנוגעות לנושא זה של חינוך.

של רבינו בגערותיו אל אותו תלמיד. והנה תוך כדי גערותיו בתלמיד זה, עצר רבינו את דיבורו, ופנה לתלמיד השני שנתלווה אליו ואמר לו במאור פנים "אני לא מכוין אליך", ושוב חזר להוכיח את התלמיד ההוא בגערות בקול רם, ושוב חזר אל הנ"ל ואמר בחיוך "אני לא מכוין בזה אליך", וכך גם בשלישית!!! בעל העובדה מוסיף שאף כיום לאחר עשרות שנים, הוא עומד עוד נפעם מהמחזה הזה. כיצד רבינו החליף ושינה צורה כרגע כמימריה כמה וכמה פעמים. איני יודע להסביר האם הגערות הנחרצות מאוד של רבינו אל אותו תלמיד היו רק מהשפה ולחוץ ולכן יכל לפנות אלי תוך כדי דיבור בחיוך ונעימות, או שבאמת כעס על אותו תלמיד רק שלט על עצמו עד כדי כך שתוכ"ד יכל לשנות את מזג רוחו שינוי מהקצה לקצה. אולם דבר אחד למדתי שלא צועקים מתוך כעס וחרון אף אלא אף שרוצים להוכיח צריך שליטה מלאה על כל פעולה וכל גערה.

שמחת התורה

אמר רבינו במהלך השיעור היומי לתלמידיו: "אתם אומרים דברים טובים, מעירים טוב, אבל לא די בזה, צריך קצת שמחת התורה "לעבדיקייט". צריך להוציא כל דבר בפה בחיות ושמחה, ואם לומדים בצורה כזו זה מועיל כמו כמה חזרות, מתכונת הנפש של האדם שכל דבר שרוצים שישאר צריך להוציא בעיון המחשבה ובשמחה.

במה לפארו ולעודדו...

מעשה היה בתלמיד שעשה מעשה קונדס לאחד מרבני הישיבה. תלמיד שני שהשכים קום ללמוד קודם התפילה וראה את שנעשה, הזדרז לסלק את מעשה הקונדס קודם תפילת שחרית. תלמידים שראו את המעשה סיפרו את הדברים להנהלה הרוחנית. צוות הרבנים נכנסו לרבינו לשמוע איך לנהוג עם אותו תלמיד שעשה את מעשה הקונדסות. כשסיימו את הדיון ומסקנותיו ונפרדו ללכת מרבינו, פנה אליהם רבינו ואמר: ומה עם אותו תלמיד שהזדרז למחות את מעשה הקונדס למה אינכם שואלים מה לעשות יקר לתלמיד זה, האם לא צריך לדון כיצד ובמה לפארו ולעודדו על כך... (מפי אחד מהרבנים).

אני לא מכוין אליך

סיפר בעל העובדה הרה"ג רב"ר שליט"א - כאשר למד אצל רבינו אירע שאחד התלמידים עשה איזה דבר עוולה בישיבה. הדבר הגיע לאזני רבינו והכאיב לו מאוד. אותו תלמיד שעשה את העוולה רצה להצטדק בפני רבינו אך חשש מאוד מתגובת רבינו. היות וכך ביקש מהמספר שהיה תלמיד חביב אצל רבינו, שיתלווה עמו לדבר עם רבינו. אותו תלמיד קיווה שבאם יבוא עמו יתרצה רבינו. כשהגיעו לפני רבינו גער רבינו בצורה נחרצת מאוד באותו תלמיד שנכשל וסרח. רבינו גער בו בצורה כה חמורה עד שכל התלמידים שעמדו במרחק מה נבהלו ונדהמו מתקפו

הדעת נותנת

בהזדמנות אחרת כששאלו אותו, מה הענין ביום זה של זאת חנוכה, ענה ואמר: הרי אמרנו עכשיו שמונה ימים הלל, שהוא הודאה להקב"ה על כל הטובה שהיטיב ומיטיב עמנו, וכשאדם מכיר בטובתו של חברו ומודה לשני על מה שנותן לו, זה עושה חשק לתת לו עוד. (מרשימות נכדו הגר"ש שוורץ)

זאת חנוכה בזאת חנוכה תשנ"ט, בחצות הלילה, היינו בבית רבינו, ופנה ואמר לנו דעו היום הוא יום מסוגל לתפילה שכל התפילות שמתפללים בו יתקבלו אצל הקב"ה! שאלנו את מקור הדברים נענה ואמר שכך ידוע..., והוסיף וסיפר שהאדמו"ר ר"א מבעלז זצ"ל היה לו שק של קויטלאך וביום זה היה מקיפו ועושה כל מיני עניינים בזה...



דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

כסלו (2) תשע"ו

.....

גליון מס' 120

דברי מוסר והתעוררות

ישראל הוא לפרסם את כבוד הקב"ה, 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו', כל התכלית מה שהקב"ה ברא את הבריאה כולה ואת הכלל ישראל זה רק בשביל הנקרא בשמי שזה הכלל ישראל, רק בשביל לפרסם כבודו יתברך בעולם, ומחמת זה כתוב בפסוק אברהם העברי - העברי מעבר הנהר, שכל העולם כולו היה בצד אחד ואברהם אבינו מצד שני והוא פירסם את שם ה'.

ע"י העמידה בנסיגות זוכים לאהבת השי"ת

והנה אחד מעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו היה, 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', כתב על זה הרמב"ן - מקודם כתוב 'מארצך', אחרי כן 'ממולדתך', ואחרי כן 'מבית אביך', כל חלק וחלק זה ממש נסיון גדול, כי יקשה על האדם לעזוב ארצו אשר הוא יושב בה, כי שם נמצאים אוהביו ורעיו, וכ"ש כשהוא ארץ מולדתו, וכ"ש כאשר יש לו שם את כל בית אביו. ונוסף על שלושת קשיים אלו, עוד ציוה עליו ללכת 'אל הארץ אשר אראך', הקב"ה לא גילה לו להיכן יפנה - לך לך! העיקר לצאת מהמקום שאתה אוהב, ולהיכן? אשר אראך!

ומסביר הרמב"ן, והיה אברהם אבינו נודד והולך מגוי אל גוי, הוא קיים את הציווי מיד כשנצטוו והלך גלות. כי הבין שכוונת הבורא יתברך שילך ויסתובב בעולם נע ונד מגוי אל גוי ומממלכה לממלכה, כמו שהעיד על עצמו 'כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי'. נדד בעולם מבלי משען ומשענת.

עבודתנו היא לקיים ציווי השי"ת מבלי שום חשבונות

נראה להתבונן בזה, הנה זהו ודאי שאברהם אבינו ידע שתכלית הבריאה הוא מה שהקב"ה ייעד עבורו שיעמיד את הכלל ישראל, וכאן הוא רואה שהמצב שלו להיות נע ונד בלי משען ומשענה. ובכל זאת לא עלה שום הרהור בליבו, שהמצב בו הוא נמצא בלי יציבות, זה נראה סותר לתכלית של רצון ד' שיעמיד אומה - כלל ישראל, בהעמדת י"ב שבטים, שעל ידם יהיו ראויים הכלל ישראל לקבל את התורה, - זהו הרי נסיון גדול, והוא אחד מהעשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם בשלימות. - וקראו השי"ת 'אברהם אוהבי'.

אמנם להגיע לידי דרגה הזאת שהקב"ה יגיד עליו 'אברהם אוהבי' לזה עדיין לא זכה אלא רק לאחר הנסיון העשירי של עקידת יצחק, שאחרי שהקב"ה אמר לאברהם אבינו ע"ה את כל ההבטחות המיועדות לו ולזרעו אחריו, היה ציווי מהקב"ה

כל זמן שכח התורה קיים בכלל ישראל לא שייך להעבירם מחוקי רצונך

ברשות ראש הישיבה וצוות הרבנים וברשות כל בני הישיבה היקרים והידידים.

ימי החנוכה הם ימי שמחה, ממש ימים טובים, ובמיוחד לבני הישיבה, במיוחד לאלו שיושבים ולומדים את התורה הקדושה, כי הרי כל התכלית של היוונים היה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ומה הפשט להעבירם מחוקי רצונך? רחמנא ליצלן - שישכח שם ישראל ויתבוללו בתוך היוונים, והם היו חכמים לרעה, והבינו שאת הכלל ישראל אי אפשר להזיז אפילו כקוצו של יו"ד כל זמן שכח התורה נמצא ביניהם, לכן נתחכמו ראשית דבר 'להשכיחם תורתך', ורק אז הם היו בטוחים ברעתם שיוכלו 'להעבירם מחוקי רצונך', א"כ יוצא שהזמן של שמחת חנוכה, זה ממש שמחה של כל בני התורה. אמנם זה השמחה של כלל ישראל, אבל במיוחד של בני התורה.

והנה היוונים גזרו על הכלל ישראל גזירות, לא לשמור את השבת, לא לקיים ברית מילה, לא לשמור את החדשים, לא נתנו להקריב קרבנות, ולא רק שלא נתנו להקריב קרבנות אלא שהקריבו דבר טמא. המצב היה נורא שהחשיכו עיניהם של ישראל, השלטון היה בידם וישראל נאנקו מתחתם, ובזמן כזה של חושך קמו בני חשמונאי מתתיהו ובניו שהיו חמשה בנים, ועמדו במלחמה נגדם. ונשאלה השאלה מאיפוא הם לקחו את הכח לעמוד נגדם, שהיו עם גדול וחזק?!

תכלית הכלל ישראל בעולם לפרסם כבוד שמים

ובודאי צריכים לפרש בזה שהיסוד של הכלל ישראל זה מהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, אצל האבות הקדושים אנו מוצאים שכל תכליתם היה רק לפרסם שמו יתברך בעולם, ובאיזה אופנים שיהיה, כמו שהרמב"ן מביא על הפסוק 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך', "אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות", שעפ"י הכלל הזה צריכים להבין ולפרש את כל הפרשיות של מעשי האבות, - והוא ממשך - שהרי כל מה שהיה אצל האבות זה מעשי אבות סימן לבנים. מה הפי' מעשי אבות סימן לבנים? ז"א שאותו התכלית מה שהאבות קיימו להיות מסורים רק לה', רק לקרוא בשם ה', וכל מקום שבא אברהם אבינו ע"ה הוא פירסם את שם הקב"ה בעולמו.

זהו ג"כ מעשי אבות סימן לבנים שהתכלית של הכלל

ש"ש בעולם הוא לעמוד במלחמה כנגד היוונים, לא היו להם שום חשבונות ועמדו בגבורה.

קדושת עמלה של תורה היא הדרך להשיג מעלת העמידה בנסינות

היסוד והדרך להשיג המעלה לעמוד בנסינות בטהרה ונקיות הלב - רק ע"י עמל בתורה, קדושת עמלה של תורה נותן מעלות כאלו שיוכלו להשיג את התכלית של הבריאה, ואם ידעו את התכלית של הבריאה אזי ממילא כבר ימסרו את עצמם לנסינות ולעמוד בנסינות. ותפילתנו, שהקב"ה יתן לנו ולכם את אותו ההבנה של תכלית הבריאה. אם זוכים להשיג הבנה זו, כל מהלך החיים מתנהל על יסוד זה וממילא כמה שאלות וכמה קשיים היו נעלמים!

אנחנו רואים שבזמנינו המתיוונים רשעי ישראל כל מגמתם ופעולתם ג"כ להשכיחם תורתך! ההתחלה שעמדו עלינו כדי להשכיחם תורתך, זה כבר התחיל מהזמן שהתחילו עם הועדה שיסכימו ויקבעו כמה שעות צריכים ללמוד בישיבות וכוללים, וכן לקבוע כמה שנים ללמוד בכוללים, וכמה אברכים יהיו. והראה לנו הקב"ה מדה כנגד מדה, פחדתם לא לשתף פעולה עם אותה ועדה, והיו דעות להסכים על זה, בטענה שאם לא נסכים אתם יהיה יותר גרוע, והנה מראים לנו משמים - אחרי שהסכמתם וחשבתם שבזה יפסיקו להצר ללומדי התורה, הנה הם ממשיכים לגזור גזירות נגד התורה ולומדיה, הם מנסים לעקור שם ישראל וכל דבר של יהדות, ביטלו לאחרונה את סמכות בתי הדין וביטלו עוד דברים, והם עומדים לבטל עוד דברים. הלימוד שאנחנו צריכים ללמוד שהכל זה מדה כנגד מדה, ולא שייך לשאול מה זה ועל מה זה, כי הגזירות שנתרבו באות מאיתנו. כמו שהב"ח אומר שכל הגזירה של היוונים באה בגלל שהקילו עצמם בעבודת המקדש, ומניין ידעו שזאת היתה הסיבה, - מזה שראו שביטלו הקרבנות הבינו ולמדו שזה בא להם על שהתרשלו בעבודת המקדש.

רשעי ישראל עומדים עלינו בגזירות כי אנו לא עומדים נגדם בתקיפות

אם רואים אנו בזמנינו שיש גזירות על בני הישיבות, על הישיבות, על החדרים, מקודם הם נגישים באומרים שהם לא ידרשו שילמדו תכניות לימוד שלהם, ואתם תקבעו את התכניות - כך הם אומרים, ומה יצא לבסוף? שהגזירה היא שאם לא יקיימו את התכניות שלהם אזי יסגרו את החדרים, זה מדה כנגד מדה! אם היה אצלנו בתכלית השלמות העמידה במסירות נפש לא היו באים אלו הגזירות!

שהקב"ה יתן בליבנו להבין ולהשכיל את תכלית הבריאה, לקדש ש"ש ברבים ולחזק בנפשינו את יסוד האמונה, לדעת שהכל זה השגחה פרטית, ולדעת שאין להרהר אחרי הנהגתו ית', ולדעת שהכל לטובתינו, ועל ידי זה נזכה בקרוב בימינו לגאולה השלימה.

[שיחת רבינו במסיבת חנוכה תשס"ד. בישיבת בית מדרש עליון.
הועתק ונסדר מכתבי הרה"ג ר' ישראל כהן שליט"א]

להקריב בעקידה את יצחק אבינו, ואעפ"כ לא הרהר, מה הפשט לא הרהר? הוא הכין עצמו לקיים ציווי השי"ת כמו שמקיימים כל מצוה מתוך שמחה, באותו האופן הוא ניגש לקיים את הציווי של הקב"ה להקריב את יצחק אבינו. היינו שלא היה אצלו הבדל כלל בין קיום רצון ד' כמצות אתרוג לבין קיום רצון ד' בעקידת בנו. זהו רום הדרגה של העמידה בנסינות. ומעשי האבות סימן לבנים - להורות לנו שזהו התכלית של כלל ישראל.

התכלית של כלל ישראל הוא לעמוד בנסינות ולהתרומם על ידי הנסינות. העמידה בנסינות לא היה רק עבודתם של האבות הק' שנתרוממו על ידי זה שכה חשק ד' בהם, אלא זהו התכלית אצל כל הכלל ישראל כולו. כשיסוד החיים מושגת על הרצון והתשוקה לקיים רצונו וציווי השי"ת, ולקדש שמו בעולם, יש בכח האדם להגיע לעמידה בנסינות מבלי להרהר בדבר.

כל הענין מה שמצינו אצל אברהם אבינו את הנסיון של רעב, הנסיון של אור כשדים, כל הנסינות היו בכדי שאברהם אבינו יוכל לעמוד בזה ולהתרומם על ידי זה ולהגיע לידי דרגה שאין שום דבר בעולם חוץ מרצון הקב"ה, וממילא כבר אין לשאול שאלות, אם הקב"ה אמר 'לך מארצך', הגם שלכאורה זה סתירה עם התכלית הראשונה, אין השכל שלנו יכול להשיג את זה, אבל אנו אין לנו אלא קיום רצונו ית', ואצל אברהם אבינו זה היה בתכלית השלימות, וזה תכלית כל הבריאה כולה.

מתתיהו ובניו לא חשבו כלום אלא רק שייצא כבוד שמים

ולפי"ז אפשר להבין ליישב מה ששאלנו, מאיפוא לקחו חמשה בני מתתיהו את הכח לעמוד נגד עם ומדינה כל כך גדולה שרצו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך? והתשובה לכך היא, שהם לא חשבו כלל אם כן ינצחו או לא ינצחו, הם רק חשבו שמוטל עליהם לפרסם בעולם כבוד השי"ת ולקדשו, כי תכלית כל הבריאה היא כבוד שמים. וזהו היסוד של הכלל ישראל בכל דור ודור, ובמה שמתרשלים הקב"ה מביא נסיונות, כדי שנתחזק ונקיים את תכלית הבריאה.

וברש"י הביא בשם פרקי דרבי אליעזר שבזמן שאברהם אבינו ע"ה פרסם את כבוד הקב"ה בעולם, רצה נמרוד שהיה עובד לשמש להורגו, והלך אברהם ונחבא שלש עשרה שנה במחבוא בקרקע. אברהם אבינו שבשבילו נברא העולם היה צריך לעבור כל כך צרות וכל כך סבל, עד כדי כך שהוא בעצמו אומר 'כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי', התגלגלתי מבית אבי ועברתי נע ונד בכל העולם ולא היה לי שום מנוחה, כי בזה הגיע אל השלימות ותכלית תפקידו בעולם - שהיא העמידה בנסינות - שע"ז זוכים לדביקות בו ית' עד שקראו ד' - אברהם אוהבי.

וזהו ענין ימי חנוכה, לבני מתתיהו היה את אותו היסוד של אברהם אבינו לעמוד בנסיון ולא היה אצלם שום חשבונות. ידוע שהחפץ חיים אמר מי יודע אם לא יתבעו מאיתנו שבזמן שהקימו הקומוניסטים את שלטונם ברוסיה וגזרו גזירות, למה לא עמדנו במלחמה נגדם. היסוד של החפץ חיים הוא הלימוד שאנחנו לומדים ממתיהו ובניו, שבזמן שהבינו שהאופן לקדש

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

לא לשנות מהמקובל

בבית המדרש 'אהבת חסד' לאחר תפילת מוסף ביום שב"ק, אומר הרב שיעור קצר באיזה ענין הלכתי. רבינו היה נשאר באופן קבוע ומאזין לשיעור, כאחד המתפללים. באחד השבתות כשהג"ר יצחק אדלר זצ"ל לא שהה בעיר, הוא ביקש ממני אבדלחט"א שאמלא את מקומו במסירת השיעור. כמובן, ששיעור כזה הנאמר בקצרה ובשעה כזו לאחר סיום התפילה כשהציבור בדרכו לביתו, צריך להיות מעניין. לכן דיברתי על ענין התרת נדרים והבאתי ראיות לכך שמעיקר הדין הדיינים יכולים לעמוד ולהיות עסוקים למושל בקיפול הטלית וכך כבדרך אגב להתיר נדרים. רבינו הקשיב ולא הגיב. אולם בסוף ציינתי שמכיון שלמעשה לא נהגו כך, לכן צריכים להתיר כהמנהג שהדיינים יושבים. מיד ראיתי שאורו פניו, ופנה אלי ואמר: ר' עזריאל, זייער גוט, האט אזוי מדארף זאגן, מדארף נישט משנה זיין. (טוב מאוד, כך צריך לומר, צריך לא לשנות מהמקובל). (מזכרונות הגר"ע פרישמן שליט"א).

גם בזקנותו הרגיש שחייב להתנצל שלא טרח לבוא לנחם

עוד מהנ"ל. בקיץ תשס"ז ישבתי 'שבעה' על אמא שלי ע"ה ברח' סוקולוב, לא דאגתי לפרסם את הדבר אלא בכמה מודעות צנועות, רבינו הבחין בשבת בבית המדרש 'אהבת חסד' שאני אומר קדיש, הוא נגיש אלי לאחר התפילה והתנצל על כך שלא בא לנחם כי לא ידע. גם בגילו המופלג בשנות התשעים הרגיש צורך להתנצל למה לא טרח לבוא ולטפס מדרגות! (אבי ע"ה נסתלק באלול תש"כ כשלמדתי בשיעור אצל רבינו בישיבה, ואז הגיע ביחד עם מרן הגרא"ל שליט"א לנחם בראשון לציון, הם נסעו לת"א ומשם לקחו אוטובוס לראשול"צ והיו צריכים עוד ללכת כברת דרך שחלקו היה בין החולות, אבל היה פשוט להם שכראשי ישיבה הם טורחים לנחם תלמיד באבילותו על אביו).

שיחה אי אפשר לומר בלי הכנה, ולכן חזר בע"פ על התוס'

עוד, נשאר בזכרוננו חקוק שיעורי ההלכה שהיה מוסר רבינו בליל שב"ק לאור שני מנורות נפט שעמדו בסמוך אליו, זה היה התאורה בשב"ק באותם שנים. האוירה היתה מיוחדת מאוד. תלמיד אחר מכשלושה עשורים לאחר מכן, מספר שבזמנו כבר היה החשמל בשב"ק מגינטור, ובאחת השבתות כבה הגינטור באמצע השיעור, היה חושך מוחלט, כאשר כל בני הישיבה מצטופפים סמוך לארון קודש להאזין לשיעור, השתרר שקט ואחד התלמידים פנה לרבינו, אולי הראש ישיבה ימסור שיחה, כי לא היה ניתן להמשיך ללמוד מתוך הספר, רבינו אמר 'שיחה אי אפשר למסור ללא הכנה' אולם אנחנו אוהים בסוגיא פלונית ולכן אחזור בע"פ על דברי התוס' שם, וכך עמד רבינו ואמר את דברי התוס' בע"פ והרחיב והסביר עד שהגיע זמן תפילת מעריב.

כבודו של הילד שייצא בהרגשה נעימה

מספר תלמיד רבינו הרה"ג ר"ק שליט"א. ילדי למד אלו מציאות ולקחת לו לרבינו שיבחן אותו, רבינו שאלו שאלה פשוטה והילד התרגש ולא ענה. אני עזרתי לו ואז ענה לענין. ראיתי איך רבינו מרגיש אי נעימות על כך שהילד היה נבון. ומיד אמר לו: אתה הרי ידעת, ומה שלא ענית כי לא הבנתי אותי, אבל את האבא אתה מבין ולכן באמת ענית מיד. (מבעל המעשה)

המעלה בדירתו של רבינו

הרב משה קרייסמן מליקוד מעלה בזכרוננו שכשלמד אצל רבינו בשנת תשל"ב אמר להם רבינו: אני שמח שאני גר בסמיכות לישיבת פוניבז' שגם בשעה מאוחרת בלילה כשפונים לישון, שומעים מהישיבה את צלילי הלימוד ממאחרי שבת. איזה תענוג זה. הרגשנו אז שאצל כל אחד יש מושג של איכות חיים, ואצל רבינו זה היה איכות חיוו זה צלילי הלימוד נשמעים ונותנים עריבות מיוחדת לשינה. (ובאמת כך גדל רבינו מעודו בולאזין שקול התורה נשמע בתוך ביתם מהישיבה).

מעלתו המרכזית של מרביץ תורה הם מידותיו הטובות

הייתי מתייעץ עם רבינו בנוגע לתלמידים בישיבה לצעירים שאני נמצא שם, רבינו הכיר את הישיבה והעומד בראשה, וכשיספרתי לו שיש בישיבתנו עוד ראש ישיבה שלא הכירו, מיד שאל אותי האם הוא גם בעל מידות טובות? וכן כשאמרתי לו שבני הלומד בישיבה גדולה מסוימת מאוד מרוצה מהר"מ שלו, - ר"מ זה רבינו הכירו מאז שלמד אצלו בנערותו. מיד הגיב רבינו ואמר על אותו ר"מ גאון שליט"א, 'הוא בעל מידות טובות'. (מהרה"ג ר"ק).

כבוד תלמידן חביב

זכורני שהיה מגיע רבינו ללמוד בישיבה גדולה פוניבז' בחברותא בליל שב"ק עם בנו הגרא"י שליט"א, באחת הפעמים ניגשתי לשוחח אתו בלימוד, רבינו התרומם ממושב ונעמד כדי לשמוע אותי. אני התביישתי, אבל זה נתן לי עידוד והרגשת חשיבות. (מבעל המעשה).

הוראות והזכרות

על משמר קדושת כרם ישראל

...עומדים אנו על סף הגאולה, כמו דאמרו בירושלמי שלפני עמוד השחר מתגבר החושך, לכן אנו רואים היום את התגברות החושך, וכשהחושך גובר זה סימן שהיום עומד להפציע. המצב הנורא של הנסיונות שיש כיום לבחורים וצעירים מהכלל ישראל, הוא מצב של התגברות החושך. המחשבים, האינטרנט, שבאצבע קלה אפשר לאבד את כל שפיות הדעת, וליפול לשאול תחתית, עד כדי כך שהמשפחה נהרסת, מתפרקת, ונקרעת ע"י גירושין, ובאים לידי סכנות נוראות ר"ל, זה סימן שאנחנו עומדים כבר לפני ביאת האור תחילת היום על ידי הגאולה השלימה.

כל אירת הרחוב מורעלת ממש, וכמו במקום שיש הרבה מטוסים או מכונות אחרות, האויר מורעל ומסוכן, כך המצב שים התאוות ששולט

בכל פינה מרעיל את כל האווירה, וצריך זהירות ושמירה יתירה כדי להנצל.

ומהו הדבר שאפשר להאחז בו בשעה קשה כזו, וגם יכול להביא לגאולה השלימה, היא התורה הק' שכל תכלית הבריאה בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, ממילא כמה שהציבור בכל קהילות הקדושות יתחזקו בשיעורי תורה ויתחזקו ביר"ש ויראת חטא ומידות טובות, יוכלו להחזיק מעמד בתוך המבול הנורא שמחריב את העולם כולו, הוא האינטרנט שעושה חורבנות בעולם ולא רק חורבנות בכלל ישראל אלא בכל העולם כולו. מידת התאווה וחמדת עריות כל כך חזק, שהסטרא אחרא מצליח למשוך אותם ונופלים לשאול תחתית ומאבדים את כל הנצחיות של חיים בשביל מעט מילוי של תאוה.

שהקב"ה שחפץ מאוד בטובתנו לתת לנו חיים נצחיים, יתן לכם הצלחה בלימוד התורה, ויתן לכם חברים טובים, וישמור עליכם שתהיו תפארת למשפחות ותפארת לכלל ישראל, ונזכה להיות בדרגה שצדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה. (דברים שאמר רבינו בפני קבוצת בחורים מתחזקים מארה"ב – י"א תשרי תש"ע).

על משמור טהרת בית יעקב

חינוך בנות ישראל היה אחד הנושאים שראו את רבינו שאזר עוז ועמד בתקיפות ונחרצות כנגד פורצי גדר מתוך המחנה פנימה, וכנגד גזירות משרד החינוך לאורך השנים, הדברים באו לידי ביטוי בנאומים ובמכתבים רבים והוראות ותגובות ליחידים. זעקת אמת מלב טהור הועילו לעצור את ההתדרדרות בזה. הבאנו כאן קצת מדבריו בענינים אלו שעומדים כעת על הפרק

מתוך מכתב רבינו על סכנת לימודים אקדמאים ותארים לבנות ישראל

...והנה משרד החינוך מנסה בפיתויים, ובלחצים, להרוס את כל היסוד שלשמו הוקם בית יעקב, והפץ להפוך את הסמנרים לאוניברסיטאות, על ידי דרישות לריבוי לימודיים חיצוניים. והמציאות הוכיחה שכל פעם שנכנעו והסכימו לאיזה פשרה בזה, הרי הם לא הסתפקו בכך והמשיכו לדרוש ולגזור גזירות נוספות.

והדבר ברור שיש הפסד גדול בריבוי לימודים חיצוניים גם לבנות, והוא פוגם בכל טהרת בנות ישראל, שתפקידם לגדל דורות לתורה וליראת שמים. וכבר הוכרע כן ע"י גדולי הדורות זצ"ל זי"ע שפסלו ואסרו כל לימוד שהוא לצורך תוארים שונים, כגון בחינות הבגרות, ואין צריך לומר לימודים ותוארים אקדמאים...

...וברור שע"י שנעמוד בתוקף כולם כאחד בדעה אחת כנגדם נזכה לס"ד שהם בהכרח ייכנעו ויניחו לנו. ונזכה להנך בנותינו בדרך ישראל כפי רצון בוראינו ית"ש.

ויש על ההורים להנך בנותיהם רק במקומות אלו שיעמדו בנסיון ולא יפרצו פרץ בזה, ובכך יחזקו ידי הרבנים המנהלים שליט"א העומדים במלחמה בכל עת כנגד התביעות והגזירות של הרשויות. (חי"ק)

ההשתלמויות - חורבן הבית היהודי

אמר רבינו: מצד טבע האשה ותפקידה עלי אדמות - להיות כפופה ונכנעת. הקב"ה ברא מראש את האשה שהיא כפופה, בילדותה להורים ואח"כ לבעלה. תמיד היא צריכה לשאול ולהתלמד. וזהו עומק כוונת דברי חז"ל "כל המלמד בתו תורה כאילו מלמדה תפלות" - כי ברגע שהיא נהיית "חכמה", היא מרגישה שכבר למדה תורה, והיא כבר מבינה, ואז מתחילה להסתמך על ההבנה האישית שלה, ואין לה להסתמך על דעתה מבלי לשמוע דעה שניה.

היום יש תחרויות כמה שיותר רמה לימודית והגיעו למצב של השתלמויות - וזה חורבן הבית היהודי, כי בנות שמגיעות להשתלמויות מסתכלות על בעליהן כפחותי ערך... וכך נהרסו בתים רבים מישראל.

הגזירות הניחתות עלינו מרשעי ישראל נשלחו לנו מהבוי"ת כדי שנגדור את הפרצות שפרצנו

...וכן בענין מוסדות החינוך לבנות, הנה נתרבו מאוד ההשתלמויות למורות בית יעקב, והרבה נמשכו להרבות בהם כדי להשיג תוארים גבוהים כמה שיותר, ואף שתכליתם הוא בשביל ריבוי המשכורת, אבל זוהי פירצה בצניעות, וכן הביא הדבר למעט להוקיר ולכבד את התורה ולומדיה, ומכ"ש שזהו נוגד את חינוך הבנים והבנות, ומחמת זה יש הרבה בעיות אצל צעירי הבנים והבנות שהורידו מעצמם את עול קבלת החינוך, ועכשיו תחת זה רוצים הם להתערב ולשנות את רוח החינוך של הסמינרים בית יעקב, והכל מאת הבוי"ת כדי שצלמד לשמר את המטרה הטהורה שלשמה נוסד בית יעקב... (מתוך מכתב רבינו לאחר הגזירות והקיצוצים - אייר תשס"ג).

מעלת יום 'זאת חנוכה'

בשנתו האחרונה של רבינו לאחר הדלקת הנרות בליל זאת חנוכה עמדו בשירה ניניו הילדים שיחי' ושרו את השיר 'כי הרבית טובות עלי' רבינו התרגש מאוד וההרגשה היתה כי נפשו יצאה בדברו! וממש גופו החלוש לא יכול לעמוד בסערת הנפש הכמהה ונדבקת בבוראה מתוך הודאה ליוצרה ית"ש.

אמר: מקובל בכלל ישראל מצדיקים שיום 'זאת חנוכה' מסוגל הוא שהתפילות מתקבלות בו, ונתן בזה טעם, אחרי שאדם אומר במשך שבוע שלם הלל השלם ומכיר בטובות השי"ת עליו, ומודה ומהלל על כך, בזה זוכה לפתוח פתח שיריק עליו השי"ת שפע של ברכה, כי לאדם שמכיר ומודה על הטובה שעושים עמו, יש רצון ונעימות להשפיע עליו עוד תוספת של טובה וברכה.

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליון בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לסל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולי] או דרך

פקס 036186624.

גליון נושא: 'קושית הבית יוסף'

לע"נ האשה החשובה מרת מינצא כץ ע"ה, בת הרב שמשון מרדכי הלוי שליט"א, נלב"ע כ"ח כסלו תשע"ה.
בס"ד, יום ג' פרשת מקץ, כ"ו כסלו - ימי החנוכה תשע"ו.

נס השמן רק שבעת ימים

קושית הבית יוסף

בגמ' (שבת דף כא עמוד ב) מאי חנוכה שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

ידוע ומפורסם: הקושיא של מרן **הבית יוסף** (או"ח סימן תר"ע), מדוע קבעו חז"ל שמונת ימי חנוכה הרי הנס היה רק ז' ימים, כמבואר בגמ' ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, כך גם כתוב **במגילת תענית** (פרק ט') **ובמגילת אנטיוכוס** (פסוק סז) שמצאו רק כשיעור יום אחד. וכך נפסק **ברמב"ם** (הלכות חנוכה פרק ג) שלא הוצרכו לנס פך השמן אלא לשבעה ימים.

1. תמצית התירושים של הבית יוסף

התירוצ הראשון: גם ביום הראשון אירע נס, ששמו במנורה רק שמינית הכמות ובכל זאת היא הספיקה להדלקת לילה שלם. והקשה **הג"ר מנחם זעמבא זצ"ל** (נר למאה, ימי שמונה עמוד קלד) איך חילקוהו לשמונה הרי זה פחות מכשיעור וחייב לתת שמן כמידתה.

התירוצ השני: אחר ששמו את השמן במנורה נשאר הפך מלא כבתחילה, וראו את הנס כבר ביום הראשון, וכן בכל לילה ולילה (ב"ח שם). והקשה **הפר"ח** שא"כ ביום השמיני לא היה נס, ויש מתרצים שנשאר מלא גם ביום התשיעי, אולם קשה מה התועלת בכך. ובפשוטו מתרצים (ש.א.) שאותו נס משמש לפניו ולאחריו, ביום השביעי שלא כלה וביום השמיני שיש כאן 'שמן נס' להדלקה.

התירוצ השלישי: הוריקו את כל השמן לתוך המנורה, ונרות המנורה דלקו כל הלילה, ולבוקר היו נרות המנורה מלאים שמן. והקשה **השפ"א** (מנחות דף פח.) שחובה להסיר את השמן וליתן שמן אחר, כמפורש בגמ' נר שכבה מדשן הפתילה.

2. תירושים נפלאים

אי אפשר: לא שייך להזכיר את כל התירושים, אולם חשוב לשים לב שרוב התירושים מתחלקים לארבעה ראשים (ימי שמונה' בהקדמה).

המהלך הראשון: היום הראשון נקבע על נס אחר **[מאירי ופרי חדש - נס הנצחון, מאירי וספר האשכול - מציאת הפך]**.

המהלך השני: הנס ביום הראשון אירע בריבוי השמן [תירושי **הבית יוסף** - בכל הג' דרכים נאמרו בדרך זה. **פר"ח** - הבזיכים נתמלאו ע"י מעט שמן. **אחרונים** - שמו במנורה את כל השמן, ורק שמינית השמן כלתה. **דרשות חת"ס** - הדליקו בחצר ולא בהיכל וצריך יותר שמן. **הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל** - בסוף היום הראשון נשאר מעט שמן במנורה להחיל עליו את הנס לשאר הימים].

המהלך השלישי: גם ליום הראשון לא היה מספיק שמן [השאלות שהובא בהמשך - נבלע בדפנות. **נר המאיר** - נשפך מעט מהשמן. **שפע חיים** - הפך היה ריק ונתמלא בנס].

המהלך הרביעי: חנוכה שמונת ימים כנגד ענין אחר. **[נמוקי יוסף** שבת כא. ור"י **מלוניל** - כנגד חג הסוכות שהוא החג הארוך ביותר. אר"ח **בשם בעל העתים**, וספר **הכלבו** - מחמת חידוש ברית מילה שמלים לשמונה ימים. **המ"א** עפ"י **מגילת תענית** - כשמונת ימי חנוכה המזבח וסמכוהו על לעשות באיסור מנורת שבעה קנים כמו במקדש].

פנינים

'כלל ישראל'

ראשונים: זכה הבית יוסף, כאשר קושיא זו מיוחסת על שמו ונקראת בפי כל קושית הבית יוסף. אולם באמת הראשונים כמלאכים כבר הקשו קושיא זו, כמבואר **במאירי** (שבת כא.), **ובתורא"ש** (שבת כא.), **האשכול**, ו**הר"י מלוניל**, ותירצו קושיא זו בכמה אופנים, חלקם כתירושי הב"י וחלקם באופן אחר.

כולם כאחד: כלל ישראל לכל אורך הדורות דן בקושיא זו, השאלה הטרידה ומעסיקה את כל רובדי העם - ראשונים ואחרונים, פוסקים ולמדנים, גדולי הדור ופשוטי עם.

יגדיל תורה ויגדיר: קושית הבית יוסף מרבה תורה בישראל, כאשר בכל הזדמנות בה מסובים בימי החנוכה לסעודת מצוה להודות ולהלל, הקושיא עולה מאליה על ידי מאן דהו, האחד מקשה וחבירו מתרץ, זה מפלפל וזה מפשט. בני-תורה מרבים עליה נדונים מצד ההלכה, ושוחררי-חסידות מדברי קבלה, נהרא נהרא ופשטיה.

מפליא: באותו סימן יש בבית יוסף עוד שני קושיות, **והב"ח** שם מתקשה בכונת תירוצ הב"י, ואין קושיות אלו ידועות כלל. ואילו קושיא זו של הב"י, כל צורב צעיר יודע את הקושיא עם שלל תירושיה.

'מאות תירושים'

אין מספר: במירוץ ההיסטוריה התחדשו אינספור תירושים על קושית הבית יוסף, איש על מחנהו ואיש על דגלו. על קושיא זו ישנם תירושים בכל הדרכים שהתורה נדרשת בהם, על דרך: פרד"ס (פשט רמז דרוש סוד), לומדעס' ומחשבה, מוסר וחסידות, הלכה ואגדה.

מנהג צדיקים: המנהג היה אצל רבני הונגריא שכל יום מימי החנוכה היו מוסרים שיחה ובה תירוצ חדש על קושית הב"י. כך גם היה דרכם בקודש של האדמו"ר **רבי יואל מסאטמר זצ"ל**, והאדמו"ר **מצאנז קלויזנבורג זצ"ל**, שבשנות כהונתם היו אומרים בכל יום מימי החנוכה תירוצ חדש על קושית הב"י, זקני החסידים מספרים שמעולם לא חזרו על תירוצ שכבר נאמר אי פעם (ש.ב.).

500 תירושים: עשרות ספרים עוסקים בשאלה זו, הגדילו לעשות מכון 'אור חדש' שהוציאו לאור ספר **ימי שמונה** על חנוכה (אשדוד ה'תשס"ז), בו מלוקט בסדר נפלא בנוי לתלפיות, יותר מ-500 תירושים! על קושית הב"י.

כדי שתהיה שאלה: בעלון הפופולארי 'אז נדברו' (חנוכה תשע"ו) כתב תירוצ נפלא על קושית הבית יוסף, שהסיבה שיש שמונה ימים הוא בשביל שתהיה שאלה, וידונו בה וירחיבו בה. כאשר עצם המשא ומתן להגדיל תורה ולהאדירה זה הפרסומי ניסא הגדול ביותר. הרי בליל הסדר רואים שעושים 'שינוי לשם שינוי' כדי לעורר את התינוקות, כך גם בחנוכה תקנו שמונה כדי שכולם ישאלו 'למה שמונה ולא שבע' ובכך יתפרסם הנס. ❖

לעשות באיסור מנורת שבעה קנים כמו במקדש].

נס תמיד: עוד ידוע לתרץ בשם **הסבא מקלם זצ"ל** (ימי שמונה עמוד רז), לאחר שראו נס גלוי במשך שבעה ימים, הבינו שגם השמן שדלק ביום הראשון אף הוא נס. וכעין שאמר רבי חנינא בן דוסא לבתו, אשר בטעות שמה בנר חומץ במקום שמן "מי שאמר לשמן וידלוק, יאמר לחומץ

וידלוק" וכפי שכתב הרמב"ן (סוף פרשת בא) מן הניסים הנסתרים וכו'. רק שלא שייך לקבוע הלל והודאה על ניסים התמידיים, אבל כאן שהיה נס מלוכס בתוך הטבע, ראו לנכון להוסיף יום אחד להודות ולהלל על הטבע עצמו. כעין דברים אלו כתב גם הגר"ר יואל קלופט בספרו 'דעת יואל'.

3. כמה שמן נמצא בפך?

פחות מיום אחד: עיקר היסוד שהיה שמן רק ליום אחד יש חולקים על זה, כמבואר בשאלות **דרב אחאי גאון** (פרשת וישלח סוף שאילתא כו עמוד קעח) הובא בספר **האשכול ובברכי יוסף**, שהשמן לא היה די אפילו ליום אחד.

וביאר שם בספר **שאלת שלום** (על השאלות אות מ') שכונת השאלות לתוך קושית הב"י שגם ליום אחד לא היה די, כי דפנות הפך ספגו מעט מן השמן, נמצא שהיה נס גם ביום הראשון.

והקשה על כך **בהעמק שאלה** (שם) איך יתכן שמילאו פך שמן וחתמו בחותמו של כהן גדול בלי שיהיה מספיק אפי' ליום אחד, הרי עשו מידה זו להדלקת המנורה. [ויתכן לתרץ (כ.ק.) שבכל הפחים דוגמתו לא נבלע הרבה בדפנות, כי מעיקרא הכניסו כשיעור יום אחד, ורק בפך זה נחסר שהיה 'עתיק יומי' ונבלע בו הרבה שמן בתוך הפך]. עוד תמה בספר **חידושי הר"ם** מדוע הכהן גדול היה צריך לחתום על הפך, וכי לא היה שם אדם אחר שיהיה אחראי על החותמות.

מנחת חביתין: מכח תמיהות אלו פירש **החידושי הר"ם** באופן אחד את דברי השאלות, שבפך היה רק ג' לוגין שמן כשיעור מנחת חביתין של כהן גדול ולכן נחתם בחותמו, וחסר חצי לוג למנורה שצריך ג' לוגין ומחצה. נמצא שיש נס גם ביום הראשון. [וזו דלא כהבנת השאלת שלום שהסיבה שלא הספיק ליום אחד, הוא מחמת שנבלע בדפנות].

שמן לשמונה ימים: תירוצו מחודש כתב הגר"ר **ליבל הינא** זצ"ל (ליקוטי יהודה עמוד קלח, הודפס בסוף ספר שפת אמת על חנוכה) בשם סביו בעל **האמרי אמת** שבאמת היה בכד שמן לשמונה ימים [וקשה פשטות לשון הגמ' ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, ויש לדחוק שהפך היה 'סוג פח' שמחזיק שיעור של יום אחד, אבל השמן היה לשמונה ימים]. והנס אירע בשעת מילוי הפך שמילאו כשיעור יום אחד וראו שאינו מלא, הוסיפו עוד כמות של יום אחד, וראו שאינו מלא, כך שמונה פעמים. ולכן היה חתום בחותמו של כה"ג כי הבינו שכד זה ישמש באחת התקופות, ונשמר בנס עד החשמונאים. ❖

מנהג ישראל תורה

לכוון בהדלקה על נס המלחמה

יום נוסף: אחד מהתירוצים הידועים על קושית הב"י הוא התירוצו שמבואר **במאירי** (שבת כא.), **ופרי חדש**, **ובנין שלמה**, **והעמק שאלה**, **וארחות חיים** (חנוכה), ועוד, שאכן בשמן היה רק ז' ניסים, אולם קבעו בנוסף לכך יום שמיני לציין את נס הנצחון במלחמה. והיום הראשון בו לא היה נס בפך השמן הוא לזכרון נס המלחמה, ושאר השבעה ימים הם לזכרון נס פח השמן. וכע"ז מבואר **בהעמק שאלה** על השאלות (פר' וישלח שאילתא כ"ו אות י') שבחנוכה יש לברך גם על נס ההצלה וגם על נס הנרות, ועל נס ההצלה מספיק לברך יום אחד ותו לא.

כוונת ההדלקה: והעיר על כך בגליון **הנפלא לענין הלכה** (י.מ.ה. - חנוכה תשע"ו) שנפק"מ בתירוצו זה שצריך לכוון בהדלקה להודות ולהלל על ניסי המלחמה, ולא על פח השמן גרידא.

נס המלחמה: וכתב שכבר ייסד כן **הגרש"ז אוירבאך** זצ"ל (הליכות שלמה חנוכה פרק טז סעיף ט), שמעיקר המצוה צריך לכוון בשעת ההדלקה להודות ולהלל לד' על ניסי המלחמה. והוכיח הגרש"ז (שם הערה יז) כדבריו, ממה שנפסק **בשו"ע** (תרעו, ד) שצריך לומר בשעת ההדלקה הנרות הללו אנו מדליקים על הניסים וכו' ולא הוזכר נס פך השמן, וגם בנוסח 'על הניסים' לא מצינו כלל זכר לנס פח השמן אלא רק זכר לנס המלחמה, בהכרח שעיקר המצוה אינה לזכר פך השמן אלא על נס המלחמה, וכן כתב **המהר"ל** (בספר נר מצוה) שנס פך השמן היה הגילוי שנס המלחמה הוא נס מאת השי"ת. והינו שנס הנצחון יש פתחון פה לטועים לפרש כהשקפתם המעוותת של 'החילונים', המרבים להעלות על נס את 'גבורתם ועוז רוחם של המכבים' שהביא את הנצחון. ועל כן בא נס פח השמן לגלות שהכל נס מאת השי"ת.

מפורש בקדמונים: וכן מבואר בר"י **מלוניל** (שבת פרק ב' דף ט') שתיקנו הדלקת נרות להזכיר שני הניסים נס המלחמה ונס פח השמן. וכן מבואר גם **בתשב"ץ** (סי' רנ"ח) שאחר הדלקת נר חנוכה יש לומר ז' פעמים ויהי נועם וב' פעמים פסוק אורך ימים, משום שהחשמונאים אמרו את זה כשיצאו למלחמה ובזכות זה נצחו, לכן יש לומר כן גם אחר הדלקת נר-חנוכה, מבואר שני חנוכה הוא זכר גם לנס המלחמה. ובספר **יסוד ושורש העבודה** (יב א) כתב שבברכת 'להדליק' יכון על נס פח השמן, ואילו בברכת 'שעשה ניסים' יכון על כל הניסים והישועות. ומצינו כן גם להלכה **במ"ב** (סי' תרע"ה ס"ק י') שהטעם שנשים חייבות בנר חנוכה הוא משום שהנס היה גם להן, שהיתה גזירה על כל בתולה הנשאת שתבעל להגמון תחילה, וגם התשועה נעשה ע"י אשה שבת יוחנן כהן גדול חתכה ראשו של ראש הצוררים, מבואר שהנרות הם גם זכר לנס המלחמה.

יש להעיר: בגוף התירוצו הנ"ל, שיוצא שרק היום הראשון שלא היה בו נס בפך השמן הוא זכר לנס המלחמה, ושאר הימים הם רק זכר לפח השמן, ואילו בדברי הפוסקים והראשונים הנ"ל משמע שכל החנוכה הוא זכר לנס המלחמה. ובפשוטו יש לבאר שכל החנוכה הוא זכר גם לנס המלחמה, וכוונתם רק לומר שהוסיפו יום נוסף לזכר נס המלחמה.

ועוד יש לומר: לפי מה שכתב **הגרש"מ דיסקין** זצ"ל (משאת המלך הערות והארות אות פ"ו) שהנר הראשון שבכל יום הוא על נס המלחמה, והמוסיף והולך שבכל יום הוא על נס פח השמן, [שכל נס פח השמן היה בשביל ענין של הידור, שהרי טומאה הותרה בציבור, לכן קבעו זכר לפח השמן בהדלקה של ההידור]. נמצא שבמה שהוסיפו את היום הראשון לזכר נס המלחמה קבעו שעיקר ההדלקה הוא לזכר נס המלחמה ורק המוסיף והולך שהוא ההידור הוא זכר לנס פח השמן. ❖

הערות מבני החבורה

ביאור קושית הבית יוסף

קושיא על הקושיא: יש תמהים על עצם קושית הב"י, מכיון ששמן של יום אחד נהפך להיות שמן של שמונה ימים, נמצא שיש כאן 8 ימי נס ולא רק 7, שהרי לא נוספו קנקנים חדשים וגם לא נוצר שמן חדש של עוד שבע ימים, אלא אותו שמן עצמו דלק שמונה ימים. ובהכרח גם בקושיא הבין הב"י שהשמן נתחלק באיזה צורה בין שמונת הימים וא"כ הנס קיים בכל השמונת הימים בשוה. ואין לומר שזה גופא תירוצו הב"י, שעדיין לא מובן מה הקושיא 'ודקארי לה מאי קארי לה'.

ועוד, שאילו היו קובעים ז' ימים לא היה ניכר שהנס נמשך על שמונה ימים, ובהכרח כדי לציין סיפור הנס כפי שאירע צריך לעשות חנוכה שמונה ימים. ועוד (ה.ה.), הרי לא תוקן 'יום כנגד יום', אלא קבעו שמונת ימי חנוכה כ'מקשה אחת' של שמונת ימים, לסמל את נס פח השמן שהיה אמור להספיק ליום אחד והוכפל לשמונה. ולא שייך לסמל כי אם בחג של שמונת ימים.

רק כשיש תועלת: ויש לומר בפשיטות (ד.ק.) שכונת קושית הב"י, שלהודות ולהלל שייך רק במעשה ניסים שהתהווה תועלת לישראל מחמתם, ומאחר שיום אחד היה שמן גם קודם הנס, לא שייך לציין עליו בהלל והודאה, וכל ריבוי השמן הוא רק לשבעת ימים א"כ צריך לחוג רק 7 ניסים. ועל זה תירץ הב"י שכן היה רווח בכל יום ויום.

באופן אחר שמעתי (מ.ח.) שאכן הב"י גם בקושיא הבין שמוכרח להיות שהשמן התחלק באופן כל שהוא בין כל השמונת ימים, וכל קושיתו היא איך בפועל התבטא הנס בכל השמונת ימים, ועל כך הסביר בתירוצו שיש שלוש דרכים כיצד זה התרחש. ❖

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 73 מקץ חנוכה תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויה חרבים בלבד.
לתרומות ותנצחות, חוספת מענים, וזעזות וזעזות
יש לפנות בטלפון: 44-79-69-0527
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

מביאים את סיום המאמר משבוע שעבר ובו נתבאר בארוכה ענין
כבוד התורה. עיין בעלון הקודם הרקע לאמירת שיחה זו.

רבינו היה מרבה לעורר על מידת בטחונם של החשמונאים שבזה זכו
לכל הישועות. הבאנו גרגר ממשנתו בסוגיא זו במאמר השני והשלמה
לדברים במסגרת השניה.

מצאנו לנכון להביא הקדמה כוללת למאמרי רבינו ז"ל.
מורגלים אנו לתפוס את תפקידו של היהודי בעולם החולף לעשות
כמה שיותר מצוות על מנת לזכות לעולם הנצח שם יתענג לנצח
נצחים מפרי מעשיו. וכך הם דברי המסילות ישרים בפתיחת ספרו. אך
יש בזה עומק נוסף אשר מאיר את כל מציאות החיים באור חדש
ממש. רבינו היה חוזר תדיר על דברי הגר"א שהובאו בסידור אישי
ישראל "טוב יצר כבוד לשמו". הטובה הגדולה ביותר שעשה הבורא
לנברא היא שנתן לו אפשרות לתת לו כבוד. היינו שהאדם הוא באמת
"פירור" שחיו קצרים וחולפים ביעף ונראים כחסרי חשיבות. בורא
עולם איפשר לאדם לתת לו כבוד ובה נפקת ארעיותו. זהו "טוב"
מה ש"נתן" אפשרות לתת "כבוד לשמו". מהו הכבוד שניתן לשמו?
כדי לאפשר לאדם בחירה הבורא ית' יצר מציאות של הסתר פנים בה
מסתיר את שליטתו הבלעדית על הבריאה. כביכול נוצרה מציאות
שפנויה מנוכחותו [עכ"פ בהרגשת הנבראים]. על האדם למלא חסרון
זה. על ידי שנותן כבוד לשמו, כשמקבל עול מלכותו ומקיים רצונו.
היפך תפקיד נעלה זה הוא פריקת עול מלכותו. כאן נמצא הציר עליו
סובב כל ה"פלפול הגדול" [כלשון הרמח"ל] של שית אלפי שנים. הד'
מלכויות שתחתם השתעבדו ישראל היו גוונים שונים של פריקת עול
מלכותו. וכנגדם ישראל גילו גוונים אחרים של עול קבלת עול מלכות
שמים.

יסוד נוסף המשלים את הראשון הוא החידוש המופלא שעבודת
ישראל מלתת "לתת כבוד לשמו" מעוררת תגובה מלעילא להתגלות
בהירות מציאותו ית' בתוך עולמנו. כיצד זה יתכן, אין בשכל אנוש
לתפוס אבל זו עובדה. אין לך ענין בעבודת ה' שאינו עומד על יסוד
זה. ורבינו היה חושף בכל מועד ובכל תחומי העבודה [תפילה, בטחון,
שבת תלמוד תורה וכו'] את המסילות בהם פסעו ישראל לגלות כבודו
ית' במחשכים ומאידך כיצד עבודה זו עוררה גלויים מופלאים מאתו
ית'. הרי מפתח גדול להבנת רבים מדברי תורתו של רבינו זצ"ל
ואספקלריא להשקיף בעדה על כל התורה כולה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של
רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו
גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה
וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

כתבו לכם על קרן השור [המשך שיחת חנוכה

תש"ע]

[א.ה. נסכם את תחילת המאמר. רש"י על המדרש רבה גילה
שעיקר קטרוג יון היה לעורר מחדש את חטא העגל היינו
לגרום לישראל להודות בחטא זה והוא מה שאמרו כתבו
לכם על קרן השור. יסוד חטא עגל ביאר הגר"א הוא בטול
תורה ופריקת עול מלכות שמים. אין זה עבירות פרטיות
אלא שינוי מהות. ב' חטאים אלו ישראל ירדו לבחינת בני
נח. ולכן נידונו בסיף כעיר הנידחת ולא בסקילה למרות
שהיתה שם ע"ז. וביאר הגר"א כי כאשר ציבור נכשל בחטא
ע"ז יש כאן ירידה לדרגת בן נח ולכן נידונים כדן בן נח.
וזהו מה שאנו אומרים בעל הניסים "להשכיחם תורתך
ולהעבירם מחוקי רצונך" היינו בטול תורה ופריקת עול
מלכות שמים. שיטת מתיוונים היתה שראו **צד שווה בין
אומות העולם לכלל ישראל**. הם הסכימו לקבל מה שהשכל
הסכים איתו כשיטת יון. וזה פריקת עומ"ש כי קבלת עול
הוא בדיוק היפך מזה. לקבל הדברים אף שמנוגדים לשכל
וזה שהעבירם מ"חוקי רצונך"]

העמקה בדברי הרמב"ן על נרות חנוכה

ידועים דברי הרמב"ן בפ' בהעלותך שהנרות של
חנוכה הן המשך הנרות של ביהמ"ק. נמשיך את
הווארט [של הרמב"ן] עוד קצת. הגר"א בשו"ע מבאר
מה שבסוף שמו"ע אומרים "שיבנה ביהמ"ק במהרה
בימינו ותן חלקנו בתורתך". מה שמבקשים על בנין
ביהמ"ק בסוף שמו"ע מובן כי תפילות כנגד קרבנות,
וממילא במקום שיהיה הקרבן בצורת תפילה מבקשים
בצורת קרבן ממש. אבל מדוע נכנס הווארט "ותן
חלקנו בתורתך" לעסק הזה. מבאר הגר"א שיש קשר
בין עמוד התורה בכלל ישראל לבין עמוד העבודה.
והתורה תתגלה לכלל ישראל רק כפי מדרגת העבודה
שלה, וכשעמוד העבודה הוא במידה גבוהה מאד, גם
הדברי תורה שיתגלו מכח אותו תנאי יהיו רמים מאד
ג"כ, ואם חלילה וחס "מלכה ושריה בגוים אין תורה"
נופלת רמת החידושי תורה. רוח"ק של תורה נופלת
למטה למטה ע"כ ד"ק של הגר"א ז"ל. זאת אומרת
שהגם שנמצאים אנו עדיין בגלות אדום ולא ראינו
עדיין את האור איך לצאת מהגלות, א"כ עמוד
התורה נפגע עד מאד, חודש אחרי חודש, שנה אחר
שנה, "מלכה ושריה בגוים אין תורה". אבל נחמה
אחת יש לנו שהקב"ה הפליא חסדו עמנו להשריש את
העמוד של העבודה גם אחרי שיחרב המקדש וזה
יהיה עד ביאת ינון. שכן קבעו אנשי כנה"ג שהנרות
של חנוכה יהיו ענף של נרות המקדש, ממילא בזה
תלויה ההצלחה בתורה [א.ה. שהרי הא בהא תליא
לפי הגר"א]. ולפי מה שהאדם משקיע ליקר את
הנרות חנוכה היינו להבין את היקרות שלהם, ולא
לעשות מעשה יבש שמדליקים ורצים לאיזה מקום

אח"כ, כן יזכה לתורה. זהו מה שקצבו חצי שעה
לאדם להאיר עיניו בעמוד העבודה כדי שיהיה כאן
לבוש לעמוד התורה שעתיד להתגלות מכאן.

זה הפירוש באמת לפי פשוטו במה שאומרים "הנרות
הללו ... אין לנו רשות להשתמש בהם **אלא לראותם
בלבד**". ולכאורה הלשון הזה מיותרת שהרי אם כתוב
"אין לנו רשות להשתמש בהם" ממילא מובן שכל
שימוש אסור, אבל ראייה שאינה שימוש לכאורה, שכן
הרואה אינו לוקח החפץ בידו, וא"כ יהיה זה מותר,
ומדוע הוסיפו "אלא לראותם בלבד". אבל רבותי הן
הן הדברים, שיש כאן ווארט של עמוד העבודה.
הגישה כדי לקנות את עמוד העבודה צריך להיות על

ידי רִאִיה. כדי שעמוד העבודה יהיה מעמיד את עמוד התורה של המדליק צריך "לראותם", צריכים להעמיק את הראיה לתוך מה שיש כאן. הקב"ה שמרחם על האדם שהוא עושה את שלו פותח בינתינו לעניין עמוק מאד מאד להבין דברים שבעומק מאד, זה החידוש היוצא מהרמב"ן [א.ה. ובשיחה אחרת אחרי שביאר באריכות שמתגלה בנרות אור הגנוז (עיין באות הבאה), הוסיף ש"כדאי להשקיע בלהביט בנרות ואפשר לזכות בזה להרבה" והם הם הדברים].

הרוקח - אור הגנוז נראה בנרות חנוכה

עוד נקודה מה נקרא "לראותם". לכאורה יש בתקנת נר חנוכה שתקנו אנשי כנה"ג דבר מחודש מאד שלא מצינו בשום מצוות. לא רק במצוות דרבנן אלא גם במצוות דאורייתא לא מצינו כן. התקנה היתה לא רק לעשות מעשה לזכור הנס אלא הוסיפו שיש מהדרין ומהדרין מן המהדרין שזה בכלל התקנה ממש. ולולי זה היה רק דין של הדלקה בו יצאת ידי חובתך לכל הבית ולא צריך יותר מכך. אבל כיון שיש דין מהדרין וביותר מזה יש מהדרין מן המהדרין, אז יותר מנר א' הוא ג' ככלל התקנה. ונשאלת השאלה למה עשו כך אנשי כנה"ג. אומר הרוקח שהמדליק כל יום ומוסיף והולך כתקנת אנשי כנה"ג מגיע לסה"כ ל"ו נרות. ומאי נפק"מ אם המספר הוא ל"ו או מספר אחר. מסביר הרוקח שיש כאן רמז לענין נפלא. כתוב במדרש ב' בראשית שהאור שנברא ביום הראשון לצורך מעשה בראשית "ויאמר אלוקים יהי אור" נגנו באותו היום כמ"ש "וירא אלוקים את האור כי טוב ויבדל". ומדוע נגנו ? אומר רש"י בשם חז"ל שראה שאם יניח את זה לבריאה ישתמשו באור זה הרשעים ג"כ ויהיה זה חורבן, ממילא הוא כביכול הוכרח לגנוזו. ואעפ"י שנגנו ביום הראשון, אבל ביום השישי למע"ב נפתח שוב והאיר בשעה ראשונה של יום שישי עד למוצ"ש. אם נחשב את מספר השעות שהאיר הרי לנו י"ב שעות ביום ו' וכ"ד שעות בשבת קודש - סה"כ ל"ו שעות שחזר האור הגנוז להאיר. אומר הרוקח שהל"ו נרות רומזים לל"ו שעות שהאיר האור הגנוז בבריאה. כתוב ברוקח חידוש נוסף שתוכן האור הזה הנקרא "נרות חנוכה" הוא האור הגנוז. היינו שהוכנס לתוך מצוה דרבנן זו אור מופלא זה. שאלנו מה ההוספה "אלא לראותם" וביארנו שיש כאן עסק של "ראיה". אבל לא ידענו איזה רגש צריך להיוולד באדם מכח עסק זה. בא הרוקח והשלים את הסוגיא, אתה מסתכל בנרות, באורות, אתה מייקר את התוכן שיש כאן מעין עמוד העבודה ואתה מצפה שעי"ז יהיה לך לבוש לעמוד התורה שיתגלה. זוהי הראיה, אבל איפה זה מרמוז בעצם הנר חנוכה. זה מה הבאנו בשם הרוקח שהאור שנגנו ביום הראשון חזר ביום שישי ושבת של מעשה בראשית. אבל הוא חוזר [ודאי כמצוות דרבנן שזה קל מדאורייתא] כל שנה בציור של נרות חנוכה.

להשלמת הענין יש מדרש ב' בראשית על גניזת האור, ושואל היכן גנוז, גנוז בתורה, האור הזה נמצא

בתורה. א"כ רבותי יש לנו בנר חנוכה צירוף נפלא. מצד העבודה זהו עמוד העבודה שנשאר לנו בגלותנו [עפ"י הרמב"ן], וכשיש עמוד העבודה אז הבחינה של "מלכה ושריה בגוים אין תורה" אינה כאן. משום שעמוד העבודה הוא המבסס את עמוד התורה שיוכל להתגלות [א.ה. כי בתורה נגנו האור הגנוז] נמצא שבהסתכלות בנרות יש פנים של קשר הנפש לאור הגנוז [א.ה. כי יש כאן חפצא של עבודה שהיא לבוש לתורה שבו נגנו האור הגנוז]. על האור ההוא כתוב בגמ' סנהדרין ל"ט הלשון "אדם רואה בו מסוף העולם ועד סופו", האור הזה הוא "רְאִינִיק", היינו ע"י ראייה. ובתוך נרות הוכנס חוט השערה של אותו אור. ע"י ההסתכלות בנרות טועם האדם בחינת "אדם מסתכל בו מסוף העולם עד סופו".

פֶּאֶשְׁטִי־צֶאֱךְ, מובן, "שמסוף העולם עד סופו" בהקשר דברינו פירושו שהוא יכול לראות את עצמו כמו מי שעומד בפני ראי. שרואה את שלמות תמונתו בראי, ויכול למדוד השיעור קומה שלו איפה הוא עומד בעמוד התורה ע"י עמוד העבודה. עמוד העבודה הזה זוהי הקבלת עול מלכות שמים. והגם שהווארט של חנוכה זה דבר שכלי ג"כ, אבל מונח בתוכן שלו חזרת עמוד העבודה, שעבודה היא דוקא בקבלת עול, עבד הוא בחפצא מקבל עול, לית ליה מגרמי כלום. זוהי קצת כניסה לחנוכה במובן אחר לגמרי ממה שרגילים בחוץ, אבל בן תורה, בן ישיבה, שיש לו חוש לתורה, חוש לעבודה, צריך לדעת מה יש לפניו כאן, מה ניתן לו. כעת נבוא לסיום הדברים.

פגיעה בכבוד התורה חמור לאין ערך מפגיעה בתורה עצמה

דיברנו ששינוי אופי [א.ה. שכלל ישראל נידונו כבני נח בחטא העגל] זו התביעה הכי חמורה ח"ו מן השמים מפני שזה משנה את האופי של כלל ישראל. צריכים להבין את הדברים כך. בעגל ששינה את פני הדברים היה ביטול תורה ופריקת עומ"ש. יש ענינים שנקראים בחז"ל "כבוד התורה" יש לימוד התורה, ויש כבוד התורה, הגמ' במגילה דף ג' מתבטאת על שני הדברים הללו, כבוד התורה קאמרת ? כבוד התורה דיחיד חמיר, ת"ת דיחיד קיל. זאת אומרת שבעבודה על עמוד התורה שמוטל על כל אחד מאיתנו ללמוד אותו נכלל לא רק הלימוד של לשם לימוד אלא גם כבוד התורה. ואם ח"ו הלימוד יהיה בציור של מה שקורים לימוד, אבל בתוך כדי של הלימוד ימצא אצל האדם דברים שפוגעים בכבוד התורה, זלזול, זלזול בתלמידי חכמים, זה חמור מאוד כי הווארט של כבוד התורה זה חמור מאד. איני יודע אם להגיד "פי אלף", אבל זה פגיעה בתורה עד הסוף, "כבוד התורה קאמרת, כבוד התורה דיחיד חמיר לעומת ת"ת דיחיד", היינו של אותו יחיד שפגיעה בו זה קיל בערכה.

דמותו של החצופ

מה שהדורות האחרונים סובלים כ"כ מענשי שמים רח"ל, זה רק בשביל סוגיא זו. חז"ל בסוף סוטה במשנה שם אמרו שבעקבתא דמשיחא, זאת אומרת

הדורות האחרונים שלפני הגאולה (רש"י) יהיה המצב האנושי – רוחני של חוצפא יסגא. רגילים להגיד "החצוף, החצוף", ומה יש בזה כ"כ. אבל אין זה כך. הקפידה על החוצפה זה לא על **התוצאה של החוצפה** רק **שהחוצפה עצמה זה ההיפך ממש של קבלת עול**. זה נוגע גם כן לסוגיא של קיום תורה וביטול תורה, משום שחוצפה וכבוד הם תרתי דסתרי, כי חצוף מעמיד הכל על דעתו לבד, רק על דעתו, ומי שלא מסכים איתו הוא מצפצף עליו. לא צריך אותך, האדם נברא יחידי, אני יחידי, אני יכול להגיד מה שאני רוצה ואין מכריע. וזהו הציור ממש של ביטול תורה ופריקת עומ"ש כולו בחבילה אחת ממש. **מהשינוי אופי הזה** יוצאים רח"ל קטגורים בשמים, שמסתכלים על כלל ישראל במבט אחרת לגמרי, השם ישמרנו. סבלנו במלחמה האחרונה מלחמת העולם השנייה. עברנו גזירה שהיתה גזירת המן כפשוטו. אם היתה כזו תביעה בשמים על קיומו של כלל ישראל צריך שהחטא היה כזה שמצד חיצוניותו נראה שאין כאן רק בן נח. **זוהי החוצפה**, משינוי אופי מגיע רח"ל קטרוג שזה עוקד. א"כ יכולים שח"ו שישתכח שם ישראל עוד, חלילה וחס.

אלו דברים רציניים עד מאד. התרופה היחידה לזה הוא רק קבלת עול, לדעת שאנו תחת עולו של הקב"ה **ומנהיגי הדור הם שליחא דרחמנא**, ממילא אין לפגוע בזה בכי הוא זה. אחת התרופות הכי חזקות לזה זו ההסתכלות באור הגנוז שמוליד בנפש מצב שהוא מתחיל לייקר עמוד התורה, ומכיר בפנימיותו ברגשת הלב, שהכלי לזה הוא עמוד העבודה.

אחיזה בב' העמודים עמוד התורה ועמוד העומ"ש

אלו שתפסו את שני העמודים היה להם פנים של יהדות והצליחו, מעולם לא שמענו מהדורות שעברו ושראינו, וגם בדורות הרחוקים מהם, שהיה חסר להם משהו ח"ו בענין קבלת העומ"ש שלהם, ועמוד התורה יצא מהקבלת עול, כ"א כפי גודל קדושתו [וכוונתו]. אבל אין גדלות לחצאין, שהוא יהיה גדול בתורה אבל כבוד התורה זה לא עסק שלו. וקבלת עול זה עסק של מצוות, והוא רוצה להתדבק רק בתורה שהיא כנגד כולם, וממילא חושב שלא יחסר לו, חלילה וחס. זה נובע מכך שבדורנו האופי של בני אדם בכלל נחלש מאד. והם מטולטלים, ואין בהם יציבות להשאר במסגרת שצריך להשאר, ממילא אז הולך המצב ונתדרדר עוד בירידה.

ר' חיים וואלז'ינר זצ"ל פתח את בית מדרשו ישיבת וואלז'ין בגלל ענין זה. המצב של כבוד התורה בדורו התחיל להתדרדר. מבלי להיכנס לזה היתה שם השכלה, והיו שם דברים אחרים ג"כ שהמצב של כבוד התורה התחיל לירד. והיה חשש שיתהפך למהלך של ביטול תורה ופריקת עומ"ש כמו מה שהיה בימי יוון או כמו שציירנו שהיה כן בעגל במדבר, וע"כ עשה עוגן הצלה שיהיה בית כזה אשר

התורה של כלל ישראל לכל ענפיו וגם קיום המצוות בכל דקדוקיהם ורציניותם יתקיים בבית זה. וזה יהיה מקום של ד' אמות של נקיות בכדור הארץ שעמוד העבודה יהיה לבוש לעמוד התורה. עמוד העבודה זה התפילות שבישיבה והן הן עמוד העבודה שיכול להכיל את עמוד התורה בישיבה. אבל זה היה במקום סגור, וכך הלך והתפשט לשאר ישיבות ליטא עד שהגיעה מלחמת העולם השנייה והכל נהרס כמעט מבלי להשאיר שריד ופליט. עמדו להחזיר את המצב לאשורו, הקב"ה הותיר לנו פליטה את מנהיגי הדור שבכל כל דור ודור. וכל זמן שהיו מכבדים את המנהיגים היו מצליחים, וחלילה וחס להיפך. אנו לא נדבר בזה מה שיש. אבל שם היה בוואלז'ין סגור ולא היתה נהירה אחר דעת הבעל"ב של חוץ לישיבה, אדרבא, הבעל"ב ייכנס לישיבה לראות מה זה כבוד התורה. אבל בדורנו רח"ל זה התרופף, נהיה רפיון בזה, ממילא יוצא מה שיוצא, כל אחד הולך בדעת עצמו.

רבותי, אתם גם כן למען הכלל נא.ה ציטטנו לשונו שהיתה אז פניה ישירה לציבור, והוא דבר נדיר ביותר בדרשותיו. עיין בדבר העורך בעלון הקודם כי הוכרח בעדינות האופינית לו להוכיח על חסרון כבוד התורה שהיה שם לא יודעים איך להעריך את החשיבות של דברי תורה שנלמדים בצירוף קבלת עומ"ש, מה זה עושה בשביל כלל ישראל להצילם מגזירות רעות, אנו לא בשמים רק על הארץ, ממילא לא רואים שום דבר, אבל כבר קבע ר' אלחנן בשם החפץ חיים שמה שמדברים שרי אומה"ע זה אזהרות לכלל ישראל, להזהיר אותם שבשמים יש רח"ל חרב רותחת, ומטילים עליהם להציל את המצב, וההצלה היא להפסיק את השינוי אופי - לרדוף אחר אומות העולם, להשאר במסגרת שלנו ולהעמיד את הכלל ישראל בתוך המסגרת. המסגרת הזו יכולה להציל עד הסוף. יש מדרש אחר שהגם שאנו יודעים שלגאולה העתידה צריכין תשובה כמ"ש הרמב"ם הל' תשובה "שאין ישראל נגאלים אלא בתשובה", אעפ"כ בדורותינו זה כבר הסוף, כמעט סוף כל דורות הגלות. ואומר הקב"ה אפי' תהיה כנסייה אחת, זאת אומרת ביהכנ"ס עם המתפללים שבה והלומדים בה. כנסייה אחת שילמדו תורה כמו שצריך, הוא מוכן להביא את הגאולה לכל ישראל. זאת אומרת שצריך ציור נקי. אבל החידוש בזה הוא שיכולים להציל את הכלל ישראל גם בקבוצה, אך בתנאי שהיא מכרת מה זה **קבלת עומ"ש**, ומה זה **כבוד התורה**, ומי שזוכה לזה זכות הרבים תלויה בו.

והשי"ת יצילנו מכל רע ובקרוב במהרה יבוא אלינו משיח צדקינו להצילנו מרודפינו מבפנים, ורודפינו מבחוץ, והשם ישאיר פליטת סופרנו אמן כן יהי רצון.

יסוד הבטחון [ביאור שיטת החזו"א באמונה ובטחון עני ישראל ח"א]

יסוד עבודת הבטחון עומד על ב' השקפות, (א) יש למי שאני בוטח בו יכולת לעזור (ב) שהוא רוצה לעזור. אם חסרים ב' תנאים אלו אין על מה ועל מי לבטוח כמובן ופשוט. ובכלל ענין זה ד"יכול לעזור" מחויבים אנו להכיר שהיכולת שלו היא בלתי מוגבלת או תלויה באחרים, דאל"כ יתכן שיהיה מעצור המעכבו, ושוב א"א לסמוך עליו שיוכל לעזור. מצד האמונה הטבועה בנפשינו אנו נותנים אמון שיכלתו ית"ש היא מעבר לתפיסתנו בו.

מש"כ הרמב"ן שהבטחון הוא פרי האמונה כונתו להגבהת כח המוחש שלנו ממוחש רגשי גופני, למוחש שכלי. כי תפקיד כח הדעת להמחיש תפיסת השכל וליתן אוירה הרוחני, ועי"ז ליתן אפשרות לחיים מורגשים תוך רמת האמונה [א.ה. כונת רבינו שיש בשכל ג' כחות - חכמה בינה ודעת. סגולת הדעת להמחיש את מה שיודע בחכמתו ובינתו, בדומה

לחושי הרגש הגופניים בהם חש במה שקולטים חושיו כך הדעת הופכת את המושכלות לחושיים, ומתפרש היטב שהבטחון הוא פרי האמונה שהמוריד האמונה לבחינת דעת זוכה לבטחון כמפרש והולך].

ממילא ענין הבטחון מחייב שאם נקלע האדם למאורע שהוא צריך ישועה ממנו ית', ומדרכי הילוכי הטבע נחשב שיש מי שהוא יכול להרע לו, אל יחשוב שנקלע כאן

לתוך ידי בעלים אחרים ונמצא הוא חוץ לידי הקב"ה וממילא צריך לחפש עצות ודרכי השתדלות איך להפטר מזה. רק הבטחון מחייב לחיות עתה עם תפיסת האמונה ולהכניס עצמך לתוך אוירת האמת דאין עוד מלבדו ית"ש ואתה רק בידיו והמצב הוא רק ניצול לבוש הטבע (שליח השי"ת) לבצע רצונו. וא"כ עסקך הוא רק עמו, ואצלו דרכי ההשתדלות הם תשובה תפלה וצדקה. זוהי שורת הדין במצות תמים

תהיה וכו'. אמנם כיון שבלי האמונה שהקב"ה רוצה רק טובתי לא אשען עליו, על כן מוכרח להתיחס להשגה זו שכל מה שיהיה כאן (בין לטב ובין למוטב) היה לטובתי ממש (על אף שלא אבינהו איך). והם הם דברי מרן בעל החזו"א [אמונה ובטחון תחילת פרק ב'] בנדון כי איש ההלכה הוא [א.ה. ובמק"א הוסיף שאמר את השיעור המינמלי של בטחון ומה שיש דעות שהפליגו יותר בתפיסת הבעל בטחון שמאמין שיהיה בדואי טוב לא התכוין החזו"א לשלול אלא שלא זו דרגת הבטחון הבסיסית, ואם היא קיימת ממילא יכול להתקדם לדרגות נוספת] אבל בודאי דיש דרגות הרבה לפני ולפנים בבטחון אשר בהם דברו הקדמונים ואין עסקנו כאן בהם.

אמנם יש חידוש בהנהגת ה' עם בעל הבטחון. שהרי שאלו חז"ל דורו של אחאב עעבו"ז היו ולמה כשירדו למלחמה היו נוצחין, ותי' משום דאז (במצב סכנת

המלחמה) שמו בטחונם בה'. אין המדובר כאן על הפכפך או שקרן (דהרי זה לא נקרא "שמו בטחונם" ופשוט). ומבואר מזה שפרי הבטחון מתגלה תיכף, דאותו מצב הנשקף בחזון הבטחון נהיה עתה מצבו בפועל. כי הבטחון הוא הגבהת כל קומת האדם לגובה אחר בעת שנשקף אצלו אז ודרגתו משתנה לגמרי, על כן משתנה עתה כל היחס אליו. ועי"ז בנויה הסגולה

נפלאה של נפה"ח בשער ג'. אמנם כ"ז מועיל רק לשנות המצב ולהסיר השכיחא היזיקא דסולם רעוע וממילא אין מנכים לו מזכיותיו כלל עבור ההצלח. אבל אם ר"ל נגזר עליו למות וכדו' בודאי לא לזה יועיל הבטחון. גם כיון דמאורעות האדם הם ביד"ש וכנ"ל א"כ מחויב הוא לפשפש במעשיו ועל מה עשה אלקים כך. ואין שייך בזה כלל לפוטרו ע"י שישתמש אז בהשקפת הבטחון, ופשוט..

הגישה לקשיי החיים [אגרות דעת צ']

אחרי התנצלות על אי כתיבתי בשבועות האחרונים אמנם עברו עלי שבועות קשים מאוד בין מצד בריאות הגוף ובין ביסורי הנפש ל"א וממילא היה הריכוז קשה לי מאוד, והייתי מוכרח עכ"פ למלאות אז חובתי להציבור בשארית כוחותי.

מה לכתוב בפרטות איני יודע בהיות כי כל פעם שצלצלת לא הייתי אצל הטלפון על כן אכתוב בכללות בענין הבטחון שנוגע לך במיוחד. כללות ענין הבטחון הוא סמיכת האדם על בוראו בהכירו כי רק הוא רוצה באמת להיטיב אל הבריאה בכלל ואדם בפרט. לא רק שרוצה, אלא גם מיטיב עמו בכל עת ורגע, שהרי מאין לאדם אוכל לאכול, ומאין לו אויר לנשימה לנשום, ומאין לו כח לחשוב מחשבות, הכל מידו ית"ש. והרי במציאות כל חיותינו הוא ממנו ית"ש, רק המבוקש מאתנו **שנכיר זאת ודעתנו** יסמוך בפועל ע"ז. ואם כי האמת הוא כך, מ"מ בהיותנו נמצאים בעולם השקר אשר שם הדמיון המכזב רואה היפוך האמת, על כן נראה לנו שהבריאה מלאה סיבות אשר הם הגורמים האמיתיים לכל הנראה לפנינו, והיא מתנהגת עפ"י סיבות לא ע"פ עילת העילות. והחובה שלנו הוא לשרש כזב זו מלבנו ולקבוע בפשיטות האמונה הנ"ל שהוא ההיפוך מכל הנראה לעיני בשר. כל זה הוא במצבים רגילים.

אמנם יש מצבים שהאדם נקלע להם אשר מראים לו בחוש שכלתה שם כל דרכי התחכמותו, וכלו שם כל הקיצים בשבילו, אז חסד ה' הוא לשבור בפניו אליליו שסמך עליהם ולהכיר כאן כי אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים. אשר הוא ק"ל שד"י שְׁדִי באלוקותו לכל בריה. וחובתו אז הוא להעמיק כל תבונתו בחזון זה ולקבועו בלב, כי לא רק עתה כך הוא אלא גם כשיחזור החיים למסלולם כן יהיה. כי רק הכל ממנו ית"ש, ודי באלוקותו לכל בריה להכירו.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת מקץ תשע"ו -

יוסף לא הודיע ליעקב דעדיין חי

אֲתָה תִּהְיֶה עַל בֵּיתִי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁק כָּל עַמִּי וְגו' (מ"א מ')
הקשה הרמב"ן (מ"ב ט') יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים
ימים רבים, והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, היאך לא
שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו. [וממשיך הרמב"ן, כי מצרים
קרוב לחברון כששה ימים, ואילו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד
אביו, ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון. ומיישב הרמב"ן, דיוסף רצה
שיתקיים החלומות].

ובכתב סופר (עה"ת, ויגש, מ"ה ד') מיישב, כי ירא יוסף כי בהתוודע
לאביו כי הוא במצרים, יתגלה הדבר אחר חקירת אביו כי אחיו
מכרו אותו, והיה מושנאים לפניו.

תו יש ליישב, דהנה ראיתי בהדר זקנים (עה"ת, שם)
שכשהשביטים מכרו את יוסף, נשבע יוסף לשבטים שלא יגלה,
ולפי זה מבאר שכשרצה יוסף לומר לאחיו 'אשר מכרתם אותי', לא
רצה שישמעו אחרים, ולכן אמר 'גשו נא אלי'. ואם כן לפי זה ניחא
קושיית רמב"ן, דלא היה יכול לעבור על שבועתו לגלות לאביו.

ויש לדון בדבריהם מכמה אנפי:

א. מצוה שגורם בושה להשני

הנה אם האב מצווה לבנו לעשות פעולה ובוזה יהא כלימה לאחר,
בגווני דעל פי דין אסור להכלימו, אם כן ליכא מצוות כיבוד אב,
דהרי מצווהו לעבור על דברי תורה.

ולפי זה אתי שפיר דברי הכתב סופר הנ"ל, שיוסף לא רצה להודיע
לאביו שהוא חי, ובוזה לכבד אביו, מכיון דעל ידי זה יגרום בושה
להשבטים.

ובאמת יש לעיין מהו בכל מצוות עשה, ואם יעשנה יגרום כלימה
לאחר. ונראה פשוט דתליא בדין כבוד הבריות, ופטור, וכדחזינן
דפטור מלפשוט טליתו כשנפסלו הציציות, [וכן בטומאת כהן ובכלאים],
דמפאת כבוד הבריות פטור ממצות עשה בשב ואל תעשה.

וכי תימא דפטרינן ליה רק מפאת כבוד הבריות של עצמו, ולא
מפאת כבוד הבריות דחבריה, הא לכאורה חזינן בתשובות ריב"ש
(סי' רכ"ו) לא כך, דהרי נשאל בהא דשרינן איסור דרבנן במקום כבוד
הבריות, האם הוה רק כבוד ידידיה, או דילמא גם כבוד דחבריה,

עניני חנוכה - ענף ג'

דכוותה, דאין מדליקין כיון דאחר כך יצטרך ליהנות מן הנר.

ב. דעת בעל העיטור

אלא יש לדון, דהנה בשולחן ערוך (סי' תרע"ג סעי' א') אמרינן שאסור
להשתמש בנר חנוכה, אפילו תשמיש של קדושה, כגון ללמוד תורה
לאורה. אבל אייתי דאיכא מאן דאמר דמתיר בתשמיש של קדושה,
והיינו דעת בעל העיטור (ח"ב דף קט"ו א').

[והט"ז (שם סק"ד) הקשה אם כן אמאי שרינן בשבת בפתיולת הגרועים,
מכיון דאסור להשתמש לאורה, הא אכתי ישתמש לדבר שבקדושה. וכתב
במשנה ברורה (ביאור הלכה שם) דביד אפרים ומאמר מרדכי (סק"ג) וחמד
משה (שם) כתבו ליישב].

מעתה יש לעיין מהו לדעת בעל העיטור, אם נהנה מהנרות לצורך
הצלת נפשות, ואם נימא דשרי, אם כן שידליק הנר לשם חנוכה.

וכי תימא דיש לחוש לחולקים על בעל העיטור, שהשולחן ערוך
הביאום בסתמא, הא יכול להדליק הנר על תנאי, דעכ"פ לדעת בעל
העיטור מכיון לשם נרות חנוכה.

אך באמת הא רוב הפוסקים פליגי על בעל העיטור, ואם כן ניזיל

חולה שיהנה משום פיקוח נפש

יש לעיין במי שצריך להדליק נר לחולה משום פיקוח נפש,
ולהשתמש בו, ויש לו רק נר אחד.

מי אמרינן דלא ידליקנו כלל, דהרי אסור ליהנות מנר חנוכה, או
דילמא אמרינן דידליקנו לשם נר חנוכה, ואע"פ שר חנוכה אסור
ליהנות בו, מכל מקום הרי יהא מותר ליהנות משום פיקוח נפש.

א. דעת בעל המאור

הנה יש לדון האם שרי לעשות פעולה לצורך מצוה, אם על ידי זה
יצטרך אחר כך לחלל שבת משום פיקוח נפש. והנה בגוונא דאשתפיך
חממימיה, [היינו דהוחמו חמין בערב שבת לצורך המילה ונשפכו בשבת], לדעת
בעל המאור (שבת נ"ז א') אסרינן למולו בשבת, מכיון שעל ידי המילה
יהא מוכרח לחמם מים בשבת לאחר המילה, לצורך פקוח נפש של
התינוק, אע"פ דאז יהא היתר דפיקוח נפש. אמנם ברמב"ן בשבת
(קל"ד ב') פליג, דשרי למוול, ואחר כך עבדינן לצורך פיקוח נפש.

וקיימא לן כדעת הבעל המאור. ואם כן יש לומר דהכי נמי

ביתר רוב הפוסקים.

ג. עשה דוחה לא תעשה

תו יש לעיין, דנימא דידליק לשם נרות חנוכה אף שיהנה אחר כך, מדין עשה דוחה לא תעשה, דעשה דנרות חנוכה ידחה האיסור ליהנות מהנרות.

וכעין זה אשכחן בפרי מגדים (סי' תפ"ו במשב"ז) דעשה דרבנן דוחה לא תעשה דרבנן, דהרי כתב בגוונא דיש לו רק כוס זכוכית שנקנתה מנכרי, [ואיירי בגוונא דאינו יכול לטובלו על ידי הערמה, והיינו לשאוב מים ממקוה דמים סרוחים, דבכהאי גוונא לא שייך לומר ששואב לשתיה], נימא דעשה דרבנן דארבע כוסות ידחה איסור דרבנן דשימוש בכלי זכוכית בלא טבילה.

ויש לדחות, דלא אמרינן עשה דוחה לא תעשה אלא אם הוה בעידניה, והכא לא הוה בעידניה, דאינו נהנה מהנרות אלא לאחר ההדלקה. [וכן דחה הפרי מגדים בגוונא דד' כוסות].

והנה הדבר מוכרח דלא אמרינן הכא עשה דוחה לא תעשה, דהרי אם יש לו רק נר אחד, אמרינן בגמרא שבת (כ"ג ב') דנר שבת קודם לנר חנוכה, ותיקשי, ידליק נר אחד לשניהם, וכי תימא הרי צריך ליהנות מנר של שבת, ומנר חנוכה אסור ליהנות, [וכדחזינן בכל בו (סי' מ"ד ד"ה ומצות נר) דבאמת הקשה שידליק נר אחד לשבת ולחנוכה, ותיירץ דהא בנר חנוכה אסור ליהנות לאורו], מכל מקום להני"ל נימא דיהא שרי ליהנות מהנר חנוכה, מפאת עשה דוחה לא תעשה.

ואין לדחות דאינו יכול להדליק נר אחד לשניהם, דהרי כל אחד מדליק במקום אחר, דנר שבת מדליק בפנים, ונר חנוכה בחוץ, דהא כתב הריטב"א בשבת (חדשים כ"א ב') דכמו דאמרינן בגמרא (שם כ"א ב') דבשעת הסכנה יכול להדליק בפנים על שולחנו, הוא הדין גם שלא בשעת הסכנה, דאם אי אפשר להדליק בחוץ, מדליק בפנים.

אך יש לדחות דשאני התם בנר שבת, שיש הנאות שאינן הכרחיות, משא"כ בגוונא דידן דלא יחנה אלא לצורך פיקוח נפש.

ד. רק רגע הראשון לנר חנוכה

תו יש לומר, דהנה כתב בפרי מגדים (סי' תרע"ג א"א סק"ו) ומובא בביאור הלכה (סי' תרע"ב סע' ב') דהוה ספיקא דדינא אם בעינן שמן שיכול להידלק חצי שעה, דתליא בבי' לישני בגמרא (שם כ"א ב'), ואם כן ביש לו רק שמן כל שהוא, ידליק בלא ברכה. [ולכשיזדמן אחר כך שמן לחצי שעה נמי ידליק בלא ברכה שמא כבר יצא].

ואם כן ידליק השמן לתחילת זמן ההדלקה, ואחר כך יהא נר בעלמא, ולא יחנה בתחילת הזמן,

ולא מיבעיא בהדליק מעט שמן לחודא לשם נר חנוכה, ואת שאר השמן הדליק אחר כך בפני עצמו שלא לשם חנוכה, ודאי שפיר דמי, אלא אפילו אם הדליק בפעם אחת, הרי יכול לייחד השמן לנר חנוכה רק לזמן קצר בתחילה, וכי תימא דלצד דבעינן חצי שעה, תחול הקדושה בעל כרחך למחצית השעה, הא יכול להתנות שמכיון לשם חנוכה רק אם נימא כהאי צד דמהני לזמן קצר.

אך גם זה תיקשי, אם כן ביש לו רק נר אחד בשבת חנוכה, ידליק לזמן קצר לשם חנוכה, להסוברים דמהני זמן קצר, ואחר כך יהא לנר שבת. והרי חזינן דלא עבדינן הכי.

ה. לדחות הנ"ל

אך יש לדחות, דטעמא דחיישינן שלא יתנה כהוגן, וכדכתבו הפוסקים (עין חזון איש או"ח מועד סי' קכ"ד לדף קי"ד) אמאי ביש לו מרור וכרפס לא נימא שיתנה שאינו רוצה לצאת.

תו יש לדון לדחות, דמכיון דלא חל מתחילתו לשם שבת לא מהני, וכדינא דמי שהדליק נרות שבת קודם פלג המנחה.

אך אינו כן, דאפילו אי לא חל לשם נרות שבת, מכל מקום הא מבואר בסוגיא (שם) דכל הא דנר שבת קודם רק משום שלום בית, ואם כן סגי לן שיש אור בבית ובטל טעמא דשלום בית, ואם כן שוב נר חנוכה קודם.

וראייתי שכן מבואר בספר הלכות חג בחג (חנוכה פ"ב הלכה י"א) דאם יש בבית אור אחר, אף שאין יוצאים בה נר שבת, מכל מקום עכשיו נר חנוכה קודם.

והעירו, דיש להוכיח מרמב"ן בשבת (כ"ג ב') לא כך, דהרי כתב ברמב"ן דמדאמרינן נר חנוכה ונר שבת, נר שבת עדיף, משמע דאף אם מדליק שניהם, מכל מקום מקדימין להדליק נר שבת לנר חנוכה, שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם לחבירו.

והרי אם נימא דהקדימה רק מפאת שלום בית, ובזה הרי יוצא גם באור אחר, חזינן דאין מעלה מצד גוף המצוה דנר שבת, אם כן שיקדים נר חנוכה משום פרסומי ניסא.

אך נראה דאינה ראייה, דמכל מקום השתא יש בנר שבת תרתי, דיש בה גם משום שלום ביתו, ולכן יש להקדימו.

ו. מסקנא

נמצא מבואר שלא ידליק לשם נר חנוכה, אלא רק לשם נר חול ויהנה ממנו. אך אם אפשר שידליק מקצת שמן בתחילה רק לנר חנוכה וחוף מזה בשביל החולה, בזה יעשה כן. [ובשבת לא שייך למיעבד הכי, דהרי צריך שהנר ידלק לאחר השקיעה].



הדליק בעצמו האם יצא מאביו

הגרע"א (תניינא סי' י"ג) אייתי פלוגתא הפוסקים אם על הידור מברכין, כגון בגוונא שבשעה שבירך על העיקר לא היה דעתו שיוכל להדליק גם ההידור, דסבר שאין לו יותר נרות, ורק אחר כך נזדמנו לו, או בגוונא שטעה במנין הימים, וסבר שצריך להדליק פחות, ואחר כך נודע לו שצריך להדליק עוד נרות, דעת הפרי חדש (סי' תרע"ב) דאינו מברך על ההידור, ודעת האליה רבה (שם) דמברך.

והקשה הגרע"א לדעת הפרי חדש, הא חזינן דאע"ג דמדינא סגי בנר איש וביתו, אך המהדרין מדליקין כל אחד ואחד, ומברכין על הדלקתם, ואם כן ראייה לאליה רבה דמברכין על הידור.

ותירץ הגרע"א דכוונת המדליק שלא לצאת בהדלקת ראש הבית, והלכך חייב מדינא.

הנה יש לחקור לדברי הגרע"א, מהו בנן שהדליק, ולאחר מכן אגלאי דהדלקתו היה בפסול, כגון דלא היה שמן שיכול להידלק מחצית השעה, או היה נקב בחנוכיה ולא היה יכול להחזיק השמן, וכן כיוצא בו,

מי אמרינן דחייב להדליק מדינא פעם שנית, או דילמא אינו חייב, דיכול לומר דכל הא דלא יצא בהדלקת האב, היינו רק מכיון שרצה לצאת בעצמו, והשתא דלא עלתה בידו חוזר להדלקת האב.

והנה לחד גיסא, בפשוטו נראה כהצד הראשון, וחייב לחזור ולהדליק מדינא, דמכיון דרצה להדליק בעצמו, אם כן סילק עצמו מהדלקת האב.

אך לאידך גיסא, יש להוכיח כהצד השני, דהרי חזינן בשולחן ערוך (סי' תקכ"ז סע' ז') לענין עירוב תבשילין, שאם נאבד העירוב מהני זיכוי גדול העיר, אע"ג דבשעת מעשה לא רצה הבעל הבית לזכות בעירוב דגדול העיר, [דאם יזכה הוה ברכתו לבטלה], מכל מקום אמרינן דדעתו דאם שלו לא יעלה, חייל עירוב גדול העיר, ואם כן הכי נמי דכוותה.

אך יש לדון בכמה אנפי לחלק בין הדלקת נר חנוכה לעירוב תבשילין:

א. תליא אם מברכין על הידור

יש לדון דהא דחידש הגרע"א דכוונת המדליק שלא לצאת בהדלקת גדול הבית, היינו דוקא לדעת הפרי חדש דעל הידור לא מברכין, אמנם לדעת האליה רבה דמברכין על הידור, אם כן אין הוכחה דאינו רוצה לצאת בהדלקת אביו, דהרי אפילו אם מכוון לצאת ממנו, והדלקתו אינו אלא מפאת מהדרין, מכל מקום על הידור לחוד מברכין, ואם כן יהא תליא בפלוגתא הפוסקים. ויש לדון להקל בספיקא.

אך אינו מוכרח, דיש לומר דלכולי עלמא אינו מכיון לצאת, וכדדן הגרע"א דיכול להדליק נר העיקר של אחד מבני הבית, מנר העיקר של גדול הבית, אע"ג דמהדרין מעיקר לא שרינן, וכן אייתי הגרע"א מדברי המגן אברהם דאינו מכוון לצאת. וצריך תלמוד.

נרות מהדרין ביחד

כתב במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרע"ג סע' ב') דאע"ג דכבתה אין זקוק לה, מכל מקום כדי לקיים מהדרין מן המהדרין, בעינן שבעת ההדלקה יהיה הנרות לפי חשבון הימים דלוקים ביחד, ולא בזה אחר זה. ועל כן אם כבתה אחד מהנרות קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור ולהדליקה. [וכך כתב בגליון הגרע"א או"ח בעין הגליון].

ויש לדון בהאי יסוד מכמה אנפי:

א. מהדרין בלא העיקר

הנה מתבאר מדברי המשנה ברורה הנ"ל, דאף אם כבתה נר הראשון, וכבר יצא ידי חובתו בהאי נר, דהרי כבתה אין זקוק לה, מכל מקום חוזר ומדליקה כדי לקיים מהדרין, חזינן דשייך לקיים מהדרין גם בלא שיהא עכשיו נר העיקר.

ולפי זה אם היה לו רק נר אחד, וכבר דלק כדינו, ואחר כך השיג נרות כמספר הימים, יחזור וידליקום לקיים מהדרין.

ולכאורה יש להכריח כן, כד נימא כדברי המשנה ברורה הנ"ל דבשביל מהדרין בעינן שיהא כל הנרות ביחד, דהרי לעולם מדליק בזה אחר זה, ונמצא דהראשון, דהוא נר העיקר, כלה כעבור מחצית השעה, [דהרי חשיב נר העיקר רק לחצי שעה], נמצא דבסוף החצי שעה של השני, כבר אין לו את העיקר, אלא על כרחך אמרינן דמהדרין של העיקר מתחיל יותר מאוחר כאשר יש כולם, ונמצא דבסוף החצי שעה של השני יש רק נרות מהדרין.

ב. מהדרין לפני העיקר

הנה יש לעיין מהו בגוונא דהיה לו רק נר אחד, והדליקו ונגמר, ואחר כך נזדמנו לו עוד נרות לקיים מהדרין, וכהנ"ל דמדליקין למהדרין גם לאחר גמר העיקר, ונגמרו מהדרין, ואחר כך נתברר שהנר הראשון היה פסול, וצריך לחזור ולהדליק נר העיקר, נמצא דהדליק מהדרין קודם העיקר.

מי אמרינן דכמו דמהני מהדרין לאחר גמר העיקר, הכי נמי מהני לפני העיקר, או דילמא נימא דלא שייך מהדרין אלא לאחר שכבר קיים העיקר.

וכי תימא דבגוונא דידן ודאי יצא ידי חובתו, דנתברר דאחד מאלו הדליק למהדרין באמת היה גם לעיקר הנר, אינו כן, דכוונה למהדרין לא מהני למשווי ליה כעיקר, וכמו שמבואר בדברי בית הלוי (עה"ת, סוגיא דחנוכה ד"ה והנה עיקר).

דהנה הקשו התוספות בשבת (כ"א א' ד"ה ומותר) למה אמרינן בגמרא (שם) דאין מדליקין בשמנים הגרועים, בחול מפאת דכבתה זקוק לה, ובשבת מפאת דמותר להשתמש לאורה, הרי בטעמא דכבתה זקוק לה סגי, שהרי אם כבתה אינו יכול לחזור ולהדליקו בשבת.

ותירץ הבית הלוי, ובהקדם, דהא דאמרינן דחיישינן שמא יתכבה, וכבתה זקוק לה, לא חיישינן הכי אלא לענין נר העיקר ולא לענין המהדרין, וגם לא חיישינן שיכבה יותר מנר אחד,

ואם כן בשבת אין לאסור להדליק בשמנים הגרועים מפאת כבתה זקוק לה, דהרי מכיון דמדליקין לפני הזמן, אם כן כשמגיע הזמן כולם נעשים עיקרים, ולכן אין לחשוש שיכבו כולם, משא"כ בחול שרק אחד מהם עיקר. [ותוספות דחקו, יש לבאר דחיישינן שכולם יכבו].

ותיקשי, דאף בחול אמאי חיישינן, הרי אף אם באמת יתכבה נר העיקר, מכל מקום ייצא ידי חובת העיקר באחד משאר הנרות, אלא על כרחך חזינן דכוונתו להיידור לא מהני למשווי עיקר. [אמנם יש לחלק, דשאני התם דדוקא נר הראשון הדליק לנר העיקר, ולא שאר הנרות, משא"כ הכא דלא הדליק אף אחד מנרות אלו לשם העיקר].

ג. נידון במנחת חינוך כעין הנ"ל

הנה דן במנחת חינוך (מצוה ל"א אות י"א) האם אפשר לקיים הדרבנן קודם הדאורייתא, כגון אם קידש במקום הסעודה אבל בלא כוונה לשם מצוה, דלדעת המגן אברהם (סי' ס"י סק"ג) במצוות דרבנן אין צריכות כוונה, נמצא דיצא רק מדרבנן, האם אחר כך יכול לקדש באופן דלא יצא אלא מדאורייתא, כגון שמכוון לשם מצוה, אבל הוה שלא במקום סעודה.

ב. האב לא כוון להוציא

יש לדון דשאני בגוונא דנרות חנוכה, דגם האב לא כיוון להוציא. אך יש לעיין האם בעינן כונה מפורשת דהאב, או דילמא סגי שזהו רצונו. ונפקא מינה בגוונא שהאב לא ידע שאחד הבנים נמצא בבית, ואחר כך אשתכח שנמצא.

וגם אם נימא דבעינן כונה דהאב, יש לומר דכשם דלגבי הבן הוה כמתנתה, הכי נמי לגבי האב.

ג. לחלק בין זיכוי להדלקה

יש לחלק, דזיכוי הוה פעולה מצד המזכה, ומכוון בהדיא לזכות לכל בני העיר, ואם כן חיילא אף שהזוכה לא חשב, משא"כ הדלקה על ידי האב חיילא ממילא, אך לא מכח כוונתו להדיא להתייחס לבן, ואם כן נימא דאינו חל אם הבן התכוון לא לצאת.

ד. האם יכול להרבות בעירובין

תו העירו, דיש לעיין במי שהניח עירוב תבשילין ולאחר שהניח, הניח עוד עירוב, על מנת שאם יאבד הראשון יועיל השני, ולכאורה פשיטא דמועיל, כדחזינן מדינא דזיכוי, ויש לפרש טעמא דיש בכחו להרבות בעירובין.

ואם כן נימא דאין זכוי גדול העיר בסתירה לעירוב ידידה, דהרי יכול להיות לו ב' עירובים, משא"כ בהדלקה, דאינו יכול לקיים מצות הדלקה רק פעם אחת.

אך עדיין יש להוכיח מעירוב, דהרי מכל מקום הא חזינן דמהני דעתו שאם יאבד עירוב ידיה יחול אידך, ואם כן בנידון דידן נמי נימא הכי, אלא נשאר רק החילוק באות ב' הנ"ל.

ה. דברי הבית הלוי

הנה כתב בבית הלוי (שם ד"ה הנה בהא) דלכאורה נפקא מינה בין יום חול לשבת, לענין אם שרי להדליק נרות מהדרין בפתילות הגרועין, דבשלמא ביום חול, אסרינן רק מטעמא דכבתה זקוק לה, ואם כן שרי במהדרין, דאפילו אם יכבה, הא לית לן בה, דהרי אינו חייב להדליק נרות מהדרין.

משא"כ בשבת דאסור גם מצד טעמא דשמא יטה, יהא אסור גם בנרות דמהדרין, מכיון דחיישינן שמא יטה כל נר נר, [נדקדק לפי זה דלא אתי שפיר לישנא דרב הונא דמשמע דשבת וחול שוין בדינן, וצריך עיון, דהא בלאו הכי אין שוין בלית ליה אחרים, דרק מצד שמא יטה אסרינן. אלא צריך לומר דהכא תיקשי טפי דדיינינן בפרטי הדין באיזה נרות אסרינן, ודוחק].

אך כתב בבית הלוי, דזו אינה נפקא מינה, דהרי גם בשבת שרינן פתילות הגרועים בנרות מהדרין, דהנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' רס"ד סע' א') דיש אומרים דאם יש נר אחד מדברים המותרים, מותר להשתמש גם לאור האחרים, דכיון שיש שם נר כשר יזכור ולא יטה.

ואם כן כיון דנר העיקר צריך להיות בפתילה מעליא, מפאת הא דכבתה זקוק לה, ממילא מותר להדליק שאר הנרות בפתילות הגרועים, דאין חשש שמא יטה, כיון דעכ"פ יש כאן פתילה אחד שהוא מעליא.

אך אם נימא כהצד הנ"ל דבמהדרין דנר לכל אחד ואחד, אם לא תעלה הדלקתו, חוזר להדלקת האב, אם כן אכתי איכא נפקותא למה שכתב המשנה ברורה (שם ס"ק ה') דאע"פ דדעת מגן אברהם דאפילו בחדר אחר, [וכך כתב במדרכי שבת פ"ב סו"ס רס"ג דאפילו במרחץ], מכל מקום שאר פוסקים (אליה רבה וקרנן נתנאל, וכן דייק מהגר"א) פליגי על המגן אברהם, וסברי דדוקא כשיש נר מעליא באותו חדר.

ואם כן היכא דהאב הדליק בחדר אחד והבן בחדר אחר, לטעמא דכבתה זקוק לה יש להתיר להדליק גם נר העיקר בפתילות הגרועים, דאף אם יכבה שפיר דמי, דהרי אמרינן דכוונתו דאם לא יצא בהדלקה של עצמו, ייצא מהדלקה של אביו, אבל מפאת שמא יטה יש לאסור, דהרי באותו חדר אין נר אחר.

[וכי תימא דבין כך אין להדליק בפתילות הגרועים מפאת שמפסיד הברכה, הא לכאורה לא חיישינן לה כיון דלא הוה ספק שקול שבאמת יכבה, כמו שכתב המאירי (שם). אמנם בחתם סופר (שם) כתב דאף אם נימא דאם אין לו פתילות מעליא, ידליק מפתילות הגרועים, מכל מקום לא יברך, מכל מקום אכתי משכחת לן שיצא הברכה מדין שומע כעונה מן האב].

אך אם נימא דאף אם יכבה לא יצא בהדלקת אביו, שוב ליכא נפקותא. [והרי כתב הבית הלוי דמשמע דאין נפקותא]. איברא באמת אין זה מעלה ארוכה, דיהא נפקותא במפרש להדיא שאם יכבה יצא בשל אביו, דתנאי מפורש ודאי מהני.

מי אמרין דבקיודש הראשון יצא ידי חובת קידוש דרבנן, ובקיודש השני יצא ידי חובת קידוש דאורייתא, או דילמא אמרין דלא שייך לקיים הדרבנן לפני שמקיים הדאורייתא, וצריך לחזור ולקדש פעם שלישית במקום סעודה. ואם כן הכי נמי בנידון דידן נימא דאינו יכול לקיים הידור לפני העיקר.

אך העירו דיש לחלק דדוקא דרבנן קודם דאורייתא לא שייך, אבל הידור קודם העיקר שייך, דכיון דחזינן דעבדינן הידור אף שגמר העיקר, אם כן יש לומר דמהני גם מקודם.

ד. שתי נרות ביום השלישי

בעיקר דברי המשנה ברורה והגרע"א דצריך שיהיו ביחד, הנה בבית הלוי (ועה"ת, סוגיא דחנוכה, ד"ה בגמרא חד אמר) נסתפק ביום השלישי ואין לו אלא שתי נרות, מי אמרין דידליק עכ"פ שתיים, או דילמא מכיון דאינו מדליק כמנין הימים, אינו מקיים המהדרין כלל, ולא ידליק אלא נר העיקר. [והמשנה ברורה (סי' תרע"א סק"ה) בשם חיי אדם (כלל קנ"ד סכ"ה) וכתב סופר (סי' קל"ה) נקט כהצד השני, וידליק או כמספר הימים או כלום].

מעתה אם נימא כהצד הראשון דבית הלוי, דגם אם אינו כמספר הימים מקיים חלק מהמהדרין, אם כן היאך מצינן למימר דבזה אחר זה לא עשה כלום.

אך יש לבאר דאינו סתירה, דגם לבית הלוי בעינן שיהיו ביחד, דאם יהיו בזה אחר זה, הוה ליה רק הידור של אחד, ולא קא עביד מידי.

ויש להכריח כן, שהרי תוספות (שם כ"א ב' ד"ה והמהדרין) כתבו דלא עבדינן תרתי הידורים דלא מינכרא, חזינן דהמינכרא לעיכובא, ואם כן לכאורה מהאי טעמא נמי, המדליק בזה אחר זה אינו ניכר. [אלא אם כן נימא שידעו שהדליקו פעמיים].



לענות אמן בן נר לנר

הנה יש לדון במי ששמע ברכה באמצע הדלקת הנרות, בין נר לנר, האם יענה אמן. [וכן יש לעיין באמצע בדיקת חמץ או תקיעת שופר].

א. הנרות הללו

הנה יש סוברים (מהרש"ל, מובא במשנה ברורה סי' תרע"ו סק"ח) שאחר שהדליק נר הראשון שהוא העיקר אומר הנרות הללו, ויגמור ההדלקות בעוד שאומר הנרות הללו. חזינן דמפסיק בין נר לנר. אך אינו מוכרח לנידון דידן.

ב. סתירה בפרי מגדים

הנה דן בפרי מגדים (בספרו ראש יוסף שבת כ"ג א' ד"ה נסתפקתלי) דסח בין נר לנר חוזר ומברך.

אמנם לפי מה שכתב בפרי מגדים (סי' תרע"א משב"ז סק"א) דעל הידור אין מברכין מספק, אם כן לא יחזור לברך, דהרי עיקר הנר כבר הדליק, ושאר הנרות אינם אלא מהדרין.

ג. מנחת יצחק

הנה כתב במשנה ברורה (סי' תרע"א סק"ה) בשם הכתב סופר, דביום השלישי, ואין לו אלא ב' נרות, לא ידליק אלא אחד, דלמהדרין בעינן דוקא כמנין הימים, ופחות מזה מגרע גרע.

וכתב במנחת יצחק (ח"ד סי' קט"ו) דלסברת הכתב סופר, נמצא דכל הנרות הם חלק מהמצוה, דהרי צריך כולם, ואם כן אע"פ דאין מברכין על הידור, מכל מקום אחרי שכבר הוסיף להדליק יותר מנר אחד, יכול לברך, דהרי השתא דיש כבר שתיים, אם לא יעשה כמנין הימים, מגרע גם נר הראשון.

אם כן לפי זה גם לענין שח דינא הכי, למשל בליל שלישי, אם שח

בין נר הראשון לנר השני, אין צריך לברך שנית, דהרי העיקר כבר קיים, וההידור עדיין לא התחיל, משא"כ אם שח בין השני להשלישי, צריך לברך שנית, דהרי הוה באמצע קיום המצוה.

וצריך עיון בדבריו, דמכל מקום אמאי מברכין, הרי חיובו לא מפאת גוף הנר אלא דבלא זה מגרע את הראשון. וגם עצם הסברא שכתב בכתב סופר דמגרע הראשון, צריך עיון אם מוסכם.

ד. לחלק באופן אחר

שמעתי שדנים איפכא, שבין נר הראשון לנר השני לא יענה, שההידור עדיין לא התחיל, ועדיין לא חלה הברכה על ההידור, משא"כ בין נר השני לנר שלישי יכול לענות, דהרי הוה כבר באמצע ההידור.

אך נראה דבאמת נר הראשון הוה גם כן מן ההידור, ואם כן אחרי הדלקת הראשון כבר חלה הברכה על ההידור, שהרי חזינן במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תרע"ג סק"ב) דאם כבה העיקר קודם השני, יש להדליקו, שבלא זה אין כאן הידור. ואם כן אם יכול להפסיק בין השני להשלישי, יכול להפסיק גם בין הראשון להשני.



נעשה למעלה מעשרים אמה

הנה אמרין בגמרא שבת (כ"ב א') נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה. ושאלו מהו אם הכביש נחפר לאחר ההדלקה, ועכשיו הנרות הם למעלה מעשרים אמה, האם אפשר לברך ברכת הרואה, וכן האם רשאי לכבותה.

א. צדדי הספק

וצדדי הספק, מי אמרין דיצא, דאזלינן בתר שעת ההדלקה, והרי באותה שעה היה בתוך עשרים,

או דילמא אמרין דלא יצא, דנהי דההדלקה היתה כדינה, מכל מקום השתא לאו כלום הוא, ודומה לנגב הנר חנוכה לאחר שהדליקו, ולקחוה למקום אחר. וכן היה נראה.

ושבו שאלו אם נימא הכי, מהו כשחזרו והגביהו הכביש. ובזה נראה דלאו כלום הוא, דכבר נתבטל.

ב. וכן הנידון בבנאו חלון בבית ממול

כמו כן יהא הנידון בהא דדנו רבנן בתראי בהדליק למעלה מעשרים, ויש גם ממולו בית למעלה מעשרים שגרים שם, דדעת דרך אמונה דלא מהני, אמנם יש חולקים.

ואם נימא דמהני, מהו אם בשעת ההדלקה לא היה חלון, ואחר כך עשו חלון. [איברא העירו, דבגוונא דהבית שממולו חלונותיו סגורים, וכל הזמן יכול לפותחם, בהא ודאי מהני].

ג. נכבה נר אחד

שאלו מהו בנכבה נר אחד מנרות חנוכה, ואינו זקוק לו, האם רשאי לכבות שאר הנרות, והיינו כד נימא כמו שנקט במשנה ברורה (סי' תרע"א סק"ה) דביום שלישי ויש לו רק שתי נרות, אינו מדליק שתיים אלא אחד, וכן כד נימא כביאור הלכה (סי' תרע"ג סע' ב') דבעינן ההידור בשעה אחת, ולא בזה אחר זה.

ולכאורה להאמור נימא דיכול לכבות, דהשתא אינו מקיים בזה מהדרין, נמצא דלאו כלום הוא, ודמי להא דנעשה לאחר ההדלקה למעלה מעשרים.

ואולי הכא עדיף, דהאי נר כמו שהוא עכשיו היה בתורת נר חנוכה, ולא דמי להא דנעשה למעלה מעשרים, דעכשיו הנר נמצא למעלה מעשרים אמה.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום לזיכוי הרבים,
'חמדת אברהם'
סוקולוב 17 א'
דירה 7 ב"ב,
פקס, 0737263949
טל' 035703949
בין 730 - 830.
בערב

ניתן עדיין להשיג מהמהדורה השביעית של הספר 'אגן הסהר'

בתוספת פי' חמש מהדורה ג', למעלה מתשע מאות עמודים, הכולל בתוכו עובדות, הנהגות, עצות והדרכות, פניני הלכה, חכמה ומוסר מרבינו דצוק"ל, בתוספת מאות עובדות והנהגות חדשות שעדיין לא נתפרסמו, והרבה מכתבים ועובדות מכתב יד קדשו, ובסופו מצורף קונטרס תמונות מרהיב עין מחיי רבינו, ומפתח נושאים מפורט.

אשר בתוכו הרבה עובדות והנהגות על עיני חנוכה

ניתן להשיגו בירושלים - משפ' פיש גבעת משה 12 (קומה לרדת) טל' 02-5373351 ובבני ברק - משפ' פיש רחוב הרב קוטלר 21 טל' 03-6188995

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת מקץ - חנוכה

"ויגלח ויחלף שמלותיו - בדין גילוח בתער מפני כבוד מלכות"

"וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור, ויגלח ויחלף שמלותיו ויבוא אל פרעה". (פרק מ"א פסוק י"ד).

ולאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. אבל מצד עצם האיסור, זה אסור מן התורה. דאיתא בגמ' במכות (דף כ' ב') "תני תנא קמיה דרב חסדא, אחד המקיף ואחד הניקף לוקה, אמר ליה מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי. דאמר לך מני רבי יהודה היא דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, רבא אומר במקיף לעצמו ודברי הכל, רב אשי אומר במסייע ודברי הכל". ופרש"י, "דאכיל תמרי בארבילא, האוכל תמרים בכברה יהא לוקה בתמיה, כלומר ניקף מה פשע שהוא לוקה לאו שאין בו מעשה הוי ולא לילקי". מבואר ברש"י שקושית הגמ' "מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי", הוא רק על ענין המלקות, איך יתכן שהניקף ילקה, הרי הוא לא עשה מעשה, ולא שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ומבואר שבעצם הדבר גם הניקף עובר איסור דאורייתא שהלאו של לא תקיפו פאת ראשם הולך גם על הניקף אפילו שאינו עושה מעשה, אלא שלענין המלקות אינו לוקה כיון שאין בו מעשה. וא"כ תמוהים דברי הרע"ב שביאר ברש"י על התורה, שאם הניקף לא עושה מעשה, אין בזה איסור מן התורה אלא מדרבנן, ולכן הותר ליוסף לגלח מפני כבוד המלכות. דברש"י במכות מפורש שגם כאשר המקיף לא עושה מעשה, יש עליו איסור מן התורה. ואם האיסור הוא מן התורה, כמובן שאין בזה את ההתר של מפני כבוד המלכות. ובדעת הרע"ב צריך לומר שפירש את קושית הגמ' במכות "מאן דאכיל תמרי בארבילא לקי", שהקושיא היא לא רק על המלקות שלא יתכן שהניקף ילקה, אלא גם עצם האיסור קשה, שניקף שאינו עושה מעשה אינו עובר שום איסור מן התורה, ואיך כתוב בברייתא שלוקה, הרי אם אין לו איסור לא יתכן שילקה.

ופרש"י, "ויגלח, מפני כבוד המלכות". ובפירוש רבנו עובדיה מברטנורה הביא את דברי רש"י שגילח מפני כבוד המלכות, והקשה על זה, "מאי קמ"ל, פשיטא דמפני כבוד המלכות עשה זה. ועוד קשה, למה לא תפש רש"י כל הפסוק ויגלח ויחלף שמלותיו, שהרי גם את הכל עשה מפני כבוד המלכות. י"ל משום דקשה לו ויגלח דאין גלוח אלא בתער, ומשמע מכאן שגלח גם את זקנו בתער, ואיך עשה הדבר האסור הזה להשחית פאת זקן. לכך פירש"י ויגלח מפני כבוד המלכות, שמפני כבוד המלכות מותר, וכדאמרינן אבטולם בר ראובן התירו לו לספר בתער מפני כבוד המלכות. וזה כי כשאין הניקף מסייע למקיף ואינו עושה מעשה בידיים, אין שם אלא איסורא דרבנן, ומפני כבוד מלכות התירו לו, ולכן תפש רש"י ויגלח מפני כבוד המלכות".

מבואר בדברי הרע"ב שרש"י הבין שאם כתוב בפסוק "ויגלח" הכוונה היא שגילח בתער, ועל זה הוקשה לרש"י איך עשה את הדבר האסור הזה להשחית פאת זקן. ולכן תירץ שעשה כן מפני כבוד המלכות. ומדובר באופן כזה שאיסור הגילוח הוא רק מדרבנן, שיוסף בעצמו לא עשה שום מעשה, שהגילוח עצמו נעשה על ידי אחרים, ויוסף הניקף לא סייע ולא עשה שום מעשה בשעת הגילוח, ובוזה כיון שהניקף אינו מסייע למקיף, האיסור הוא רק מדרבנן. ובדבר זה שהאיסור הוא רק מדרבנן, התירו חז"ל לעבור על האיסור הזה מפני כבוד המלכות.

אחד המקיף ואחד הניקף לוקה

ולכאורה דבריו צ"ע, בדברי רש"י במסכת מכות מבואר בפשיטות שכאשר הניקף אינו מסייע למקיף, האיסור הוא מן התורה, ולא רק מדרבנן. אלא שאם אינו מסייע אינו לוקה, משום שלא עשה מעשה,

*

התר מפני כבוד המלכות באיסור גילוח בתער, ובאיסור בחוקותיהם לא תלכו

יש כח ביד חכמים להתיר איסור בחוקותיהם לא תלכו אמנם באמת בעיקר הדבר, הטור והשו"ע מפרשים את הגמ' הזו שמדובר באיסור דאורייתא של בחוקותיהם לא תלכו, ואעפ"כ משום כבוד מלכות התירו לו לספר כדרך הגויים. וכך פסקו הטור והשו"ע (יו"ד, סימן קע"ח) לאחר שכתבו בתחילה את כל הדברים שאסור לעשות משום דרכי הגויים, כתבו "מי שקרוב למלכות וצריך ללבוש במלבושיהם ולדמות להם, מותר בכל". ובבית יוסף מביא שהמקור לכך הוא מהגמ' של אבטולם בר ראובן, והקשה כיון שזה אסור מדאורייתא איך התירו משום כבוד מלכות. וכתב לתרץ "ועוד יש לומר שהתורה לא פירשה דבר, אלא סתמה וכתבה ובחוקותיהם לא תלכו, ומסרה הדבר לחכמים והם אסרו דברים אלו לשאר בני אדם ולא ראו לאסרם לקרובים למלכות, וקרא דובחוקותיהם לא תלכו יתקיים בקרובי מלכות בדברים שאינם מעלים ולא מורידים לענין קורבתם למלכות".

מבואר בבית יוסף, שבאמת בסתם איסורים אין התר משום כבוד מלכות, וההתר הוא רק באיסור הזה כיון שהוא נמסר לחכמים מה לאסור באיסור

והנה הרע"ב הוכיח כדבריו מאבטולם בר ראובן שהתירו לו לספר בתער, מפני כבוד המלכות. ומזה למד שכאשר הניקף אינו מסייע למקיף, האיסור הוא רק מדרבנן, ולכן שייך להתיר את האיסור הזה מפני כבוד המלכות. והנה בגמ' בבא קמא (דף פ"ג א') ובסוטה (דף מ"ט ב') מובא המעשה על אבטולם בר ראובן, אולם אצלנו בגמ' לא מובאת הגירסה הזו שהתירו לספר בתער משום כבוד מלכות, אלא שהתירו לו לספר קומי, שזה היה סוג תספורת שנהגו בו הגויים.

וכך מובא בגמ', "וכדתניא המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי, אבטלמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי, מפני שהוא קרוב למלכות". ופרש"י, המספר קומי, לפנים במצח. מדרכי האמורי, שמספרים מלפניהם ומשיירין בלורית מאחריהם.

ויתכן לומר שההתר של כבוד מלכות נאמר רק באיסור הזה של בחוקותיהם לא תלכו, אבל לגבי איסור גילוח בתער יתכן שכלל אין את ההתר של כבוד מלכות. וא"כ אפילו לפי שיטת הרע"ב שבאיסור דרבנן יש התר משום כבוד מלכות, הרי לפי הגירסה בגמ' שלפנינו הגמ' לא מדברת על איסור גילוח בתער אלא על איסור אחר.

הזה, לכן היה כח בידם שלא לאסור את זה לקרובי המלכות.

גילוח בתער

והנה לגבי איסור גילוח בתער, הט"ז נוקט שיש בזה מחלוקת בין הרמב"ם לטור, אם יש בזה התר משום כבוד מלכות. דהנה הרמב"ם (הלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה א') כאשר הביא את האיסור של גילוח בתער כתב בתחילת דבריו, "אין מגלחין פאתי הראש כמו שהיו עושין עובדי כוכבים וכו'", הוסיף בדבריו את המילים שהאיסור הוא לעשות כמו שהיו הגויים עושים.

והטור (יו"ד, סימן קפ"א) הביא את דברי הרמב"ם הללו, וכתב שמה שכתב שהאיסור הוא משום שכך עושים הגויים אינו מפורש בפסוק, ואין צורך בטעם זה. וז"ל: "וזה אינו מפורש, ואין אנו צריכים לבקש טעם למצות כי מצות מלך הם עלינו, אף לא נדע טעמן".

וכתב הט"ז (יו"ד, סימן קפ"א סק"א) דנחלקו הרמב"ם והטור בדין זה



"ויעש האיש - זמן גדלות לחיוב מצוות ועונשין"

"ויעש האיש כאשר אמר יוסף, ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף". (פרק מ"ג פסוק י"ז).

את דברי רש"י באבות שמוכיח שלא מצינו בתורה "איש" פחות מבן י"ג, אלא הקשה בסתמא איך מנשה נקרא כאן "איש" כאשר היה פחות מבן י"ג. וכתב לתרץ "וי"ל שלפירוש ר' יהודה חסיד גבי ער ואונן נחא, לעיל בפסוק וימת גם אותו ודו"ק". וכוונתו ליישב דברשת וישב (פרק ל"ח פסוק י') הריב"א מקשה, במעשה של ער ואונן, למה נענשו ער ואונן הרי באותה שעה היו רק בני ח', ובית דין של מעלה אינם מענישים עד גיל כ'. וכתב בשם ר' יהודה חסיד לתרץ, "דאין הדבר תלוי אלא בדעת ובמחשבה, כי יש פחות מי"ג שנה ערום בדעת ובמחשבה לרעה או לטובה, ועל זה נאמר כי כל לבבות דורש ה' וכו'".

וביאור הדברים הוא שיסוד הדבר שאדם נקרא גדול רק מגיל י"ג שנה, הוא משום שפחות מגיל זה אין באדם דעת שלמה, וממילא אי אפשר לחייבו ולהענישו בעונשי התורה, שאנו נוקטים שעשה את המעשה הזה שלא מדעת. אבל מגיל י"ג כבר דעתו שלמה, וממילא הוא מתחייב על מעשיו. ולפי זה אלו שדעתם שלמה לפני גיל י"ג, אפשר לחייבם ולהענישם על מעשיהם גם קודם שנת י"ג.

ולכן ער ואונן נענשו משמים אע"פ שהיו רק בני ח', כיון שהיו ערומים בדעת, שכבר בצעירותם היה להם דעת שלמה ומיושבת. ולפי דעתם וחכמתם היה להם כבר את ההבנה השלמה להמנע מחטאים, ולכן כאשר לא נמנעו ועברו על מצוות ה' נענשו, אפילו שהיו עדיין קטנים בני ח'.

ולפי זה כותב הריב"א שגם כאן אפשר לומר שאע"פ שמנשה היה עדיין קטן בן ט' שנים, מ"מ כיון שבדעתו היה לו דעת שלמה ונבונה כאיש גדול בן י"ג שנה, ממילא כבר עכשיו שייך לקרוא לו "איש".

והנה בדעת רש"י בוודאי שאי אפשר ליישב כך, שהרי רש"י מוכיח משמעון לוי שהיו בני י"ג והתורה קוראת להם "איש", דמזה מוכח דכל מקום שכתוב איש בתורה הכוונה לגדול בן י"ג. ואם רש"י סובר כסברת הריב"א הרי אי אפשר להוכיח משמעון ולוי לכל התורה כולה, דיתכן לומר שבאמת כל פעם שכתוב בתורה "איש" הכוונה על גיל יותר מבוגר מי"ג, ומה ששמעון ולוי נקראו בשם "איש" בגיל י"ג הוא משום שהיה בהם דעת מופלגת וכבר בגיל י"ג דעתם היתה שלמה ונבונה כאיש גדול.

*

זמן הגדלות בדורות הראשונים

שהרי קטן אינו מוליד ובוודאי שאין לו גואל. והקשה התוס' הלא בגמ' מבואר שדורות הראשונים היו יולדים בני ח', וא"כ רואים שיש כזו מציאות שיש בנים לקטן, ואיך כתוב בסתמא שקטן אין לו בנים. וכתב התוס' ליישב, "ויש לומר דאע"פ שבדורות האחרונים נתנו חכמים

הנה במדרשים מובא שהאיש שעמד על ביתו של יוסף והביא את האנשים הביתה, היה בנו של יוסף, מנשה.

הנה רש"י באבות (פרק ה' משנה כ"א) ובנזיר (דף כ"ט ב') מוכיח שכל מקום שכתוב בתורה איש הכוונה היא לאדם בן שלש עשרה שנה, שלא מצינו בכל התורה שנאמר "איש" על אדם שהוא פחות מגיל שלוש עשרה. ואצל שמעון ולוי מצינו שכאשר התורה מכנה אותם בשם "איש", הם היו בני שלש עשרה, ומזה מוכח שהגיל שבו האדם נחשב גדול, ומוגדר בשם "איש" לגבי כל דיני התורה, זהו משנת י"ג. וז"ל רש"י בנזיר (בד"ה ור' יוסי), "איש הוי מבן י"ג שנה ולא בפחות, שלא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג. אבל בכך י"ג מצינו שקראו הכתוב איש, כדכתיב ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי איש חרבו, וגמירי שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג שנה הוו, והרצפה לחשוב יצא ויחשוב". והנה לדברי המדרש שהאיש שעמד על בית יוסף היה מנשה, והתורה כותבת עליו "איש" - "ויעש האיש כאשר אמר יוסף, ויבא האיש וגו'", ולדעת רש"י שכל מקום שכתוב איש הכוונה לגדול בן י"ג, מוכרח לומר שמנשה היה כבר גדול בן י"ג, ולכן אפשר לכתוב עליו "איש".

מנשה היה פחות מבן י"ג

ובדעת זקנים מבעלי התוס' הקשה דלפי החשבון מנשה היה אז רק בן תשע שנים, ולדעת רש"י שלא מצינו בתורה שנאמר איש על פחות מבן י"ג, קשה איך מנשה נקרא כאן בשם איש בזמן שהיה רק בן ט'.

וז"ל: "ויעש האיש כאשר אמר יוסף, אמרו רז"ל זה מנשה. ותימה דפרש"י במסכת אבות ילפינן בן שלש עשרה למצות משמעון ולוי, כי כשבאו על שכם לא היו כי אם בני י"ג, כשתחשוב שנותיהם. וכתב בהו איש חרבו על ירכו, וכשתחשוב שנותיו של מנשה תמצא שלא היה כי אם ט' שנים לכל היותר, שהרי נולד בטרם תבוא שנת הרעב. ואפילו כי תאמר שנוולד בתחלת שני השבע, אעפ"כ לא היה כי אם בן תשעה, שבעה דשבע, וב' דרעב, ואפ"ה קוראו איש, מהרב חיים שאמר משם הרב אליעזר אבי העזרי, וצ"ע".

ובחידושי הריב"א עה"ת, ג"כ הקשה את עיקר השאלה, אלא שלא הזכיר

והנה בעיקר הקושיא ממנשה, איך התורה כותבת עליו כאן "איש", בזמן שהוא היה עדיין קטן בן ט' שנה.

נראה לדעת התוס' בסנהדרין בריש פרק בן סורר ומורה (דף ס"ט א', ד"ה בידוע) לא קשה מידי, דאיתא בגמ' בסנהדרין דקטן אין לו גואל, ו

סימן להבאת שערות, לקטנה בת י"ב שנה ויום אחד, ולקטן בן י"ג שנה ויום אחד, בדורות הראשונים שהיו ממהרים להביא שערות היה זמן גדלות מקודם הרבה.

מבואר בתוס' שמן התורה דין גדלות תלוי אך ורק בהבאת סימנים, ודין זה שגדלות היא בשנת י"ג אינו מן התורה, אלא זה זמן שקבעו חז"ל לדורות האחרונים כשראו שמתאחרים ומשתהים מהבאת שערות, קבעו

ששנת י"ג הוא סימן להבאת השערות.

ולפי זה לא קשה כלל ממנשה, שבאמת מנשה היה בן ט' שנה, ואעפ"כ התורה קוראת לו "איש", ד"ל שבאותה שנה מנשה כבר הביא סימנים כמו הדורות הראשונים שהביאו סימנים בגיל מוקדם. ומאותו הרגע שהביא סימנים הוא גדול לכל דיני הגדלות, והוא נקרא "איש". דדין הגדלות אינו תלוי בשנים, אלא רק בסימנים.



בעניני חנוכה

"טמאים ביד טהורים ורשעים ביד צדיקים וזדים ביד עוסקי תורתך"

"ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם וכו', מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים, וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, וזדים ביד עוסקי תורתך וכו'."

תורתך ולהעבירים מחוקי רצונך. ובמלחמה כבדה כזו שהיא כנגד כוחות הטומאה, כדי לנצח בה צריך לבוא בכח הקדושה, ורק מי שאין לו שום שייכות בשום צורה שהיא לטומאה, הוא יכול לבוא להלחם כנגד הטומאה בכל הכח, ולנצחה. כי מי שיש לו איזו שייכות קלה לטומאה, הוא לא יכול להצליח במלחמה הזו, שלא יתכן לגבור ולנצח את הטומאה אם בשורש עדיין יש לאדם הזה איזה קשר לטומאה. וכאן הקב"ה עשה נס לכלל ישראל, והעמיד להם אנשים טהורים, צדיקים ועוסקים בתורה, שאין להם שום שייכות לטומאה, אין להם שום שייכות לרשעים, אין להם שום שייכות לזדים. אלא הם נקיים מכל רבב, אין בהם טיפת טומאה. וכאשר הם יוצאים למלחמה, יש להם את כל הכוחות והסייעתא דשמיא שיצליחו להכניע את הרע, ויפילו את היוונים שבאו להשכיחם תורתך ולהעבירים מחוקי רצונך. ומעתה כאשר אנו מודים ב"על הניסים" על נס המלחמה, "מסרת גיבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים", מיד אנו ממשיכים להודות על הנס הגדול של הנצחון במלחמה כנגד כוחות הטומאה והרע. ועל זה אומרים, שהניצחון היה מכח זה שהלוחמים היו "טמאים ביד טהורים", כי מי יכול לנצח את הטמאים - רק הטהורים שהם ההפך הגמור מטמאים, טהורים שאין להם שום שייכות לטומאה, הם יכולים לצאת למלחמה כנגד הטומאה ולהכניעה ולבטלה. "רשעים ביד צדיקים", מי יכול להכניע את כוחות הרשע, רק הצדיקים שהם ההפך הגמור מהרשעים.

"וזדים ביד עוסקי תורתך", מי יכול להכניע את כח הזדים, רק עוסקי תורתך שהם ההפך הגמור מהזדים שמבטלים ומזלזלים בתורה. וממילא ההודאה הזו שייכת לעיקר נס הניצחון במלחמה, שע"ז שהקב"ה העמיד בכלל ישראל צדיקים טהורים שעוסקים בתורה, הקב"ה עשה את הנס במלחמה, שבכח קדושתם ביטלו את כחם של היוונים הרשעים והחזירו את הקדושה והטהרה לכלל ישראל.

* * *

"הנרות הללו אנו מדליקין - בטעם אמירת הנרות הללו"

"הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים ועל הנפלאות ועל התשועות ועל המלחמות וכו', כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועתך."

אלא קבעו לעשות מעשים כדי שזכור את הניסים והישועות שהקב"ה עשה לכלל ישראל בזמן הזה, כדי לברכו ולהללו ולהודיע לדורות הבאים שהקב"ה קרוב אלינו ושווע את שוועתנו. ומרן הגרי"ז זצ"ל ביאר לפי דברי הרמב"ם הללו, שלכן אחרי קריאת המגילה בפורים, תקנו לומר את הפיוט "וששנת יעקב", שאומרים בזה "תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור, להודיע שכל קוין לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך", שבזה אנו מודיעים שמצוות קריאת המגילה לא נקבעה בתור מצווה חדשה שהוסיפו על מצוות התורה, אלא רק כדי לזכור את הניסים וההודות ולהלל עליהם, וללמוד מזה שכל קוין לא יבושו ולא יכלמו. ולפי זה אפשר לומר שזהו הטעם שגם בחנוכה תקנו לומר מיד אחר ההדלקה, את הפיוט "הנרות הללו" שבזה אנו אומרים שטעם ההדלקה הוא רק כדי לזכור את הניסים שנעשו בזמן הזה "וכדי להודות ולהלל לשמך הגדול על נסידך ועל נפלאותיך ועל ישועתך", ואין זה הוספה על מצוות התורה.

בטעם הדבר שתיקנו לומר בשעת הדלקת הנרות את הפיוט "הנרות הללו", נראה לבאר דהנה ברמב"ם במנין המצוות (שבתחילת ספר מדע) אחרי שכתב את כל המצוות, כתב "ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה וקבעו אותם נביאים וחכמים ופשטו בכל ישראל, כגון מקרא מגילה ונר חנוכה וכו', כל אלו המצוות שנתחדשו חייבים אנו לקבלם ולשמרם שנאמר "לא תסור מן הדבר", ואינם תוספת על מצוות התורה וכו' שהרי לא אמרו שהקב"ה ציוה לעשות וכו', אלא כך אנו אומרים שהנביאים עם ב"ד תקנום וצונו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשעותינו כדי לברכו ולהלל, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה "ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה" אלוקינו בכל קראינו אליו" וכו', "עכ"ל. מבואר בדבריו שבעצם הדבר יש איסור להוסיף עוד מצוות על מצוות התורה, ומה שחז"ל הוסיפו מצוות קריאת המגילה והדלקת נר חנוכה, הם לא חידשו עוד מצווה חדשה על מצוות התורה,

הגאון האדיר רבי פנחס שרייבר זצ"ל – נלב"ע ד' טבת תש"ע

פעם היה שולח את השאלה אל מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, או אל גיסו האברך הצעיר ר' פנחס.

סיפר רבנו, שכאשר ר' פנחס היה אברך צעיר, הגיע לישיבה בליל שבת אחרי הסעודה, והיה יושב ולומד במשך כמה שעות רצופות עד שעה מאוחרת מאוד. ובאותם ימים היה הדבר חידוש גדול, כי גם השקדנים הגדולים היו נשארים בליל שבת ללמוד בביתם או בבית כנסת הסמוך לביתם, ולא חזרו לישיבה ללמוד. אבל ר' פנחס שאהבת התורה בערה בו, לא שת לבו לזאת, ובא ללמוד בישיבה עד אמצע הלילה. והוא היה האברך היחיד בשעות הללו בהיכל הישיבה, ששב אליה בשמחה להשיב את נפשו בעמל בתורת ה'. וכאשר הספידו רבנו ככלות השבעה, בהיכל כולל פוניבו, סיפר את העובדה הזו, ואמר "אי אפשר לתאר כמה הוא השפיע על הבחורים הצעירים, כאשר ראו אותו בליל שבת בישיבה עמל בתורה ביגיעה שעות רבות בלא שום חשבונות".

*

זכה ר' פנחס בעמלו בתורה לחקוק את התורה על לוח לבו, לא היה דף גמרא אחד שלא שינן עשרות פעמים, עד שחקקם בתוך תוכו בקשר חזק ואמין לבל יפרח וישתכח. היה אפשר לדבר עימו בכל רגע נתון על כל סוגיא מסוגיות הש"ס, והכל פרוס לפניו כשלמה חרשה, כאילו עתה ממש עסק בה.

כאשר נשאל מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, שאלה באחת מהסוגיות החמורות שבמסכת שבת, ענה לשואל "שאלה כזו אתה יכול לשאול רק אחד שמונח בסוגיא כאילו למדה עתה". וכששאל השואל, את מי שאפשר לשאול, מי נכלל בהגדרה הזו מסוגיות הש"ס פרוסות לפניו בצורה כזו כאילו למדה עתה ממש. השיב הגר"ג, "הרב אלישיב, ר' חיים קנייבסקי, ור' פנחס שרייבר".

*

האסון הכי גדול שיכול היה ר' פנחס לעלות על דעתו, היה אם שמע על מישורו ששכח משהו מהתורה, ואם היה אצלו חשש קל שבקלים אולי הוא עצמו שכח איזה סעיף קטן במשנה ברורה לא היה קץ לצער. פעם ישבו אצלו כמה תלמידי חכמים, ודנו עימו בנושא הלכתי מסויים, והוא הכריע בשאלה הסבורה הזו, כפי מה שנראה לו. אחד מתלמידי החכמים, אמר לו שלכאורה הפסק הזה סותר לדברי המשנה ברורה, וכנראה שנשמט מהרב סעיף קטן אחד מהמשנה ברורה שמדבריו נראה שלא כהכרעה הזו. כאשר ר' פנחס הבין שכנראה שכח ס"ק במש"ב, חזרו פניו כסיד, והתחיל לרעוד בכל גופו כאילו שמע עתה איזה בשורת איוב. אחד מהנוכחים במקום הבחין בסערת רוחו, וידע שר' פנחס שכל התורה מונחת לו בכף ידו, לא יתכן ששכח משנה ברורה, וכנראה שההבנה במשנה ברורה הזו היא אחרת. רץ מיד ופתח את המשנה ברורה, ואכן לא מיניה ולא מקצתיה, אותו אדם טעה בהבנת המשנה ברורה, ודבריו שם אינם שייכים לנושא המדובר. מיד הקריא את דברי המשנה ברורה, והועמדה האמת על תילה. כשנוכח ר' פנחס לדעת שבאמת אין כזה משנה ברורה, וחלילה לא שכח דבר מה מהתורה, התחיל להרגע מבשורת האיוב ששמע קודם, ולקח זמן עד שהצליח לשוב לעצמו ולרוגעו.

אחר כך התבטא ואמר, "אין לי קפידא על אותו אדם שהעיר מהמשנה ברורה, אבל הצער שהיה לי באותו זמן היה צער אמיתי...". עוד עובדות רבות ומעניינות, שבהם ראו הכל כי אצלו התקיים הלכה למעשה, כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה, וזה היה משאת חיו היחידה, ואי"ה עוד יסופר לדורות.

*

ולסיום, מידי פעם היה שואל בחורים צעירים שאלה מעניינת, לחדר את הידיעה במסכתות הש"ס. וכך היתה השאלה: "איזה שני פרקים במסכתות הש"ס מתחילים באותה מילה, כאשר שני הפרקים הללו הם אותו פרק במנין של פרקי המסכת – כל אחד במסכת שלו, ושני המסכתות שבהם שני הפרקים הללו, הם גם נמצאות באותו מקום במנין של המסכתות שבאותו סדר". והתשובה לכך, היתה מעניינת לא פחות, המילה שבה מתחיל שני הפרקים הללו, היא "כיצד", שבה מתחיל פרק "כיצד הרגל" שהוא הפרק השני במסכת בבא קמא, וגם מתחיל פרק "כיצד אשת אחיו" שהוא הפרק השני במסכת יבמות. ושתי המסכתות הללו הם המסכת הראשונה, באותו סדר שבה הם נמצאים, מסכת בבא קמא היא המסכת הראשונה שבסדר נזיקין, ומסכת יבמות היא המסכת הראשונה בסדר נשים.

"יש פעמונים שמצלצלים בקול רעש גדול, אבל בסוף שותקים... ויש פעמונים שבהתחלה שותקים, אבל בסוף בסוף מצלצלים בקול גדול שעולה על כולם...". כאשר רבן של ישראל מרן החזון איש זצ"ל מדבר נכבדות על העילוי הצעיר ר' פנחס שרייבר, וממליץ לחותנו הגה"צ רבי אברהם יצחק רוטשטיין זצ"ל לקחתו לחתן בעבור בתו הדגולה שתחי', במילים אלו הוא חווה עליו את חזיונו העתידי בכלל ישראל. החזון איש שמילתיו שקולות ומדודות, יוצא מגדרו בנבואה לדורות, ודוחק בהרב רוטשטיין כי מציאה נדירה הוא מעמיד לפניו, והפעמן שעתה נראה כשותק יבוא יומו ויצלצל בקול גדול בתורתו וביראתו.

היה זה כאשר הרב רוטשטיין נסע מירושלים לבני ברק אל מעונו של החזון איש, כדי לקבל הכרעה בנושא העומד על הפרק, באיזה חתן עליו לבחור בעבור בתו שתחי'. הרב רוטשטיין שדבק בכל דרכיו באור העולם החזון איש, ולא עשה דבר קטן או גדול בלא להוועץ עימו תחילה, נכנס עתה בחיל אל הקודש, כשבידו רשימה של כמה בחורים עילויים, ששמן יצא למרחקים בלמדנותם וגאונותם, והינו מבקש עיצה ותבונה במי כדאי לבחור כחתן.

החזון איש עובר על הרשימה כהרף עין, ומסיט לרגע את הדף לצד, ואומר לאבי הבת "אני אתן לך מישור יותר טוב – פנחס שרייבר, הוא כאן אצלי בבני ברק. כדאי לך!". האב המופתע השתומם, מהי ההשוואה בינו לבין השמות הכתובים בדף, העילויים הללו כבר היו מרעשים את עולם הישיבות בגאונותם, והם מהמשפחות המיוחסות והחשובות שבעירו, ואילו הבחור הזה הוא מהבודדים ששרדו ויצאו חיים מהמלחמה, ללא קרוב או גואל.

החזון איש מבחין בתמידיהתו, ומבין את רחשי לבו, ובמשפט נדיר אומר "יש פעמונים שמצלצלים בקול רעש גדול, אבל בסוף בסוף שותקים... ויש פעמונים שבהתחלה שותקים, אבל בסוף בסוף מצלצלים בקול גדול שעולה על כולם...". האב ששמע עתה לראשונה את שמו של העילוי שעוד יצלצל בקול גדול, התחיל לשקול בדעתו האם כדאי או לא.

החזון איש שעומד מצד החתן, לא מרפה, ואומר "מה הינך מתלבט, הבחור הזה יודע שלשה סדרים בש"ס אות באות. הוא שקוע בלימוד כל רגע משעות היממה, אפילו בעת נטילת ידיים הוא מהרהר בלימוד".

דברי החזון איש הללו היו לו כהוראה ממרום, ומשיב לחזון איש, "אם אכן הרב ממליץ שכדאי לי לקחת אותו לחתן, אני סומך את ידי על הדברים הללו, ואינני ממשיך לברר על ההצעה הזו". החזון איש, מהנהג בראשו, אין לך מה לחשוש, ואין לך מה לברר, אתה יכול מיד לגשת להצעה הזו.

הרב רוטשטיין חוזר לביתו, ומספר לבתו את אשר שמעו אוזניו מפה קודשו של החזון איש, שבחים מופלגים על הבחור הזה שלא שמעתם אוזן מעולם. המעומדת הצעירה מבקשת לדבר בעצמה עם החזון איש, אביה מיקרי קרית דירושלים מנהל אורח חיים ירושלמי. ואילו הבחור הזה מנהל אורח חיים ליטאי, הרי הוא תלמיד של החזון איש, ומה ראה החזון איש לשדך ביניהם.

והנערה הצעירה בת 16 וחצי, נוסעת עם אביה אל החזון איש, עומדת בפתח החדר ושואלת, "האם הרב דואג כאן לו, או לי?". החזון איש משיב ברוגע, "יהיה לך טוב, אני דואג כאן גם לך". ובקול שקט ובטוח הוא מבטיח לה ארבע ברכות עצומות, עליהם ועל צאצאיהם, ברכות שלא רבים – אם בכלל – זכו לקבל ממנו. מכאן העניינים נוסעים במהרה, ובאותו שבוע בחג החנוכה נערכים האירוסין בביתו של החזון איש, כאשר החזון איש בעצמו חותם על שטר התנאים כעומד מצד החתן.

כשמתפורים המוזמנים, קורא החזון איש לכלה הצעירה. הוא נשען על אדן החלון ומונה לה שוב את ארבע ההבטחות שהבטיח לה, והוא מסיים ואומר "נשאר תמיד ידידים, לעולם לא תבעסי עלי על שנתתי לך את פיניע'לה".

*

כמה שנים לאחר מכן, כאשר בתו השניה של הרב רוטשטיין, הגיעה לגיל השידוכין, עלתה ההצעה של הבחור בן ציון פלמן.

היה זה כבר לאחר פטירת החזון איש, אבל מספר הגר"ד שובקס זצ"ל ראש ישיבת "שפת אמת", שפעם אחת היה נוכח בחדרו של החזון איש בעת שהרב רוטשטיין היה אצלו, ושמע את החזון איש אומר לו "תקח את הבחור בן ציון פלמן, לחתן לבתך השניה – אמנם הוא עדיין צעיר, אבל תחכה לו, זה כדאי לך".

ועתה כשעלתה ההצעה על הפרק ושמע מחתנו ר' פנחס שרייבר, על מעלותיו והתמדתו בתורה ובעבודה, ושהוא לן בעומקה של סוגיא והלכה, יצא השידוך לדרך. ותוך כמה ימים נערכו האירוסין, בבני ברק בביתו של ר' פנחס שרייבר.

רבות היה מפליג רבנו בגאונותו, בחכמתו ובהתמדתו בתורה של גיסו ר' פנחס שרייבר. וכשהתעוררו בבית שאלות בהלכה, מידי פעם היה שולח את השאלה אל גיסו ר' פנחס שיפסק את פסקו. בימים ההם היו קונים עופות מהשושט, והרבה פעמים התעוררו בבית שאלות על כשרות העוף, בכל